

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

EPÄSYMMETRINEN SODANKÄYNTI TŠETŠENIASSA VUOSINA 1994–1996 JA 1999–2000

Pro gradu -tutkielma

Kadettiväapeli
Mikko Kostiainen

Kadettikurssi 92
Jalkaväkilinja

Maaliskuu 2009

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

Kurssi Kadettikurssi 92	Linja Jalkaväkilinja
Tekijä Kadettiväpeli Mikko Kostiainen	
Tutkielman nimi Epäsymmetrinen sodankäynti Tšetšeniassa vuosina 1994–1996 ja 1999–2000	
Oppiaine, johon työ liittyy Sotahistoria	Säilytyspaikka Kurssikirjasto (MPKK:n kirjasto)
Aika Maaliskuu 2009	Tekstisivuja 54 Liitesivuja 1

TIIVISTELMÄ

Monissa länsimaisissa kirjoituksissa epäsymmetrinen sodankäynti ymmärretään taisteluina ei-valtiollista osapuolta vastaan, mihin liittyy vahvasti terrorismi ja sen sisältämä toiminta. Nykyään epäsymmetrinen sodankäynti käsittää laajan kirjon teorioita, kokemuksia, asenteita ja lukuisia määritelmiä, kun on kyse päämäärästä, menestymistavasta tai käytännön toimenpiteistä. Venäläisten ja tšetšeenien välisillä väkivaltaisuuksilla on olemassa pitkä historia. Tšetšenian ja Venäjän ensimmäinen sota käytiin vuosina 1994–1996, mikä lopulta päättyi venäläisten tappioon ja joukkojen vetäytymiseen Tšetšeniasta. Maiden välinen toinen sota alkoi vuonna 1999 ja jatkuu edelleen sissisotana Tšetšeniassa, vaikka venäläisten mukaan varsinaiset sotatoimet ovat jo päättyneet.

Päämääränä tutkimuksessa on selvittää, miten epäsymmetrinen sodankäynti ilmeni tšetšeenien sodankäynnissä vuosien 1994–1996 ja 1999–2000 välisenä aikana. Tutkimuksen näkökulmana on tšetšeenien sodankäynnin vaikutus venäläisiin.

Tutkimuksen pääongelmana on selvittää, miten epäsymmetrinen sodankäynti ilmeni tšetšeenien sodankäynnissä venäläisiä maajoukkoja vastaan.

Tutkimuskysymykset on ratkaistu selvittämällä vastaukset seuraaviin alaongelmiin:

1. Mitä on epäsymmetrinen sodankäynti?
2. Mitkä tekijät vaikuttivat tšetšeenien sodankäyntimenetelmien valintaan venäläisiä joukkoja vastaan?
3. Mitkä tekijät tekivät tšetšeenien sodankäynnistä epäsymmetristä venäläisjoukoille?
4. Mitä epäsymmetrisen sodankäynnin keinoja ja menetelmiä Tšetšeenit

käyttivät venäläisjoukkoja vastaan?

5. Miten tšetšeenien epäsymmetrinen sodankäynti vaikutti venäläisten maajoukkojen toimintaan Tšetšeniassa?

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää tšetšeenien sodankäyntiä venäläisiä maajoukkoja vastaan epäsymmetrisen sodankäynnin näkökulmasta. Tutkimuksessa on käytetty asiakirja- ja kirjallisuustutkimusta tutkimusmenetelmänä. Tavoitteena on ollut muodostaa riittävä kuva aiheesta ja siihen vaikuttavista asioista tutustumalla aihetta käsittelevään aineistoon mahdollisimman perusteellisesti.

Tutkimuksessa ilmeni, että Tšetšenian ensimmäisen sodan lähtökohtatilanteen voidaan katsoa jo sinällään vaikuttaneen tšetšeenien päätökseen käyttää epäsymmetrisen sodankäynnin keinoja maan puolustamiseen. Tšetšenian sodissa venäläiset kohtasivat vihollisen, jonka sodankäynti ei vastannut venäläisten joukkojen taktista käyttöä. Venäläisten sotataito perustui Neuvostoliiton aikaisiin oppeihin, missä moottoroitujen ja mekanisoitujen yksiköiden ylivoimalla pyritään murtautumaan läpi puolustuslinjojen vihollisen syvyyteen. Molemmissa sodissa tšetšeenit eivät sitoutuneen taistelemaan kiinteisiin puolustuslinjoihin kuin hetkellisesti asutuskeskuksissa ja vuoristossa. Tämän voidaan katsoa muodostaneen erityisesti ensimmäisessä sodassa venäläisten maajoukkojen toiminnan kannalta epäsymmetriset lähtökohdat taisteluille, missä venäläiset eivät kyenneet käyttämään joukkojen ylivoimaa, nopeutta ja asejärjestelmiä ennalta suunnitellulla tavalla tšetšeenitaistelijoiden tuhoamiseksi.

Molemmissa Tšetšenian sodissa tšetšeenien sodankäynnin suunnittelun lähtökohtana voidaan katsoa olleen tieto vastustajan sotataidosta. Tämän seurauksena venäläisten joukkojen taktiikka, kalusto ja toimintatavat olivat tšetšeenitaistelijoiden tiedossa. Näiden tekijöiden tuntemisen seurauksena voidaan olettaa tšetšeenien tiedostaneen omat mahdollisuutensa vaikuttaa venäläisjoukkojen vahvuuksiin ja heikkouksiin sekä valita omat sodankäynnin menetelmät venäläisten hyökkäystä vastaan.

AVAINSANAT

Epäsymmetria, epäsymmetrinen sodankäynti, Venäjä, Tšetšenia

EPÄSYMMETRINEN SODANKÄYNTI TŠETŠENIASSA VUOSINA 1994–1996 JA 1999–2000

1 JOHDANTO	1
1.1 Tutkielman päämäärä, tutkimuskysymykset ja rajaukset	2
1.2 Tutkimusmenetelmät	3
1.3 Aiemmat tutkimukset ja lähteiden tarkastelu	4
2 EPÄSYMMETRINEN SODANKÄYNTI	7
2.1 Epäsymmetrisen sodankäynnin taustaa	7
2.2 Epäsymmetrisen sodankäynnin nykypäivää	10
2.3 Sotilasdoktriini ja epäsymmetrinen uhka	12
2.4 Käsitteen määrittelemine	13
3 TŠETŠENIAN JA VENÄJÄN VÄLISET SODAT	14
3.1 Venäläinen sotataito	14
3.2 Tšetšenia ja sen vastarinta	17
3.3 Sotien kulku	19
3.4 Venäjän joukot ja hyökkäyssuunnitelmat	22
3.5 Tšetšeenien joukot ja puolustus suunnitelmat	26
4 EPÄSYMMETRISEN SODANKÄYNNIN ILMENTYMIÄ TŠETŠENIASSA	30
4.1 Tšetšeenien sodankäynti asutuskeskuksissa	30
4.2 Tšetšeenien sissisodankäynti vuoristossa	33
4.3 Paikallisväestö ja tšetšeenien sodankäynti	36
4.4 Muita tšetšeenien käyttämiä menetelmiä	41
5 JOHTOPÄÄTÖKSET	43
5.1 Epäsymmetrisestä sodankäynnistä	43
5.2 Tšetšeenitaistelijoien epäsymmetrisen sodankäynnin menetelmien taustat	45
5.3 Havaintoja sotien kulusta	46
5.4 Epäsymmetrian ilmentyminen tšetšeenien toiminnassa	49
5.5 Tutkimustulosten tarkastelua	50
5.6 Tutkimuksen luotettavuus	51
5.7 Jatkotutkimustarve	54
LÄHTEET	55
LIITTEET	61

EPÄSYMMETRINEN SODANKÄYNTI TŠETŠENIASSA VUOSINA 1994–1996 JA 1999–2000

1 JOHDANTO

Monissa länsimaisissa kirjoituksissa epäsymmetrinen sodankäynti ymmärretään taisteluna ei-valtiollista osapuolta vastaan, mihin liittyy vahvasti terrorismi ja sen sisältämä toiminta. Tämän mielikuvan muodostumiseen on epäilemättä vaikuttanut Al Qaida -järjestön tekemät tuhoiset iskut New Yorkin World Trade Centeriin 11.9.2001.¹ Kuitenkin epäsymmetrisessä sodankäynnissä on kyse paljon muustakin. Nykyään epäsymmetrinen sodankäynti käsittää laajan kirjon teorioita, kokemuksia, asenteita ja lukuisia määritelmiä, kun on kyse päämäärästä, menestymistavasta tai käytännön toimenpiteistä.

Venäläisten ja tšetšeenien välisillä väkivaltaisuuksilla on pitkä historia. Yli 250 vuoden ajan tšetšeenit ovat pyrkineet irrottautumaan Venäjän vallan alta, mutta venäläiset ovat onnistuneet pitämään alueen osana valtiotaan. Neuvostoliiton sisäiset vaikeudet 1990-luvun alussa antoivat tšetšeenille mahdollisuuden julistautua itsenäiseksi tasavallaksi.

Neuvostoliiton hajoamisen yhteydessä Tšetšenia julistautui itsenäiseksi 4.9.1991, mikä johti Venäjän ja Tšetšenian välisten suhteiden kiristymiseen ja lopulta avoimeen sotaan. Tšetšenian ja Venäjän ensimmäinen sota käytiin vuosina 1994–1996, mikä lopulta päättyi venäläisten tappioon ja joukkojen vetäytymiseen Tšetšeniasta. Sodan jälkeen maiden väliset poliittiset suhteet pysyivät kireinä, ja aseellisten tšetšeeniryhmittymien operaatiot naapurivaltio Dagestaniin antoivat venäläisille uuden syyn käyttää sotilaallista voimaa Tšetšeniaa vastaan. Maiden välinen toinen sota alkoi vuonna 1999 ja jatkuu edelleen sissisotana Tšetšeniassa, vaikka venäläisten mukaan varsinaiset sotatoimet ovat jo päättyneet.²

---

¹ Barnett, Roger W.: *Asymmetrical Warfare: Today's challenge to U.S. military power*. Washington DC 2003, s. 16-17.

² Alafuzoff, Geogij: Venäläinen operaatiotaito ja sen toteutus Tšetšeniassa. Sodan ja taistelun kuva, Taktiikan laitoksen julkaisusarja 2, N:o 3/2000, s. 31-34.

1990-luvulla venäläisten joukkojen operatiivinen käyttö pohjautui vielä kylmän sodan aikaan käsitteeseen sodankäynnistä. Neuvostoliiton olemassaolon aikana joukot valmistautuivat suurvaltojen väliseen sotaan, missä vastustajan maavoimat pyrkivät omiin tavoitteisiin laajoissa maaoperaatioissa tavanomaisin sodankäynnin keinoin. Uuden maailmansodan syttymistä pidettiin mahdollisena ja Neuvostoliitossa maajoukkojen operatiivisessa käytössä valmistauduttiin laajoihin hyökkäyksellisiin sotatoimiin vihollisen syvyydessä. Tärkeimpänä ratkaisutekijänä sodan lopputuloksen kannalta pidettiin vastustajan elävän voiman fyysistä tuhoamista. Muutama vuosi ennen Neuvostoliiton hajoamista uuden maailmansodan uhka alkoi vähentyä neuvostoliittolaisten päättäjien arvioissa. Ajatus joukkojen operatiivisesta käytöstä ja sodankäynnistä säilyivät kuitenkin pääosin muuttumattomana vielä Neuvostoliiton hajoamisenkin jälkeen.

1.1 Tutkielman päämäärä, tutkimuskysymykset ja rajaukset

Päämääränä tutkimuksessa on selvittää, miten epäsymmetrinen sodankäynti ilmeni tšetšeenien sodankäynnissä vuosien 1994–1996 ja 1999–2000 välisenä aikana.

Tutkimuksen päämäärän saavuttaminen edellyttää epäsymmetrisen sodankäynnin käsitteen määrittelyä ja tšetšeenien sodankäynnin tarkastelua. Epäsymmetrinen sodankäynti ei ole käsitteenä yksiselitteinen ja tänä päivänä sen yhteyteen liitetään monia menetelmiä ja keinoja. Käsitteen laajuuden takia on pyritty selvittämään sen sisältöä ja määrittelemään se luvussa kaksi. Yleisesti epäsymmetrinen sodankäynti mielletään heikomman osapuolen sodankäynnin keinoksi. Kuitenkin se, mikä koetaan epäsymmetriseksi sodankäynniksi, on yleensä kiinni osapuolesta, jota vastaan kyseisiä menetelmiä käytetään.

Käsitteen laajuuden takia tutkimuksessa keskitytään tarkastelemaan aihetta ainoastaan tšetšeenien ja venäläisten maajoukkojen välisen epäsymmetrisen sodankäynnin kautta. Tutkimuksessa on pyritty hahmottamaan epäsymmetrisen sodankäynnin ilmenemistä yleisesti. Ilmiötä on pyritty tarkastelemaan mahdollisimman objektiivisesti tšetšeenien sodankäynnin kautta. Samalla tutkimus käsittelee tšetšeenien sodankäynnin vaikutusta venäläisiin jalkaväkijoukkoihin.

Tutkimusongelmaan pyrittiin löytämään vastauksia seuraavan tutkimuskysymyksen avulla: Miten epäsymmetrinen sodankäynti ilmeni tšetšeenien toiminnassa venäläisiä maajoukkoja vastaan?

Aihepiirin laajuuden ja ongelmallisuuden takia tutkimuksen pääkysymykseen vastaaminen edellyttää ongelman jakamisen pienempiin kokonaisuuksiin. Näihin kokonaisuuksiin pyritään vastaamaan seuraavilla alakysymyksillä:

1. Mitä on epäsymmetrinen sodankäynti?
2. Mitkä tekijät vaikuttivat tšetšeenien sodankäyntimenetelmien valintaan venäläisiä joukkoja vastaan?
3. Mitkä tekijät tekivät tšetšeenien sodankäynnistä epäsymmetristä venäläisjoukoille?
4. Mitä epäsymmetrisen sodankäynnin keinoja ja menetelmiä tšetšeenit käyttivät venäläisjoukkoja vastaan?
5. Miten tšetšeenien epäsymmetrinen sodankäynti vaikutti venäläisten maajoukkojen toimintaan Tšetšeniassa?

Tutkimus on rajattu käsittelemään aihetta Tšetšenian alueella ja se ei huomioi tšetšeenien sodankäyntiä maan rajojen ulkopuolella. Esimerkiksi tšetšeenien toimet liittyen panttivankien ottamiseen Venäjällä on rajattu tutkimusaiheen ulkopuolelle.

Tutkimuksen aiheena on epäsymmetrinen sodankäynti Tšetšeniassa vuosina 1994–1996 ja 1999–2000. Tutkimuksessa ei pyritä tarkastelemaan jokaista epäsymmetrisen sodankäynnin osa-aluetta. Tarkoituksena on keskittyä tšetšeenijoukkojen epäsymmetriseen sodankäyntiin ja sen vaikutuksiin venäläisiä maajoukkoja vastaan. Aihetta ei ollut tutkimuksen kannalta tarpeellista tarkastella enää vuoden 2000 jälkeen, koska epäsymmetrisen sodankäynnin keinot eivät merkittävästi muuttuneet kyseisen ajanjakson jälkeen.

1.2 Tutkimusmenetelmät

Tutkimus on tehty kvalitatiivisen tutkimuksen periaatteiden mukaisesti. Laadullisessa tutkimuksessa on tavoitteena ymmärtää inhimillistä toimintaa tutkittavan ilmiön kautta. Toimintaa tulkitaan sen luonnollisessa ympäristössä ja toimintaan osallistuneiden antamien merkityksien avulla. Tutkimuksen tuloksia ei pyritä yleistämään koskemaan yleisesti epäsymmetrisen sodankäynnin ilmenemistä, vaan aihe on sidottu koskemaan ilmiötä tämän tutkimuksen näkökulmasta.³ Kvalitatiivisessa tutkimuksessa yksityiskohtainen kuvaileva aineiston esittely ei riitä, vaan tutkimuksessa on edettävä käsitteiden rakentamiseen ja aineiston tulkintaan. Kvali-

---

³ Eskola, J - Suoranta, J: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 3. painos. Vastapaino. Tampere 1998, s. 25-32.

tatiivinen tutkimus vastaa kysymyksiin mitä, millainen tai miten.⁴ Tässä tutkimuksessa laadulliselle tutkimukselle tyypillisiin kysymyksiin pyritään vastaamaan kysymykseen millä tavalla epäsymmetrinen sodankäynti ilmeni Tšetšenian sodissa vuosina 1994-1996. Samalla tutkimus pyrkii selvittämään miten tšetšeenit onnistuivat hyödyntämään epäsymmetriaa taisteluissaan

Tutkimus etenee laadullisen tutkimuksen periaatteiden mukaisesti ja tavoitteena on ymmärtää epäsymmetristä sodankäyntiä ilmiönä ja arvioida tätä tietoa aiemmin tehtyjen tutkimuksien kanssa.⁵ Tutkimus kyseenalaistaa epäsymmetrian tšetšeenien sodankäynnissä, ja pyrkii esittelemään syitä, minkä takia tšetšeenien taktiikkaa olisi pidettävä epäsymmetrisenä. Käsitykset epäsymmetrian ilmenemisestä ovat muodostuneet sotaan osallistuneiden ihmisten kokemuksista. Sotien kokemuksia on sotien aikana ja niiden jälkeen raportoitu ja tutkittu. Etsimällä tietoa ja näistä raporteista ja niitä vertailemalla voidaan tarkastella ilmiötä, epäsymmetrinen sodankäynti, erilaisista näkökulmista sekä muodostaa aiheesta uusia johtopäätöksiä, johon tässäkin tutkimuksessa on pyritty

Tutkimus on tehty historian tutkimuksen periaatteiden mukaisesti tutkimalla aihetta julkaistujen asiakirjojen, teoksien ja lehtiartikkeleiden kautta. Tavoitteena on ollut muodostaa riittävä käsitys aiheesta ja siihen vaikuttavista taustoista ja syistä tutustumalla aihetta käsittelevään aineistoon mahdollisimman perusteellisesti. Kootun aineiston analysoinnin tuloksena on laadittu synteesi, joka kokoaa yhteen aineistosta saadut pääseikat ja antaa vastaukset tutkimusongelmaan.⁶ Johtopäätösten tueksi laadittuun synteesiin on päästy induktion eli päättelyn avulla.

Yhtenä merkittävänä tutkimusmenetelmänä on lähdeaineiston luotettavuuden arviointi. Tutkimuksessa käytettyä aineistoa on arvioitu ja kritisoitu aineiston käytön esiintymisen yhteydessä. Käytettyjen lähteiden esittämä tieto on varmennettu useista eri lähteistä. Jolloin tietoa tapahtumien kulusta voidaan pitää luotettavampana.

1.3 Aiemmat tutkimukset ja lähteiden tarkastelu

Ensimmäistä ja toista Tšetšenian sotaa on tutkittu paljon niin Suomessa kuin ulkomailla. Aiheesta on julkaistu lukuisia kirjoja, lehtiartikkeleita ja tutkimuksia. Englanniksi ja suomeksi julkaistut artikkelit ja kirjallisuuslähteet pohjautuvat varsin usein venäläislehdistön sotien

---

⁴ Sama, s. 33

⁵ Sama s. 17

⁶ Hirsijärvi – Remes – Sajavaara, s. 214

aikaisiin julkaisuihin ja kansainvälisen median tuottamaan tietoon sotien tapahtumista. Pääosa aiheesta julkaistuista tutkimuksista käsittelee Tšetšenian sotien tapahtumia ja asutuskeskustailua yleisellä tasolla. Tutkimuksen keskeisiin johtopäätöksiin on saattanut vaikuttaa se, että alkuperäisiä tšetšeenilähteitä ei ole ollut saatavilla.

Tšetšenian sotia käsitteleviä suomalaisia tutkimuksia on tehty esiupseerikurssilla ja kadettikursseilla. Esiupseerikurssilla tehdyistä tutkimuksista keskeisimpiä tämän tutkimuksen kannalta ovat kapteeni Jarmo Kämäräisen tutkielma ”Tshetshenian sodan 1994–1996 sotakokemukset” ja kapteeni Juha Lehdon tutkielma ”Asutuskeskustailut Groznyissa 1994–1996 ja 1999–2000”. Lehto pyrkii tutkielmassa kuvaamaan taistelujen ajallista ja taktista kulkua. Kämäräisen tutkielma painottuu ensimmäisen sodan tapahtumiin ja niistä saatuihin sotakokemuksiin venäläisten osalta. Tutkielmia on käytetty sotien kulun selvittämiseen sekä epäsymmetrian selvittämiseen asutuskeskustailussa.

Kadettikursseilla tehdyistä tutkielmista merkittävimpinä voidaan pitää kadetti Jani Erkkilän tutkielmaa ”Groznyin valtaus Tshetshenian sodissa 1994–1996 ja 1999–2000”, kadetti Ville Kuuselan tutkielmaa ”Tarkka-ampujien käyttö ja vaikutus Tshetshenian sodissa” ja kadettikersantti Timo Korpimäen tutkimusta ”Tshetshenian sodissa käytettyjen asutuskeskustailutekniikoiden soveltaminen suomalaisille joukoille”. Erkkilän tutkimus painottuu sotien kulun selvittämiseen ja niistä saatuihin opetuksiin. Kuuselan tutkimus on rajattu käsittelemään ainoastaan tarkka-ampujien käyttöä Tšetšeniassa. Korpimäen tutkielma painottuu Tšetšenian sotien asutuskeskustailusta saatujen oppien soveltamiseen suomalaisille joukoille. Kuuselan tutkielmaa käytettiin tarkka-ampuja ryhmien toiminnan selvittämiseen Venäjän maavoimien joukkoja vastaan.

Majuri Brett J Jenkinsonin tutkielma ”Tactical observations from the Grozny combat experience”, majuri M.W Kellyn tutkielma ”Grozny and the Third Block (Lessons Learned from Grozny and Their Application to Marine Corp`s MOUT Trainning)” ja kadetti S. McCaffertyn ”Lessons learned from the battle of Grozny 1994-1995”. Tutkielmia on käytetty sotien yksityiskohtaisen kulun selvittämiseen.

Jenkinsonin ja Kellyn tutkielmat on tehty Yhdysvaltojen asevoimien sotakorkeakoulujen opinnäytetöinä. Jenkinsonin tutkielma käsittelee taistelujen taktista puolta yleisellä tasolla. Kelly pyrkii puolestaan tuomaan tutkielmassaan esille Groznyista saatuja sotakokemuksia ja niiden soveltuvuutta Yhdysvaltojen merijalkaväessä.

Lisäksi aihetta on käsitelty Maanpuolustuskorkeakoulun eri ainelaitosten julkaisusarjoissa ja Yhdysvaltojen Foreign Military Studies Officen alaisuudessa laadituissa pienemmissä tutkielmissa ja lehtiartikkeleissa. Julkaisusarjoista merkittävimpänä tämän tutkimuksen kannalta on Strategian laitoksen julkaisusarjasta 4 (työpapereita 14/2001) ”Arvioita Venäjän Tšetšenian operaatioista”, jonka ovat laatineet kommodori Georgij Alafuzoff ja majuri Pentti Forsström. Julkaisussa arvioidaan Tšetšenian tapahtumia monesta eri näkökulmista. Foreign Military Studies Officen alaisuudessa laadittujen töiden tekijöistä mainittakoon everstitiluutnantit Lester W. Graun ja Timothy Thomas. Heidän tekemiään pienempiä tutkielmia ja lehtiartikkeleita löytyy varsin runsaasti. Mainitsemisen arvoisena voidaan pitää myös Yhdysvaltojen merijalkaväen toimeksiannosta, tohtori Marie Broxupin vuonna 1999 tekemät tärkeimpien tšetšeenijohtajien haastattelut ja niihin perustuvat tutkimukset ja lehtiartikkelit.

Kotimaisten sotilasalan lehtien artikkelit ja Maanpuolustuskorkeakoulun ainelaitoksien julkaisut ovat pääsääntöisesti sekundaarilähteitä, joten niiden luottavuus on pyritty varmentamaan osin alkuperäisistä lähteistä tai vertailemalla useampaa sekundaarilähdettä keskenään. Ulkomaalaisten julkaisujen ja internetistä saatujen lähteiden luotettavuus on arvioitu julkaisijan, kirjoittajan käyttämien lähteiden ja kirjoittajan perusteella luotettavaksi. Maanpuolustuskorkeakoululla julkaistuja Tšetšenian sotia käsitteleviä tutkimuksia on hyödynnetty tässä tutkimuksessa niistä saatujen lähdeluetteloiden osalta.

Knezys Stasys-Sedlickas Romanas: *The War in Chechnya (1999)*. Teos käsittelee Tšetšenian ensimmäisen sodan tapahtumat laajasti kronologisessa järjestyksessä. Alkuperäislähteinä on käytetty pääsääntöisesti venäjän sanomalehdistön ja asevoimien julkaisuja. Teokseen on viitattu useissa sotilasalan lehdistön tai organisaation julkaisemissa artikkeleissa. Tässä tutkimuksessa teosta on käytetty Tšetšenian ensimmäisen sodan tarkeluun.

Nezavisimoje vojennoje obozrenije (1999–2001) on venäläinen sotilasalan sanomalehti, joka ilmestyy kerran viikossa. Toisen sodan ajalta jokaisesta lehdestä löytyy Tšetšenian sodan kronologi tai viikkokatsaus, mitkä pitävät sisällään päivittäiset päätapahtumat Tšetšeniasta. Lisäksi lähes jokaisesta lehdestä löytyy yksi tai useampi Tšetšenian sotaa käsittelevä artikkeli. Artikkeleiden sisällön luotettavuuden tarkastelussa on pyritty huomioimaan siihen sisältyvän tiedon alkuperä.

Nils Marius Rekkedal: *Nykyaikainen sotataito, sotilaallinen voima muutoksessa (2006)* on opetuskäytössä Maanpuolustuskorkeakoululla. Teos on pohjoismaissa yleisesti käytetty lähde-

teos tutkittaessa sotataidon muutosta. Tutkimuksessa teosta on käytetty muun muassa epäsymmetria-termin määrittämiseen.

Olga Olikar: *Russia's Chechen Wars 1994–2000: Lessons from urban combat (2001)* käsittelee venäläisten ja tšetšeenien toimintaa sekä Groznyissa ja muuallakin Tšetšeniassa. Työ on tehty riippumattoman Rand-instituution⁷ alaisuudessa osin Yhdysvaltojen asevoimien tukeamana. Tässä tutkimuksessa työtä on hyödynnetty kolmannessa ja neljännessä luvussa tšetšeni- ja venäläisjoukkojen sodankäynnin tarkasteluun.

2 EPÄSYMMETRINEN SODANKÄYNTI

2.1 Epäsymmetrisen sodankäynnin taustaa

Epäsymmetrinen sodankäynti on käsitteenä ja terminä varsin nuori. Esimerkiksi Yhdysvalloissa ensimmäiset maininnat epäsymmetrisestä sodankäynnistä löytyvät vasta vuoden 1997 turvallisuus- ja puolustuspoliittisesta selonteosta.⁸ Sotahistoriallisesti ajatellen kyse ei ole kuitenkaan uudesta ilmiöstä. Taistelevien osapuolten on aina täytynyt kehittää erilaisia keinoja, joilla ylivoimainen tai hyvin linnoittautunut vastustaja on kyetty voittamaan taistelussa.

Maailmanlaajuisesti tunnettujen, jo edesmenneiden, sotateoreetikkojen kirjoituksista ja ajatuksista löytyy paljon yhtäläisyyksiä tämän päivän epäsymmetriseen sodankäyntiin. Kiinassa 2 000–2 500 vuotta sitten elänyt sotapäällikkö Sun Tzu kehitti jo omana elinaikanaan sotilasstrategioita ja -taktiikoita, joista on löydettävissä paljon yhtäläisyyksiä nykyaikaisiin epäsymmetrisen sodankäynnin periaatteisiin.

Sun Tzun perusperiaatteisiin kuului välttää taistelua siellä, missä omat joukot olivat vastustajaa heikompia, tai missä vastustaja itse haluaisi taistella. Hänen mukaansa tehokkaampiin tuloksiin päästiin ilmestymällä sinne, mihin vastustaja ei odottanut iskun tulevan. Tämä edellytti maaston ja strategisten pisteiden hallussapitoa. Tulevan hyökkäyksen kannalta oli tärkeää salata vastustajalta sen suorituspaikka ja saattaa se epätietoisuuteen, minkä seurauksena vastapuoli joutuisi valmistautumaan sodankäyntiin monissa eri paikoissa. Voiton varmistamiseksi

⁷ Rand-instituutio on pitkäikäinen tutkimussäätiö joka on tehnyt useita tilaustutkimuksia Yhdysvaltain armeijalle jo 1980-luvun lopulta alkaen.

⁸ McKenzie Jr., Kenneth F: *The Revenge of the Melians: Asymmetric Threats and the Next QDR*. INTL Law & TAXATION Publications, Washington D.C. 2000, s. 1. Kts. myös Rekkedal, Nils Marius: *Nykyaikainen sotataito, Sotilaallinen voima muutoksessa*. Neljäs painos, Maanpuolustuskorkeakoulu 2006, s. 381.

si hyökkääjän tulisi hyökätä vastustajan strategiaan ja heikkoihin pisteisiin, joita tämä ei suojele tai joiden puolustus on heikko.⁹

Ensimmäisessä maailmansodassa taistellut englantilainen upseeri ja sotatieteilijä Sir Basil Henry Liddell Hart (1895–1970) loi epäsuoran sodankäynnin käsitteen, jonka lähtökohtana on vaikuttaminen vihollisen taisteluvoimien sijasta vihollisen taistelukykyyn. Käsitteen luomiseen Liddell Hart päätyi sodan tuomien taistelukokemusten pohjalta. Iskettäessä suoralla voimalla vastustajaan, synnyttää se vastustajassa vain vastavoiman, ja nämä voimat pyrkivät hakeutumaan tasapainoon. Tällöin taistelut muuttuvat pitkiksi nälännytyks- ja asemasota taisteluiksi. Liddell Hart vertaakin suoran lähestymistavan vaikutuksia tiukkaan puserrettuun lumipalloon. Toisen osapuolen käyttäessä suoraa lähestymistapaa taiteluista seuraa vastustajan vastarinnan tiukkeneminen, aivan kuten tiukkaan puserrettu lumipallo sulaa hitaasti siihen vaikuttavasta lämmöstä huolimatta. Jos puolestaan sama määrä lunta annetaan olla maahan sataneessa muodossa, mutta eristetään se ympäröivästä muusta lumesta ja ulkoilmasta sekä altistetaan lämmölle, se sulaa huomattavasti nopeammin kuin lumipallo.¹⁰

Liddell Hartin epäsuorassa sodankäynnissä ajatuksena oli iskeminen vastustajan taistelukykyyn vaikuttaviin avainkohtiin. Esimerkkinä avainkohdista voidaan pitää huoltoa, energia- ja polttoainejakelua, viestiyhteyksiä sekä ennen kaikkea moraalia. Hänen mukaansa tehokkaalla ja oikeaoppisella psykologisella iskulla vastustajan moraaliin ja fyysisiin ominaisuuksiin kyetään saamaan kolminkertainen vaikutus vastustajaan verrattuna suoran sodankäynnin periaatteiden mukaiseen sodankäyntiin. Vastapuolen avainkohtiin iskeminen horjuttaa tämän pois tasapainosta, minkä seurauksen se luhistuu ja kuihtuu pois. Tärkeimpinä asioina omassa teoriassaan Liddell Hartin mukaan tulee välttää suoraa hyökkäystä hyvään asemaan pääsyyttä vastustajaa kohtaan. Vastustajan lyöminen hyökkäämällä edellyttää sen harhauttamista ja oman toiminnan salaamista ennen varsinaista hyökkäystä, jotta vastustaja saadaan pois tasapainosta.¹¹

1900-luvulla muotoutuneen kumouksellisen sodankäynnin käsitteeseen ja siihen sisältyvän modernin sissisodankäynnin teorioista on löydettävissä paljon yhtäläisyyksiä tämän päivän epäsymmetriseen sodankäyntiin. Kumouksellisessa sodankäynnissä on kyse organisoidun liikkeen yrityksestä syöstä valtaapitävä hallitus vallasta kumouksellisella toiminnalla ja aseellisilla konflikteilla. Puolestaan sissisodankäyntiä pidetään yhtenä osana kumouksellisen so-

⁹ Tzu, Sun: Sodankäynnin taito. Tietosanomat Oy, Helsinki 1990, s. 103-105.

¹⁰ Liddell Hart, Henry Basil: Strategy, The Indirect Approach. Faber and Faber Limited, 24 Russel Sguard. Lontoo, 1965, s. 25-26, 228.

¹¹ Sama, s. 25-26, 164

dankäyntiä, mikä mahdollistaa liikkeen aseellisen toiminnan. Sissisodankäynnille on olemassa useita määritelmiä. Yleismaailmallisena määritelmänä suurvaltojen käsitykselle sissisodankäynnistä voidaan pitää Yhdysvaltojen armeijan kenttäohjesäännön FM 100-20:n määritelmää, minkä mukaan sissisodankäynnillä tarkoitetaan epätavanomaisten, pääsääntöisesti paikallisten joukkojen sotilaallisia ja puolisotilaallisia operaatioita vihollisen hallussa olevalla tai vihamielisellä alueella.¹²

Kumouksellisen sodankäynnin teoreetikoista venäläinen Vladimir Iljitš Lenin liitti teorioisaan sissisodankäynnin menetelmät osaksi kumouksellista toimintaa ja loi oman mallinsa kumouksen toteuttamiseksi Karl Marxin lausuman ”vain sodankäynnin epätavanomaisia menetelmiä käyttäen voi heikompi kukistaa vahvemman” pohjalta. Leninin mallin mukaan kumouksellisessa sodassa on käytettävä soluttautujia. Soluttautujien turvallisuus taataan muodostamalla organisaatio solujärjestelmästä, jossa solun jäsenistä vain yksi tuntee yhden toisen solun henkilön. Solun jäsenet työskentelevä joko avoimesti tai salassa yhteiskuntajärjestelmän romahduttamiseksi niin pitkään, että hallintojärjestelmä ei kykene enää vastustamaan kansanousua.

Kiinalaisen Mao Tse Tungin luoman teorian mukaan kumouksellinen sota sisältää kolme vaihetta: sissiarmeijan puolustautuminen ylivoimaisen vihollisen strategista hyökkäystä vastaan, vihollisen kuluttaminen ja uuvuttaminen sissitoiminnalla ja vastahyökkäyksen tekeminen kansannousuun liittyen pääosin tavanomaisia sodankäynnin menetelmiä käyttäen. Maon sissisodankäynti periaatteisiin kuului muun muassa hyökätä aluksi vihollisen hajanaisia ja eristettyjä voimia vastaan, hetkellisen ylivoiman luominen ja liikkuvan sodankäynnin käyttäminen taisteluissa sekä heikosti puolustettujen kaupunkien valtaaminen.¹³

Monissa sotahistorian esimerkeissä sissitoiminnan kohteina ovat olleet toisen maailmansodan ajan suurvalta-armeijoiden joukot. Tällöin heikosti varustettujen ja koulutettujen puolustajien on ollut lähes mahdotonta käydä sotaa tavanomaisin keinoin voimakkaampaa ja taitavampaa hyökkääjää vastaan. Tästä lähtökohdasta syntyi nykyaikainen sissisodankäynnin ja vastakumouksellisen sodankäynnin teoriallalli, jossa tavoitteena on välttää kiinteisiin puolustuslinjoihin sitoutuvaa taistelua ennen kuin kyky tämänkaltaiseen sodankäyntiin on olemassa. Tässä

¹² Kesseli, Pasi (toim.): Kumouksellinen ja vastakumouksellinen sota, Tutkimus Malaijan (1948-60), Vietnamin (1946-75), ja Algerian (1954-62) sodista. Maanpuolustuskorkeakoulu, Historian laitoksen julkaisusarja 2, N:o 4, 1998, s. 8-9.

¹³ Sama, s 16-17

teoriassa epätavanomaisten menetelmien käytöllä ylivoimainen vastustaja pystytään pakottamaan taistelemaan sille epäedullisella ja voimia kuluttavalla ja sitovalla tavalla.¹⁴

Kuten edellä mainittujen sotateoreetikkojen ajatukset osoittavat, on läpi aikojen sodankäynnissä esiintynyt ajatuksia ja teorioita epätavanomaisista sodankäynnin keinoista ja menetelmistä tavanomaiseen sodankäyntiin turvautuvia asevoimia ja joukkoja vastaan.

2.2 Epäsymmetrisen sodankäynnin nykypäivää

Nykyään epäsymmetrinen sodankäynti käsittää laajan kirjon teorioita, kokemuksia, asenteita ja lukuisia määritelmiä. Terminä epäsymmetrinen sodankäynti sisältää aina ajatuksen jostakin tuntemattomasta tai odottamattomasta vastustajasta, kun on kyse päämäärästä, menestymistä vasta tai käytännön toimenpiteistä.¹⁵

Yhdysvaltojen asevoimien tutkijoiden vuonna 2000 laatiman määritelmän mukaan epäsymmetrisessä sodankäynnissä on kyse vastapuolen yrityksestä kiertää tai väistää toisten osapuolten asevoimien voima. Samanaikaisesti on tarkoituksena iskeä odottamattomia ja tavanomaisesta poikkeavia taistelutapoja käyttäen Yhdysvaltojen asevoimien heikoimpiin kohtiin.¹⁶ Epäsymmetrinen sodankäynti mielletäänkin usein heikomman osapuolen keinoksi käydä sotaa vahvempaa vastaan.¹⁷ Epäsymmetrisen sodankäynnin keinoja käytetään, kun vastustajaa ei itse pystytä kohtaamaan tavanomaisin keinoin. Pääsyinä keinojen käyttöönottoon on luultavasti puuttuva kyky hankkia tarpeellinen poliittinen tai sotilaallinen voima, joka mahdollistaa vastustajan suoran kohtaamisen. Muita epäsymmetriseen sodankäyntiin johtavia syitä tai sitä tukevia ilmiöitä voivat olla nationalismi, uskonnollinen fanatismi, järjestäytynyt rikollisuus, yhteiskunnan hajoaminen ja heikot hallintorakenteet. Myös taitava kapinajohto voi päättää toimia epäsymmetristen periaatteiden mukaan konflikteissa, joissa se saa apua ulkopuolisilta ryhmiltä. Yhdistävänä tekijänä näissä tapauksissa ryhmien keskuudessa koetaan taistelu yhteistä vastustajaa vastaan.¹⁸

¹⁴ Kesseli, Pasi: Sissisodankäynnistä tuli osa kumouksellista sodankäyntiä. Teoksesta: Suursotien vuosisata, Sodan ja taistelun kuva 1900-luvulla, Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotahistorian laitoksen julkaisusarja 2 No:8, Helsinki 2002, s.76.

¹⁵ Rekkedal (2006), s. 375.

¹⁶ McKenzie Jr., s. 2.

¹⁷ Tangredi, Sam J: Globalization and maritime power. Institute for national strategic studies National Defence University, Washington D.C., 2002, s.31.

¹⁸ Rekkedal (2006), s. 382 – 385. Kts. myös Rhotstein, Hy S.: Afganistan & The troubled future of unconventional warfare. Naval Institute Press, Annapolis, USA 2001, s.45.

Nykyaikainen amerikkalainen ajattelutapa epäsymmetrisestä sodankäynnistä korostaa vastapuolen suunnitelmallisuutta Yhdysvaltojen asevoimien tutkimisessa, ja tahtoa kehittää omia taktiikoita ja strategioita löydettyjä heikkouksia vastaan. Yksinkertaistettuna epäsymmetrisessä sodankäynnissä onkin kyse omien vahvuuksien käyttämisestä vastustajan heikkouksiin iskemiseksi yllättävällä ja ennalta arvaamattomalla tavalla. Tarkoituksena on löytää sopivia epätavanomaisia keinoja joko vihollisen oletettavia tai tiedostettavia heikkouksia vastaan. Toisaalta epäsymmetrisen sodankäynnin menetelmissä voidaan lähteä liikkeelle myös vastustajan vahvuuksiin vaikuttamisesta. Tällöin tavoitteena on vähentää toisen osapuolen resurssien, esimerkiksi asejärjestelmien tuomaa ylivoimaa, ja tätä kautta pyrkiä tasoittamaan osapuolten välisiä voimasuhteita. Tuloksellisten epäsymmetrisen sodankäynnin menetelmien valinta ja niiden välitön tehokkuus edellyttää vastustajan toiminnan tuntemista.¹⁹

Epäsymmetrinen sodankäynti on sekä sotilaallista että ei-sotilaallista toimintaa, jossa käytetään keinoja ja välineitä, joiden torjuntaan vastapuoli ei ole varautunut. Yleisesti ottaen kyseisen sodankäynnin toteuttajaksi nähdään ei-valtiollinen toimija. Ei-valtiollinen toimija voi olla poliittinen tai uskonnollinen ääriliike, aktivistien muodostama järjestö, terroristiorganisaatio tai rikollisten joukko. Erilaiset järjestöt saattavat saada tukea toimintaansa valtioilta, jotka kokevat kyseisen toiminnan omalta kannaltaan tarkoituksen mukaiseksi.²⁰ Epäsymmetrisen sodankäynnin menetelmien käyttö ei rajoitu kuitenkaan pelkästään ei-valtiollisten toimijoiden sodankäynnin menetelmiksi. Nykyaikainen tunnustettujen valtioiden sodankäynti sisältää myös epäsymmetrisen sodankäynnin menetelmiä. Yhtenä esimerkkinä voitaneen pitää informaationsodankäyntiä, joka usein määritellään epäsymmetrisen sodankäynnin menetelmäksi.²¹

Yhdeksi pääperiaatteeksi epäsymmetrisessä sodankäynnissä mielletään mahdollisimman suurien tappioiden aikaansaaminen vastustajalle mahdollisimman pienillä resursseilla ja henkilöstömäärillä. Hyökkääjä voi esimerkiksi suunnata hyökkäyksen sellaiselle alueelle, joka on vastustajan kannalta elintärkeä, mutta itse toimijalle kyseisellä paikalla ei ole merkitystä. Näin kävi 11.9.2001 New Yorkissa, missä muutaman muslimiterroristin kaappaamat lentokoneet lensivät päin korkeita kerrostaloja aiheuttaen lukuisia siviiliuhreja ja järkyttäen koko yhteiskuntaa.²²

¹⁹ Rekkedal, Nils Marius: *Asymmetric warfare an Terrorism – An Assessment*. The Norwegian Atlantic Committee, Security Policy Library 5 – 2002, s. 11-13. Kts. myös Rekkedal (2006), s. 375, 384 – 385.

²⁰ Toveri, Pekka: *Sotien, aseellisten kriisien ja epäsymmetristen uhkien vaikutus yhteiskuntaan*. Teoksessa: *Kriisiturvallisuuden käsikirja*, Jyväskylä, Gummerus kirjapaino Oy 2003, s. 35.

²¹ O'Brien, Kevin – Nusbaun, Joseph: *Intelligence gathering on asymmetric threats – part one*. Jane's intelligence review – October 01, 2000.

²² McKenzie Jr., s. 2-4.

Epäsymmetrinen sodankäynti voi muodostua myös sodassa vastakkain olevien osapuolten eroavaisuuksista. Osapuolet voivat olla esimerkiksi aseelliselta voimakkuudeltaan tai miesvahvuudeltaan erisuuruisia, minkä seurauksena taisteluissa osapuolten välille saattaisi muodostua myös epäsymmetrinen suhde.²³ Tämän seurauksena heikompi sodan osapuolista saattaa valita käyttöönsä epäsymmetrisen sodankäynnin menetelmiä, joilla se pystyy vastaamaan vahvemman sodankäyntiin ja menetelmiin. Taktisella tasolla tämä voi ilmetä esimerkiksi taisteluina siviilien keskuudessa, sissisodankäyntinä ja siihen liittyvänä ”iske ja pakene” -taktiikkana, salaamisena ja harhauttamisena, räjähdeiskuina, asutuskeskustaisteluna sekä oman toiminnan hajauttamisena.²⁴

2.3 Sotilasdoktriini ja epäsymmetrinen uhka

Epäsymmetristä sodankäyntiä tarkastellessa on kuitenkin hyvä muistaa, että epäsymmetrisyys on osin katsojasta kiinni. Se, mikä sodankäynnin keinojen kohteeksi joutuneesta tuntuu epäsymmetriseltä, voi keinojen käyttäjälle olla tavallinen tapa toimia.²⁵ Osin tätä ongelmaa pyrkii selvittämään tohtori Nils Naastad vertaamalla epäsymmetristä sodankäyntiä urheiluun. Pystyäkseen kilpailemaan vastakkain on urheilijoilla olemassa säännöt, joiden mukaan pelaaminen tapahtuu. Säännöt tekevät pelistä tai kilpailusta symmetristä, koska molemmille osapuolille on selkeää, mitä saa tai ei saa tehdä. Mikäli toinen osapuolista käyttää pelaamiseen esimerkiksi sääntöjen vastaista välinettä, muuttuu peli symmetrisestä epäsymmetriseksi. Sääntöjä rikkoen on tullut vahvempi vastustajaansa nähden, käyttäessään uusia sääntöjä, joihin toinen ei ole valmistautunut.²⁶

Sodankäynnin osalta monet suurvallat pyrkivät vastaamaan vastapuolen sodankäyntiin omilla sotilasdoktriineillaan. Sotilasdoktriinin tavoitteena on antaa perusteet sodan johtajille, jotta he pystyvät paremmin kohtaamaan ja tuhoamaan vastustajan eri tilanteissa. Doktriinien pyrkimyksenä on välittää upseeristolle vähimmäiskäsitys ylemmän sotilasjohdon ajatuksista ja menetelmistä, miten puolustusjärjestelmän ajatellaan toimivan taktiselta tasolta aina strategiselle tasolle.²⁷

Venäjällä sotilasdoktriini ymmärretään määrättynä aikana valtiossa (valtioliitossa) hyväksytyjen virallisten näkemysten järjestelmänä, joka koostuu sotilaallisen voiman käytöstä poliit-

²³ Tangredi, s.31.

²⁴ O'Brien-Nusbaun. Kts. myös Jorma saarelainen s.54

²⁵ Rekkedal (2006), s. 268

²⁶ Olsen, John Andreas: Asymmetric warfare. The Royal Norwegian Air Force Academy 2002, s.15-17.

²⁷ Rekkedal (2006), s. 15.

tisten päämäärien saavuttamiseksi, sotilaallisten tehtävien luonteesta ja niiden ratkaisutavoista, sotien ja sotilaallisten konfliktien luonteesta sekä sotilaallisen kehittämistoiminnan (rakenustoiminnan) suuntaviivoista. Doktriinin tulisi ainakin määrittää sotilaallisten uhkien lähde, mahdollisen sodan luonne, ja vastustaja, jonka kanssa asevoimat joutuvat taisteluun.²⁸

Oman aikakautensa sotilasdoktriini perustuu vallitsevaan valtion käsitykseen sodankäynnistä ja siihen liittyvistä uhkakuvista. Nykyään niin sanotut epäsymmetriset uhkat voivat ilmetä monella tapaa. Vuoden 2004 Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittisesta selonteosta löytyvän määritelmän mukaan keskeisimpinä epäsymmetrisinä uhkina pidetään terrorismia, tuhoalaistoimintaa, joukkotuhoaseiden leviämistä ja käyttöä sekä informaationsodankäyntiä. Näiden lisäksi kriisin aikaisiin epäsymmetristen uhkien ilmenemiseen liitetään monissa ulkomaalaisissa lähteissä sissisodankäynti ja erikoisjoukkojen toiminta.²⁹

Kuitenkin epäsymmetristen uhkien listaaminen jää yleensä hyvin yleiselle tasolle, koska käytettävien menetelmien ja iskujen kohteiden määrä on todella laaja. Mitä erilaisemmat vastakkain olevat osapuolet ovat, sitä vaikeampi on ennakoida vastustajan toimintaa ja keinoja joita tämä ottaa käyttöön. Edellä mainituista selityksistä poiketen ”aito epäsymmetria” ja sen tuomat uhkat voidaan kokea vastustajan harjoittamaksi toiminnaksi, jota ei itse voida tai haluta tehdä.

Doktriinin tulisi huomioida epäsymmetrisen hyökkäyksen uhka ja siihen liittyvät muut toimenpiteet niin, että omat joukot pystyvät säilyttämään toimintakykynsä ja kykenevät vastatoimenpiteisiin.³⁰ Erilaisten doktriinien ja ennalta kirjoitettujen asiakirjojen roolin ja merkityksen ylikorostamista nopeasti muuttuvassa maailmassa ei kuitenkaan tulisi tehdä, koska ne ovat aina jäljessä tapahtumista eivätkä pysty korvaamaan asevoimien reaalista operatiivis-strategista suunnittelujärjestelmää.³¹

2.4 Käsitteen määritteleminen

Kuten edellä on osoitettu, epäsymmetrinen sodankäynti voidaan ymmärtää monella tavalla ja siihen liittyviä menetelmiä sekä keinoja on olemassa useita. Edellä esitetyn perusteella epäsymmetriseen sodankäyntiin voidaan liittää seuraavia symmetrisestäkin taktiikasta tuttuja

²⁸ Alafuzoff, Georgij: Venäjän sotilasdoktriini ja sen kehittyminen, Venäjän asevoimat 2000-luvun alussa. Maanpuolustuskorkeakoulu Taktiikan laitoksen julkaisusarja 2, N:o 1/1999, s. 3.

²⁹ Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2004, Valtioneuvoston selonteko VNS 6/2004, Valtioneuvoston kansilijan julkaisusarja 16/2004, s. 155. Kts. myös Rekkedal (2002) s. 22-23.

³⁰ Rekkedal (2006), s. 375.

³¹ Alafuzoff (1999), s. 3.

periaatteita, kuten yllätyksellisyys, nopeus, liike, vastustajan tunteminen ja sen heikkouksiin iskeminen sekä oman toiminnan mukauttaminen taisteluiden edellyttämällä tavalla. Näitä periaatteita hyödyntäen epäsymmetrisen sodankäynnin menetelmiä ja keinoja käyttävä osapuoli pyrkii rikkomaan taistelukentän symmetrisyyden, jotta vastapuolen käyttämä sodankäyntiä menettää vaikutuksensa ja omalla toiminnalla päästään haluttuun tavoitteeseen.

Epäsymmetrisessä sodankäynnissä keinojen ja menetelmien käytön tavoitteena voi olla tappioiden tuottamisen lisäksi vastustajan kalustollisen ja henkilöstömäärällisen ylivoiman kiistäminen taisteluiden aikana. Tähän voidaan pyrkiä viemällä taistelut alueelle, jossa vastapuolen joukkojen toiminta vaikeutuu tai niiden käyttämien asejärjestelmien teho laskee.

Tässä tutkimuksessa epäsymmetrinen sodankäynnillä tarkoitetaan tšetšeenien ja heidän puolella taistelleiden joukkojen sodankäyntiä venäläisiä joukkoja vastaan, missä pyritään epäsymmetrisen sodankäynnin menetelmiä ja keinoja käyttäen rajoittamaan ja vaikeuttamaan venäläisten toimintaa sekä tuottamaan suoranaisia tappioita joukoille. Epäsymmetrisiksi keinoilla ja menetelmillä tarkoitetaan taistelua siviilien keskuudessa, sissisodankäyntiä ja siihen liittyviä keinoja, oman toiminnan salaamista, räjähdeiskuja, asutuskeskustaistelu sekä oman toiminnan hajauttamista.

3 TŠETŠENIAN JA VENÄJÄN VÄLISET SODAT

3.1 Venäläinen sotataito

Venäjän asema suurvaltana ja sen maantieteellinen koko ovat aina edellyttäneet vahvoja asevoimia. Asevoimien suorituskyky ja siitä huolehtiminen oli tärkeää myös neuvostovaltion poliittisen lähetystehtävän kannalta, sillä näin luotiin osaltaan perustaa vallankumouksen levittämiseksi ja sosialismin uusille aluevaltauksille. Neuvostoliiton hajoamiseen saakka asevoimien jatkuvan kehittämisen ja upseeriston kouluttamisen taustalla oli vahva käsitys, jonka mukaan maata piirittivät vihamieliset imperialistiset valtiot. Käsityksen pohjalta valtion oli varauduttava maailmansotaan, jossa käytettäisiin osapuolten sotilaallisia, taloudellisia ja moraalisia voimia ratkaistaessa lopullisesti eri järjestelmien paremmuus.³²

Toisen maailmansodan jälkeen Neuvostoliiton määrittämän viholliskuvan muodosti Yhdysvallat ja sen liittolaiset, joilla oli hallussa ydinase ja Neuvostoliittoa paremmat taloudelliset

---

³² Kulomaa, Jukka: Syvään taisteluun, Johdatus Neuvostoliiton maavoimien sotataitoon 1917–1991. Sotahistorian laitos 2004, s. 221.

resurssit. Vihollinen ja siitä seuranneet uhkakuvat pysyivät oleellisilta osiltaan muuttumattomina aina Neuvostoliiton hajoamiseen saakka. Viholliskuvaan pohjautuen asevoimien kehitys painottui kohti liikkuvampaa sodankäyntiä, jolla kyettäisiin aloittamaan mahdollinen suursota länttä vastaan.³³

Neuvostovallan aikana sodankäynnin tärkeimmäksi tavoitteeksi määriteltiin vihollisen tuhoaminen, joka tarkoitti sen fyysistä tuhoamista tai sen sodankäyntikyvyn pysyvää lamauttamista. Venäläisten omat kokemukset sisällissodasta tukivat näkemystä, jonka mukaan tuhoaminen olisi tarkoituksenmukaisinta suorittaa vihollisen maaperällä. Sotatoimet tulisi siirtää mahdollisimman nopeasti pois omalta maaperältä ja ratkaisuihin pyrittäisiin laajoilla hyökkäysoperaatioilla. Näistä ajatuksista kehittyi syvän taistelun ja syvien operaatioiden oppien suuntaviivat, joita hyökkäyssotatoimen kehittäjät seurasivat aina 1990-luvulle saakka.

Syvän taistelun perusajatuksena oli välttää pitkään kestäviä kulutustaisteluja ja saada aikaan ratkaisu nopealla liikesodalla. Sotilaalliset voimat keskitettäisiin valittuihin painopistesuuntiin, joissa iskettäisiin mahdollisimman samanaikaisesti ja tehokkaasti vihollisen voimaryhmittymän koko syvyyteen. Syvän taistelun periaatteet edellyttivät joukoilta hyvää liikkuvuutta, jonka seurauksena mekanisoitujen ja moottoroitujen joukkojen määrät kasvoivat merkittävästi. 1980-luvulle tultaessa oli perusyhtymän panssari- ja jalkaväkipataljoonien suhde muuttunut 1930-luvun 1:9:stä 7:9:ään ja vaunumäärä oli yli viisinkertainen. Osaltaan kehitykseen vaikutti myös neuvostonäkemyks ylivuimasta, jonka uskottiin olevan ehdottomasti tärkein sotatoimien tuloksiin vaikuttava tekijä. Joukkojen nopeus ja aikatekijän hallinta koettiin edelleen tärkeiksi, mutta toiminnan tempo oli vastaisuudessa turvattava aiempaa enemmän tulen liikkeellä joukkojen liikkeen asemasta.³⁴

Kylmän sodan aikaisen suurvaltojen ydinase- ja varustekilpailun seurauksena maavoimien tulenkäytön teho kasvoi. Ydinohjukset, tykistön kantaman kasvu ja sittemmin kehitetyt täsmäasejärjestelmät nostivat kokonaistuhovoiman niin suureksi, että tulivalmistelun arvioitiin voivan jo sinällään määrittää voittajan ja häviäjän. Tulivalmistelun teho perustui tiedusteluun, maalinmääritykseen sekä asejärjestelmien yhdistettyyn ja mahdollisimman automatisoituun toimintaan. Tavoitteena oli tuhota tai lamauttaa vastustajan ydinaseet, tärkeimmät asejärjestelmät ja kriittiset kohteet koko operaatioalueen syvyydessä ennen maajoukkojen taisteluun ryhtymistä.

³³ Kulomaa, Jukka: Neuvostoliitto valmistautuu ratkaisevaan suursotaan. Teoksesta: Suursotien vuosisata, sodan ja taistelun kuva 1900-luvulla. Sotahistorianlaitoksen julkaisusarja 2 No:8, Maanpuolustuskorkeakoulu 2002, s. 45-46.

³⁴ Kulomaa (2004): s. 221 – 225.

Rintamilla käytävät maasotatoimet oli tarkoitus käynnistää samanaikaisesti laajalla alueella. Vihollisen puolustus pyrittäisiin rikkomaan tunkeutumalla ryhmytykseen useista eri suunnista. Tärkeimmät painopistesuunnat pyrittäisiin salaamaan ja vihollisen voimat pilkkomaan pienempiin osiin, jotka olisi helpompi tuhota sivustoihin ja selustaan tehdyillä iskuilla. Maa-hyökkäys ei kuitenkaan alkaisi päävoimien yhtenäisenä vyörynä, vaan kärkenä taisteluissa olisivat sekä operatiivisella että taktisella tasolla erilliset pienemmät osastot. Ne noudattaisivat syvän taistelun oppeja etsimällä vihollisen ryhmytyksen heikkoja kohtia ja tunkeutuisivat niistä nopeasti eteenpäin. Kärkijoukot karttaisivat ratkaisevia taisteluja vastustajan pääryhmitymien kanssa. Niiden tehtävänä olisi iskeä yllättävistä suunnista, tuhota vielä toimintakykyisiä ydinaseita ja muita vaarallisimpia kohteita, lamauttaa vihollisen johtamis- ja huoltojärjestelmiä ja ottaa haltuun tärkeitä maastonkohtia. Näin ollen päävoimien tehtävä helpottuisi niiden ryhtyessä taisteluun.³⁵

Kylmän sodan viimeisten vuosikymmenten aikana neuvostoliittolaisten käsitykset sodan käynnistä painottuivat tavanomaisin asein suoritettaviin joukkojen syvän taistelun oppien mukaisiin operaatioihin. Muutos näkyi asevoimien miesmäärän kaksinkertaistumisena vuosien 1967–1987 välisenä aikana sekä Neuvostoliiton antamassa julistuksessa ydinaseiden ensikäytön kieltämiseksi vuonna 1981.³⁶ Neuvostoliiton hajoaminen ja sitä edeltäneet taloudelliset vaikeudet vaikuttivat Venäjän federaation asevoimiin ja sen tehtäviin.

Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen vuonna 1993 Venäjällä julkaistiin uusi sotilasdoktriini, joka oli luonteeltaan puolustuksellinen. Asevoimien tehtäviin kuului kyseisen doktriinin mukaan:³⁷

- vihollisen iskujen torjuminen ilmassa, maassa ja merellä,
- vihollisen lyöminen, olosuhteiden luominen sotatoimien lopettamiseksi mahdollisimman aikaisessa vaiheessa ja rauhansopimuksen solmimiseksi Venäjän federaation etujen mukaisesti ja
- sotatoimien toteuttaminen yhdessä liittovaltioiden asevoimien kanssa Venäjän federaation kansainvälisten sitoumusten mukaisesti.

³⁵ Sama, s. 194 -195, 224.

³⁶ Glantz, Davi M: The Military Strategy Of the Soviet Union, a History. Frank Cass Limited, Lontoo 1991, s.205. Kts. myös Isby, David: Weapons and Tactics of the Soviet Army. Jane`s Publishing Company Limited, London 1988, s. 11.

³⁷ Venäjän federaation sotilasdoktriinin perussäädökset. (tiivistelmä). Maanpuolustuskorkeakoulun strategian laitoksen julkaisu: strategian asiatieto. Julkaisusarja 3. Helsinki 1994. s. 21

Venäjän heikon taloudellisen tilanteen ja uuden puolustuksellisen doktriinin seurauksena sotaharjoituksien ja valmiudessa olevien joukkojen määrä vähennettiin.³⁸ Myös asevoimien suorituskyvyn kehittämislähtö oli puuttunut jatkuvuus jo useamman vuoden ajan. Tämä näkyi esimerkiksi asutuskeskustaistelussa, jota neuvostoliittolaiset analyytikot olivat tutkineet varsin paljon toisen maailmansodan jälkeisten vuosikymmenten aikana, mutta tutkimuksista saadut opit oli lähes tulkoon unohdettu 1990-luvulle tultaessa. Sotataidollisen jatkuvuuden puutetta kuvaa myös se, että venäläiset lakkauttivat viimeisen asutuskeskustaisteluun erikoistuneen joukon helmikuussa 1994, juuri ennen ensimmäistä Tšetšenian sotaa.³⁹

3.2 Tšetšenia ja sen vastarinta

Tšetšenian alue sijaitsee osittain Kaukasus-vuoriston pohjoisreunamilla ja se on kooltaan noin 7000 neliökilometriä. Sen rajanaapurit ovat idässä Dagestan, etelässä Georgia, lännessä Venäjän federaatioon kuuluvat Inguušian ja Pohjois-Ossetia-Alanian tasavallat sekä pohjoisessa Venäjä. Alueen maasto maan pohjoisosissa on pääosin tasankoa ja suuria korkeuseroja ei ole. Etelässä ja lännessä kohoaa Kaukasus-vuoristo, missä syvät laaksot muodostavat kulkureittejä vuoristaisen alueen läpi. Vuoristoalueen koko on noin 20 prosenttia Tšetšenian alueen pinta-alasta. Suurin Tšetšenian asutuskeskuksia on Groznyin kaupunki, jossa asui 1990-luvun alkupuolella noin 400 000 ihmistä. Muita alueella sijaitsevia suurempia asutuskeskuksia ovat Argun, Shali, Gudermes ja Urus-Martan. Pääosa alueella asuvista tšetšeneistä on islamin uskontoa tunnustavia sunni-muslimeita.⁴⁰ Katso liite 1.

Tšetšenian väkiluku 1990-luvun alussa oli noin 1,2 miljoonaa ihmistä, joista noin 60 prosenttia on tšetšenejä, 23 prosenttia venäläisiä ja loput 17 prosenttia inguusheja ja muita lähialueen kansoja.⁴¹ Tšetšenian väestö on jakaantunut useisiin eri heimoihin asuinalueensa tai etnisen taustansa perusteella. Alueella elää yli 150 heimoa, jotka ovat läpi historian taistelleet säilyttääkseen oman itsenäisyyden, kulttuurin ja erillisen identiteetin. Heimon sisäinen yhteenkuuluvuus perustuu ikivanhoihin verisiteisiin, joiden koetaan yhdistävän jäsenet osaksi suurta, eri sukupolvien kattavaa, perhettä ja esi-isien maata. Yhteenkuuluvuuteen liittyy myös vahva käsitys oman käden oikeudesta. Adat eli verikosto on vanhimpia perinteitä, mikä sananmukaisesti perustuu ”silmiä silmästä” -ajatteluun. Vaikka tänä päivänä monet heimot ovat

³⁸ Mättö, Ali: Venäjän maavoimien yleiset kehitysnäkymät, Venäjän asevoimat 2000-luvun alussa. Maanpuolustuskorkeakoulu Taktiikan laitoksen julkaisusarja 2, N:o 1/1999, s. 48.

³⁹ Olikier, Olga: Russia's Chechen wars 1994-2000 Lessons From Urban Combat. Santa Monica USA 2001, s. 8, 14.

⁴⁰ Nichols, Johanna: The Inghus (with notes on the chechen): Background information. University of California, Berkeley, February 1997.

⁴¹ Leitzinger, Antero: Entinen Neuvostoliitto. Painosampo, Helsinki, 1992, s. 60-65.

sekoittuneet ulkopuolisten kansojen kanssa, voidaan tšetšeeniyhteiskunnan katsoa edelleen perustuvan jossakin määrin heimojen perinteisiin. Tärkeimmiksi perinteiksi koetaan perhe, jonka muistoa tulee vaalia ja jäseniä puolustaa. Tšetšeenien mukaan vanhemmilta miehiltä tulee odottaa viisautta ja nuoremmilta soturin hyveitä.⁴²

Tšetšeenit ovat pyrkineet irtaantumaan Venäjästä lähes 250 vuoden ajan. Tämä on johtanut Tšetšenian alueella useisiin taisteluihin aina 1700-luvun lopulta lähtien. Alueella eläneet tšetšeeniheimot ovat pyrkineet säilyttämään läpi historian oman itsenäisyyden, kulttuurin ja erillisen identiteetin. Venäjän sotajoukot ovat kuitenkin onnistuneet pitkienkin taisteluiden jälkeen pitämään Tšetšenian osana Venäjää.⁴³

Neuvostoliiton sisäiset vaikeudet antoivat Tšetšenian itsenäisyyttä vaativille liikkeille mahdollisuuden erota Moskovan keskushallinnosta. Vuonna 1990 Tšetšenian nationalistisen liikkeen johtajaksi kutsuttiin Neuvostoliiton asevoimissa palveleva kenraali Dhozar Dudajev, joka oli syntyperältään tšetšeeni. Dudajevin ja hänen johtamansa liikkeen kannattajien tavoitteeksi tuli Neuvostoliitosta irtautuminen ja Tšetšenian liittäminen muihin läheisiin muslimitasavaltoihin, jotka yhdessä muodostaisivat Pohjois-Kaukasian valtioliiton. Vuoden 1991 loka-kuun aikana Dudajevin johtama Tšetšeenikansan edustajakokous julistautui tasavallan ainoaksi hallitukseksi ja samassa kuussa pidettiin uuden hallituksen toimesta Tšetšenian presidentti- ja parlamenttivaalit. Tšetšenian uudeksi presidentiksi kyseenalaisten vaalien jälkeen nousi Dhozar Dudajev, joka antoi tasavallan itsenäisyysjulistuksen 1.11.1991.⁴⁴ Venäjän Federatiivisen Neuvostotasavallan kansanedustajat julistivat pidetyt vaalit laittomiksi ja Tšetšenian tasavallan lait ja asetukset toimeenpanokieltoon.⁴⁵

Vaalien jälkeen Tšetšenian yhteiskunta oli varsin hajanainen. Osa kansan heimoista ja niiden johtajista liittoutui vastustamaan Dudajevin valtaan nousua. Venäjän presidentti Boris Jeltsin reagoi Tšetšenian tilanteeseen lähettämällä marraskuussa 1991 sisäministeriön joukkoja alueelle lain ja järjestyksen palauttamiseksi. Dudajevin johdossa ollut Tšetšenian kansalliskaarti ja hänen kannattajiin kuuluvien heimojen aseistautuneet ryhmittymät onnistuvat torjumaan

⁴² Knezys, Stasys-Sedlickas, Romanas: *The War in Chechnya*. Texas A&M University Press, College Station, The United States of America, 1999, s. 10-12. Kts. myös Thomas, Timothy L: *The Battle of Grozny: Deadly Classroom for Urban Combat*. Foreign Military Studies Office, Fort Leavenworth, KS, Parameter, 1999. Artikkelin luettavissa Internetissä: <http://fmso.leavenworth.army.mil/documents/battle.htm> (26.11.2008 15:50).

⁴³ Knezys-Sedlickas, s. 13-15.

⁴⁴ Tšetšenian itsenäistymispäiväksi on esitetty joissakin lähteissä 6.9.1991.

⁴⁵ Evangelista, Matthew: *Tshetshenian sodat, Hajoaako Venäjä?*. Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu 2004, s. 33-39. Kts. myös Alafuzoff, Georgij-Forsström, Pentti: *Arvioita Venäjän Tshetshenian operaatioista*. Maanpuolustus-korkeakoulu, Strategian laitoksen julkaisusarja 4, työpaperi 14/2001, s. 29.

venäläisjoukkojen hyökkäyksen, Venäläisjoukkojen hyökkäyksen torjuminen lisäsi Dudajevin suosiota maan tšetšeeniväestön keskuudessa.⁴⁶

Itsenäiseksi julistautumisen jälkeen Tšetšenialta puuttui varsinaiset sotilasjoukot. Dudajevilla oli suorassa johdossaan vain Tšetšenian kansalliskaarti ja joukolle kuuluva aseistus. Maan itsenäisyyden takaamiseksi Dudajev yhdessä tukijoidensa kanssa pyrki hankkimaan lisää aseistusta ja värväämään joukkoja. Asemateriaalia ja muuta sotilasmateriaalia ostettiin ulkomailta ja alueella olevilta venäläisjoukoilta. Vuoden 1992 alussa Dudajevin kannattajat murtautuivat useita kertoja venäläisvaruskuntiin ja ryöstivät niiden varastoista muun muassa konekivääreitä, ampumatarvikkeita ja panssaroituja ajoneuvoja. Venäläisjoukkoihin kohdistuneen tšetšeenien painostuksen seurauksena Venäjä veti omat joukkonsa pois Tšetšeniasta vuoden 1992 huhti-toukokuun välisenä aikana. Joukkojen vetäytymisvaiheessa venäläiset yrittivät siirtää varuskunnissa ollutta kalustoa ja materiaalia lentokuljetuksilla, mutta rajoitetun kuljetuskyvyn takia suurin osa muun muassa aseista, ajoneuvoista ja ampumatarvikkeista jäi kuitenkin Tšetšeniaan.⁴⁷

Asemateriaalin lisäksi Dudajev hankki sotilaallista osaamista värväämällä joukkoihinsa entisiä Neuvostoliiton ja Venäjän armeijoissa palvelleita tšetšeenijä. Hänen joukkoihin liittyi muun muassa Neuvostoarmeijassa palvelut tykistöupseeri, eversti Aslan Maskhadov, joka toimi alkuvaiheessa Dudajevin esikunta- ja tykistöpäällikkönä. Venäjän ja Tšetšenian välien kiristyessä Dudajev värväsi myös kansallisuuden ulkopuolelta lisää sotilaita tšetšeenien riveihin.⁴⁸

3.3 Sotien kulku

Tšetšenian uutta hallitusta vastaan nousi venäläismyönteinen oppositio, joka järjestäytyi sissiliikkeeksi vuonna 1993. Venäjän tukemana oppositio suoritti vuoden 1994 syyskuussa hyökkäyksen kolmeen Groznyin lähistöllä sijaitsevaan lähiöön. Hyökkäys torjuttiin Dudajevin joukkojen toimesta, minkä seurauksena seitsemän venäläistä erikoisjoukkojen sotilasta vangittiin. Tämä vahvisti Venäjän vastaista mielipidettä entisestään tšetšeenien keskuudessa. Syyskuun aikana tehtiin vielä kaksi iskua. Venäläiset Alfa- erikoisjoukot hyökkäsivät Groznyin TV-tornille 14.9 ja lentokentälle 30.9. Viimeisenä keinona Dudajevin vastainen opposi-

⁴⁶ Knezys-Sedlickas, s. 20-21. Kts. myös Evangelista, s. 9.

⁴⁷ Seely, Robert: Russo-Chechen conflict, 1800-2000, A Deadly Embrace. Frank Cass Publishers, Great Britain 2001, s. 119-121. Kts. myös Laine, Jukka Pekka – Toveri, Pekka: Soitellen sotaan, Sotilasaikakauslehti 9/1996, s. 9-11. Osa lähteistä kertoo Dudajevin tehneen sopimuksen alueella olevien venäläiskomentajien kanssa kaluston jättämisestä tšetšeenille venäläisjoukkojen vetäytyessä.

⁴⁸ Laine-Toveri, s. 9-10.

tio ja sitä tukemaan lähetetyt venäläisjoukot yrittivät yhteisellä operaatiolla vallata Groznyin kaupungin 26.11. Operaatiolla onnistuttiin tuhoamaan ainoastaan tšetšeenien lentokalusto ja Dudajevin joukot onnistuvat torjumaan varsinaisen valtausyrityksen. Pääosa opposition ja sitä tukeneiden joukkojen kalustosta jäi Dudajevin joukkojen saaliiksi.⁴⁹

Vuosien 1991–1994 aikaiset tapahtumat Tšetšenian ja Venäjän välillä johtivat Venäjän presidentti Boris Jeltsin esittämään uhkavaatimuksen tšetšeenille 29.11.1994. Siinä uhattiin voimankäytöllä, mikäli tšetšeenit eivät laskisi aseita seuraavien 48 tunnin aikana. Saman päivänä pidetyssä Venäjän federaation turvallisuusneuvoston istunnossa tehtiin päätös sotilaallisen operaation turvautumisesta. Kaksi päivää myöhemmin Venäjän puolustusministeri Gratshevin antaman ohjeistuksen mukaan aloitettiin joukkojen kokoaminen ja keskittäminen Tšetšenian rajalle. 11. päivänä joulukuuta venäläiset maajoukot aloittivat etenemisen kohti Groznyia.⁵⁰

Joulukuun aikana Venäjän maajoukot etenivät Groznyin alueelle ja onnistuvat lopulta miehittämään kaupungin helmikuussa 1995. Groznyin kaupungin miehittämisen jälkeen venäläisjoukot valtasivat maaliskuuhun aikana vielä muita tšetšeenijoukkojen hallussa olleita kaupunkeja. Asutuskeskustaisteluiden jälkeen tšetšeenijoukot joutuivat vetäytymään venäläisjoukkojen painostuksesta yhä syvemmälle Kaukasuksen vuoristoon.⁵¹ Huhtikuun 26. päivänä Venäjän presidentti Boris Jeltsin julisti ukaasillaan tulitauon, jonka oli määrä kestää 28.4–12.5 välisen ajan. Tšetšeenit jatkoivat iskuja venäläisjoukkoja vastaan välittämättä yksipuoleisesta tulitauosta. Toukokuun puolivälin jälkeen venäläisjoukot saivat tehtäväkseen ”ajaa” tšetšeenien joukot lopullisesti Kaukasus-vuoristoon. Kesäkuun 14. päivänä venäläisjoukot valtasivat viimeisen tšetšeenijoukkojen hallussa olleen asutuskeskuksen. Samana päivänä tšetšeenit valtasivat 150 kilometrin päässä sijainneen venäläisen Budjonnovskin kaupungin synnytyssairaalan, minkä seurauksena Venäjän kansan luottamus omaa poliittista ja sotilaallista johtoa kohtaan heikentyi huomattavasti.⁵²

Budjonnovskin tapauksen seurauksena Venäjä ja Tšetšenia kävivät neuvotteluja aina vuoden 1995 lopulle saakka. Neuvottelut ja eivät kuitenkaan tuottaneet tulosta ja joukkojen väliset sotatoimet jatkuivat. Lopullinen ratkaisu sodan päättymiselle tapahtui vuoden 1996 elokuussa, kun tšetšeenit onnistuvat valtaamaan takaisin Groznyin kaupungin ja torjumaan venäläisjouk-

⁴⁹ Mäkinen, Juha – Sandell, Jan – Tuominen, Juha: Erikoisjoukot erikoisella kotikentällä, Sotilasaikakauslehti 4/1997, s.64.

⁵⁰ Alafuzoff (2000), s. 36-41. Kts. myös Pursiaisen, Christer: Venäjän päätöksenteko ja Euroopan unionin vaikutusmahdollisuudet: Tšetšenian tapaus. Ulkopoliittinen instituutti 1996, Helsinki, s.2-3.

⁵¹ Jackson, Timothy: David Slays Goliath: A Chechen Perspective on the War in Chechnya (1994-1996). Marine Corps Wargaming Division paper, 2000. <http://www.smallwarsjournal.com/documents/davidgoliath.pdf> (26.11.2008 16:50).

⁵² Alafuzoff (2000), s. 56-60.

kojen hyökkäykset. Tämän seurauksena maat solmivat rauhansopimuksen ja venäläisjoukot vetäytyivät Tšetšeniasta.⁵³

Vuoden 1996 elokuussa solmittu rauhansopimus takasi Tšetšenialle osittaisen itsenäisyyden. Itsestään selvää oli, että Venäjä pyrki estämään Tšetšenian irtautumisen emämaasta. Ratkaiseva käänne koettiin vuoden 1999 elokuussa, kun tšetšeenitaistelijoiden joukko hyökkäsi Dagestaniin Shamil Basajevin johdolla. Hyökkäyksen tavoitteena oli vapauttaa Dagestan Venäjästä. Venäjä aloitti välittömästi vastatoimenpiteet ja onnistui lyömään tšetšeenisissit takaisin Tšetšenian puolelle. Elokuun lopulla Dagestanissa ja Moskovassa räjähti kaksi pommia surmaten noin 70 ihmistä. Syyskuun aikana räjähti vielä kaksi uutta pommia surmaten yli 250 ihmistä. Viimeinen pommi-isku tapahtui syyskuun puolivälissä Volgodonskin kaupungissa surmaten ainakin 17 ihmistä. Tämän lisäksi tšetšeenikomentaja Basejevin johtamat joukot tekivät uuden hyökkäyksen Dagestaniin syyskuun alkupuolella.

Tšetšeenit kiistivät osallistumisen pommi-iskuihin ja syyttivät niiden toteutuksesta Venäjän turvallisuuspalvelua. Pommi-iskujen ja tšetšeenijoukkojen hyökkäyksien seurauksena Venäjän kansan mielipide kääntyi tšetšeeniä vastaan. Venäjä kokosi yhä enemmän joukkojaan Tšetšenian rajalle, koska iskujen myötä valtio oli saanut poliittisen oikeutuksen hyökätä Tšetšeniaan. Presidentti Jeltsin ilmoittikin, että Tšetšenia tultaisiin eristämään ja piirittämään.⁵⁴

7.9.1999 pidetyn Venäjän turvallisuusneuvoston kokouksen seurauksena tehtiin poliittinen päätös operaation jatkamisesta. Päätöksen seurauksena Tšetšenian rajat oli lähes täysin eristetty rajoille keskitettyjen venäläisjoukkojen toimesta.⁵⁵ Sotatoimet aloitettiin noin viikon kestäneellä ilmasodankäynnillä, jonka aikana Groznyin lentokenttää ja muita tärkeitä kohteita pommitettiin. Lokakuun ensimmäisenä päivänä Venäjän maavoimat aloittivat jälleen etenemisen kohti Groznyia.⁵⁶

Loka-marraskuun aikana venäläisjoukot onnistuvat valtaamaan Tšetšenian tasankoalueita ja pyrkivät saartamaan tšetšeenijoukot. Joulukuun alkuun mennessä venäläisjoukot saavuttivat Groznyin kaupungin ja alkoivat piirittää kaupunkia. Kaupungin lopullinen valtaaminen ja puhdistaminen tšetšeenitaistelijoista kesti aina vuoden 2000 maaliskuun alkuviikoille asti.

⁵³ Jackson (2000)

⁵⁴ Toveri, Pekka: Toinen kerta toden sanoo? –Venäjän sota Tšetšenian valtaamiseksi 1999-2000. *Panssari* 4/2000, s. 4-5. Kts. myös Ware, Robert Bruce: *Soviet Union, The Conflict in Chechnya*. *Encyclopedia of modern ethnic conflicts*, Greenwood Press 2003, s. 194-197.

⁵⁵ Alafuzoff (2000), s. 63.

⁵⁶ Toveri, s. 5-7. Kts. myös Ware, s. 196.

Tämän jälkeen sotatoimet siirtyvät pääosin Tšetšenian vuoristoalueelle, jossa venäläisjoukot pyrkivät etsimään ja tuhoamaan sissisodankäyntiin turvautuneita tšetšeeniryhmittymiä.⁵⁷ Vuoden 2000 jälkeen tšetšeenien vastarinta muuttui hajanaiseksi iskuiksi Tšetšenian alueita valvovia venäläisjoukkoja vastaan. Tätä tutkimusta kirjoittaessa tšetšeenitaistelijat jatkavat yhä hajanaista sissisodankäyntiä alueella olevia venäläisjoukkoja vastaan.

3.4 Venäjän joukot ja hyökkäyssuunnitelmat

Tšetšenian ensimmäisen sodan suunnittelun lähtökohdat olivat normaalista poikkeavat. Venäjän sotilaallinen johto oli pakotettu hyökkäämään ”omalla” maaperällä, eikä valmiita operatiivisia suunnitelmia alueelle ollut. Myös pääosa asevoimien yhtymistä oli vajaavahvuisia.⁵⁸ Tästä ei kuitenkaan oltu huolissaan, koska Venäjän poliittinen johto ei pitänyt todennäköisenä kohtaavansa suurta vastarintaa tšetšeenien suunnalta. Tšetšeenien vähäisenkin vastarinnan uskottiin kukistuvan taistelussa taistelu- ja rynnäkköpanssarivaunuilla varustettujen joukkojen ylivoiman edessä.

Venäjän puolustusministeri Pavel Gratshevin johdolla laadittu hyökkäyssuunnitelma sisälsi kolme vaihetta. Ensimmäisessä vaiheessa (29.11.1994–06.12.1994) muodostetaan Tšetšenian rajoille maajoukot, jotka tulevat toimimaan kolmesta suunnasta: Mozdokista, Vladikavkazista ja Kizljariasta. Ennen hyökkäystä maajoukot valmistelevat ja suojaat omat alueensa. Samanaikaisesti estetään Tšetšenian ilmatilan käyttö keskittämällä taisteluhelikopterit ja rintamailma-voimat toimintakentille. Toisessa vaiheessa seuraavan kolmen päivän aikana rajoille keskitettyjen joukkojen tavoitteina on edetä vihollisen syvyyteen ja saartaa sen hallinnollinen keskus, Groznyin kaupunki. Samalla Tšetšenian ulkorajoille muodostetaan toinen saartorengas. Kolmas vaihe tultaisiin toteuttamaan 10.12.1994–14.12.1994 välisenä aikana, jolloin suoritetaan itse Groznyin valtaus. Joukkojen tavoitteena on vallata presidentin palatsi, muut tärkeät hallintorakennukset, televisio- ja radiomastot, sekä muut tärkeät kohteet.⁵⁹

Hyökkäyssuunnitelmaa varten venäläiset joutuivat kokoamaan voimaryhmän useista eri yhtymien rykmenteistä. Maavoimien joukot koottiin Venäjän moottoroitujen jalkaväki- ja panssaridivisioonien sekä maahanlaskudivisioonien joukoista. Lisäksi voimaryhmään liitettiin kaksi moottoroitua jalkaväkiprikaatia ja merivoimista koottuja merijalkaväkipataljoonia.

⁵⁷ Alafuzoff (2000), s. 61-73

⁵⁸ Alafuzoff – Forsström, s.23.

⁵⁹ Olikier, s. 9-10

Tšetšenian operaation voimaryhmään kuului myös Spetsnaz-joukkoja sekä ilmavoimien ja maavoimien lentojoukkojen yksiköitä.⁶⁰

Puolustusministeri Gratshevin antaman ohjeistuksen mukaan voimaryhmän muodostaminen aloitettiin 1.12.1994 Tshetsheniaa sivuavilla alueilla. Voimaryhmä jakaantui kolmeen pääryhmittymään: pohjoiseen, läntiseen ja itäiseen. Pohjoisen ryhmittymän kokoaminen aloitettiin Mozdokin suunnassa ja sen komentajaksi käskettiin kenraaliluutnantti Tshilind. Läntisen ryhmittymä koottiin Vladikavkazin suunnassa kenraaliluutnantti Tshindarovin johdolla. Kolmas ryhmittymä muodostettiin idässä, Kizljarin suunnassa kenraaliluutnantti Rohlinin johtoon. Venäläisten joukkojen aloittaessa etenemisen kolmelta suunnalta kohti Groznyin kaupunkia 11.12.1994, oli voimaryhmittymän kokonaisvahvuus 23 000 miestä, 90 helikopteria, 80 taistelupanssarivaunua ja 208 muuta panssaroitua ajoneuvoa sekä 182 tykkiä ja heitintä.⁶¹

Joukkojen eteneminen Groznyin alueelle kesti suunniteltua kauemmin ja päätös Groznyin valtaamiseksi tehtiin vasta 26.12.1994 turvallisuusneuvoston istunnossa, minkä pohjalta voimaryhmittymän esikunta laati hyökkäyssuunnitelman Groznyin valtaamiseksi. Suunnitelman pohjalta muodostettiin yhdistetty voimaryhmittymä, joka koostui neljästä toimintasuunnasta: pohjoisesta, koillisesta, etelästä ja lännestä. Tavoitteena oli tunkeutua kaupunkiin jokaisesta suunnasta ja vallata sen tärkeimmät rakennukset.⁶² Venäläiset olivat myös joutuneet lisäämään joukkojen määrää alkumatkan vaikeuksien ja tšetšeenien vastarinnan aiheuttamien tappioiden jälkeen. Voimaryhmittymän vahvuus Tšetšeniassa oli kasvanut 38 000 mieheen, 230 taistelupanssarivaunuun, 454 rynnäköpanssarivaunuun sekä 388 tykkiin ja kranaatinheittimeen.⁶³

Groznyin valtaamisen jälkeen Venäjän asevoimien joukkojen tehtävänä oli muiden asutuskeskusten valtaaminen ja puhdistaminen tšetšeenitaistelijoista sekä vuoristoon paenneiden tšetšeenien tuhoaminen. Vuoden 1995 maaliskuun puolivälissä venäläisjoukot alkoivat suorittaa annettua tehtävää. Samalla venäläisjoukkojen vahvuutta Tšetšeniassa oli kasvatettu noin 55 000 mieheen.⁶⁴ Ensimmäisessä Tšetšenian sodassa toimineiden venäläisjoukkojen tarkkaa kokonaisvahvuutta on vaikea todentaa. Eri lähteistä saatujen tietojen pohjalta venäläisjoukkojen kokonaismäärä Tšetšenian alueella vaihteli 50 000–60 000 miehen välillä.

⁶⁰ Laine – Toveri (1996a), s. 11.

⁶¹ Alafuzoff (2000), s. 40–41.

⁶² Knezys-Sedlickas, s. 90–92.

⁶³ Laine, Jukka-Pekka – Toveri, Pekka: Ei vasta-alkajille: Asutuskeskustaistelu on osaavan taitolaji. Sotilasajakauslehti 10/1996, s. 21.

⁶⁴ Alafuzoff (2000), s. 50–58.

Venäläisten joukkojen taktiikka ensimmäisessä sodassa oli suoraviivaista ja vaikutukseen pyrittiin suoraan liikkeestä. Joukkojen taisteluvalmius oli sodan alkuvaiheessa hyvin alhainen. Useassa tapauksessa yksiköt eivät muodostaneet ohjesäännön mukaista taisteluryhmitystä ja tukevat aselajijoukot siirtyivät samassa ryhmityksessä pääjoukon kanssa. Sodan alkuvaiheen jälkeen maajoukot joutuivat muuttamaan taktiikka asutuskeskusten valtaamiseksi. Tšetšeenitaistelijoiden hallussa olleet asutuskeskukset ja kylät pyrittiin suoran etenemisen sijaan saartamaan niiden reuna-alueita. Vuoristossa maajoukkojen taktiikkana oli etsiä vihollisen joukot ja tuhota paikannetut tukikohdat.⁶⁵

Venäläisten hyökkäyssuunnitelma Tšetšenian toisessa sodassa oli maajoukkojen käytön kannalta hyvin pitkälle ensimmäisen sodan kaltainen. Hyökkäyksen valmisteluihin käytettiin kuitenkin enemmän aikaa ja ensimmäisen sodan ongelmat pyrittiin poistamaan joukkojen koulutuksella, operatiivisella käytöllä ja niiden määrän lisäämisellä.⁶⁶

Toisen sodan sotilaallinen toiminta aloitettiin Tšetšenian ulkorajoilla 2.8.1999. Venäjän joukkoja keskitettiin Tšetšenian ja Dagestanin väliselle rajalle tavoitteena estää tšetšeenien liikkuminen maiden välillä. Samaan aikaan maajoukkoja koottiin Tšetšenian länsi- ja pohjoisrajoille. Venäjän operaatiojohdon ensimmäisenä tavoitteena oli eristää Tšetšenian rajat ja valmistautua hyökkäämään Groznyin kaupunkiin. Alun valmistelujen jälkeen 1.10. pohjoisrajalle kootut maajoukot aloittivat etenemisen Tšetšenian tasangoilla kolmelta suunnalta: lännestä, idästä ja pohjoisesta. Hyökkäysosaston yhteisvahvuus oli 37 000 asevoimien sotilasta, 234 panssarivaunua, 2 200 panssaroitua ajoneuvoa ja yli 500 tykistö- ja kranaatinheitinasetta. Tavoitteena oli luoda turvallisuusvyöhyke Terek-joen tasalle ja mahdollistaa varsinaisen hyökkäysoperaation toteuttaminen.⁶⁷

Venäjä ilmoitti 15.10 pohjoisessa edenneiden joukkojen vallanneen Terek-joen tasan. Turvallisuusvyöhykkeen luomisen jälkeen venäläiset valmistelivat epäsuoran tulenkäytön tulevaa hyökkäystä varten. Terek-joen eteläpuoleisille harjanteille ryhmitettiin paljon tykistöjoukkoja, joiden kantama mahdollisti tulevan hyökkäyksen tukemisen Groznyin alueelle. Varsinaista hyökkäystä varten venäläiset organisoivat joukkonsa uudelleen ja muodostivat neljä voimaryhmää. Pohjoisen voimaryhmän muodostivat Terek-joen tasalle edenneet joukot. Itäinen voimaryhmä koostui Inguusian alueelle ryhmitetyistä joukoista. Läntinen ja eteläinen voima-

⁶⁵ Laine – Toveri (9/1996) s. 12-14

⁶⁶ Timothy L. Thomas: A Tale of Two Theaters: Russian Actions in Chechnya in 1994 and 1999. Foreign Military Studies Office, Fort Leavenworth, KS, September 1999. Artikkelin luettavissa Internetissä: <http://fmso.leavenworth.army.mil/documents/chechtale.htm> (28.11.2008 12:50).

⁶⁷ Alafuzoff (2000), s. 60-63.

ryhmä muodostettiin Dagestanin alueella kootuista joukoista. Näiden voimaryhmien yhteisvahvuudeksi tuli 46 000 sotilasta, 375 rynnäkkö- ja taistelupanssarivaunua, 2 210 panssaroitua ajoneuvoa sekä 740 tykistö- ja kranaatinheitinasetta. Voimaryhmien muodostamisen jälkeen venäläiset maajoukot aloittivat varsinaisen hyökkäyksen kohti Groznyta vallaten matkalla muita pienempiä asutuskeskuksia tykistön ja ilmavoimien tukemana 23.10.1999.⁶⁸

Tšetšenian tasankoalueiden valtaaminen ja joukkojen ryhmittäminen Groznyin läheisyyteen kesti vajaat kaksi kuukautta. Joulukuun 4. päivänä venäläisten voimaryhmien johto ilmoitti joukkojen ryhmittyneen Groznyin ympärille. Siviiliväestön poistumista varten etelään johtavat tiet jätettiin auki. Voimaryhmien yhteenlaskettua vahvuutta oli kasvatettu 58 000 sotilaiseen. Venäläisten joukkojen vahvuuden kasvaessa rynnäkkö- ja taistelupanssarivaunujen yhteenlaskettu määrä oli kasvanut noin 475:een ja tykistöaseiden määrä noin 840:een. Groznyin valtaaminen aloitettiin 13.12. laitakaupungin alueilta ja venäläiset sulkivat etelään auki jätetyt reitit maahanlasku- ja rajavartiojoukoilla muutamaa päivää myöhemmin. Tämän jälkeen voimaryhmien päähyökkäys kaupungin valtaamiseksi aloitettiin neljästä suunnasta.⁶⁹

Groznyin valtaamisen jälkeen venäläiset organisoivat joukkonsa uudelleen ja luovuttivat kaupungin valvontavastuun sisäministeriön joukoille. Asevoimien joukkojen päätehtäväksi tuli tšetšeenitaistelijoiden saartaminen vuoristoon ja niiden tuhoaminen. Vallatut alueet sitoivat myös resursseja ja niiden valvomiseen jouduttiin käyttämään venäjän sisäministeriön ja turvallisuuspalvelun joukkojen lisäksi asevoimien joukkoja.⁷⁰

Venäläislähteisiin perustuvien arvioiden mukaan Tšetšenian toisen sodan aikana venäläisjoukkojen kokonaisvahvuus Tšetšenian alueella oli noin 100 000 asevoimien sotilasta, 1 650 panssaroitua ajoneuvoa ja 480 tykkiä. Lisäksi alueella arvioitiin olevan 40 000 sisäministeriön joukkoa ja yli 1 000 panssaroitua ajoneuvoa.⁷¹

⁶⁸ Pike, John: The Second Chechnya War -1999-???. Artikkelit luettavissa Internetissä: <http://www.globalsecurity.org/military/world/war/chechnya2.htm> (23.11.2008 12:30). Kts. myös Alafuzoff (2000), s. 63-65.

⁶⁹ Toveri, Pekka: Toinen kerta toden sanoo? -Venäjän sota Tšetšenian valtaamiseksi 1999-2000. Panssari 4/2000, s. 10-12. Kts. myös Alafuzoff (2000), s. 65-68.

⁷⁰ Alafuzoff (2000), s. 68-69. Kts. myös Korbut, Andrei: Boevie deistvija na islome. Artikkelit lehdestä: Nezavisimoje vojennoje obozrenije, No 2, 2000. Artikkelit perustuu venäläiskenraalien Vladimir Šamanovin ja Gennadi Troševin antamiin lausuntoihin.

⁷¹ Alafuzoff, Georgij-Forsström, Pentti: Arvioita Venäjän Tšetšenian operaatioista, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitoksen julkaisusarja 4, työpaperi 14/2001, s. 15. Kts. alaviite.

3.5 Tšetšeenien joukot ja puolustussuunnitelmat

Tšetšenian asevoimat eivät muodostaneet kummassakaan sodassa organisaatioltaan perinteistä armeijaa. Armeijaa ei organisoitu samalla tavalla hierarkkisesti kuin asevoimia yleensä, vaan sen voidaan katsoa muodostuneen vakinaisten asevoimien joukoista ja vapaaehtoisen paikallisväestön muodostamista joukoista sekä itseään puolustavista tšetšeeniheimojen kodinturva- ja sissijoukkojen yksiköistä. Arviot tšetšeenijoukkojen kokonaisvahvuudesta vaihtelevat lähteistä riippuen. Tähän on saattanut vaikuttaa tšetšeenijoukkojen hajanaisuus ja vapaaehtoisten taistelijoiden lukumäärä, joita tšetšeenit rekrytoivat riveihinsä paikallisväestöstä ja naapurivaltioista sodan aikana. Venäläisen sotilasjohton arvioiden mukaan vakinaisten asevoimien vahvuus oli ensimmäisen sodan alkaessa noin 15 000 taistelijaa ja vapaaehtoisten tšetšeenijoukkojen vahvuus 30 000–40 000 taistelijaa.⁷²

Tšetšeenien organisoitujen joukkojen kokoonpanot ja vahvuudet vaihtelivat ensimmäisen sodan aikana. Groznyin puolustamiseen kootut vapaaehtoiset tšetšeenitaistelijat muodostivat yleensä 30–60 taistelijan yksiköitä, jotka jakaantuivat edelleen pienempiin 5–7 taistelijan ryhmiin. Kaupungissa ylläköitä suorittavat yksiköt käsittivät noin 75 taistelijan osastoja. Osastot koostuivat kolmesta 25 taistelijan joukkueesta, mitkä jakaantuivat edelleen pienempiin ryhmiin ja partioihin. Yleensä ryhmästä löytyi panssarintorjunta- ja konekivääritaistelijoita sekä tarkka-ampujia.⁷³ Vuoristossa ja maaseudulla tšetšeeniyksiköiden vahvuudet vaihtelivat tehtävän mukaan. Pääosin venäläisiä vastaan toteutetut ylläköit suoritettiin 15–25 taistelijan vahvaisina osastoina. Suurempia vastahyökkäyksiä varten kootut osastot saattoivat käsitellä satoja taistelijoita.⁷⁴

Tšetšeenien aseistus koostui suurimmaksi osaksi venäläisten joukkojen vuonna 1992 maahan jättämästä kalustosta. Pohjois-Kaukasian sotilaspiirin antamien tietojen mukaan tšetšeenille jäi 42 taistelupanssarivaunua, 36 rynnäköpanssarivaunua, 30 kuljetuspanssariajoneuvoa sekä 153 tykkiä ja raketinheitintä mukaan lukien ampumatarvikkeet. Venäläisjoukkojen jälkeen jättämä käsiaseiden määrä oli myös huomattava. Tšetšeenit saivat haltuunsa 28 000 rynnäkökivääriä, 500 tarkkuuskivääriä, 10 500 pistoolia, 700 konekivääriä, 300 raskasta konekivääriä, yli 100 kranaattikonekivääriä ja noin 200 000 käsikranaattia. Tämän lisäksi aseistusta täydensivät venäläistäisten jättämät singot, panssarintorjuntaohjusjärjestelmät ja niiden yli 70 ohjuslaukausta. Tšetšenian lentokentille venäläisjoukoilta jäi myös runsaasti lentokalustoa,

⁷² Knezys-Sedlickas, s. 66. Kts. myös Alafuzoff (2000), s 64.

⁷³ Olikier, Summary xiii & s. 20. Kts. myös Jacson.

⁷⁴ Seely s. 279-283 Kts. myös Knezys-Sedlickas, s. 256-262.

mutta venäläiset tuhosivat kaluston lentokentille taiteluiden alkuvaiheessa.⁷⁵ Ennen ensimmäistä sotaa tšetšeenit hankkivat lisää aseita ja kalustoa maan rajojen ulkopuolelta. Vuoden 1994 joulukuun alussa venäläiset arvioivat tšetšeenillä olevan 98 rynnäkö- ja taistelupanssarivaunua, 150 panssaroitua ajoneuvoa sekä lähes 300 tykkiä ja heitintä.⁷⁶

Ensimmäisessä sodassa Tšetšenian presidentti Dudajev ja hänen joukkoihin liittyneet Neuvostoliiton ja Venäjän asevoimissa palvelleet tšetšeenit tunsivat venäläisen taktiikan ja sotilaallisen suunnittelujärjestelmän.⁷⁷ Dudajev ja hänen joukkonsa komentajat laativat puolustus suunnitelman, jonka voidaan katsoa venäläisten kohtaamaan vastarinnan ja tšetšeenien ilmoittamien tietojen perusteella koostuneen neljästä vaiheesta:

Ensimmäisessä vaiheessa venäläisten joukkojen etenemistä vaikeutettiin ja hidastettiin siviiliväestön passiivisella vastarinnalla kylissä ja pienemmissä asutuskeskuksissa maan rajoilta alkaen. Varsinaisten tappioiden tuottamiseen käytettiin itsenäisesti toimivia tšetšeeniosastoja, jotka toteuttivat ylläköitä ”iske ja pakene” -taktiikkaa hyödyntäen.

Toisessa vaiheessa venäläisjoukkojen hyökkäystä pyrittiin viivyttämään tšetšeenijoukkojen puolustustaistelulla noin 30 kilometrin säteellä Groznyista sijainneissa asutuskeskuksissa ja kylissä sekä kaupunkiin johtavien teiden suunnassa. Tšetšeenijoukkojen puolustustaistelua tehostettiin teille rakennetuilla sulutteilla, jotka koostuivat miinoitteista ja kaadettujen puiden ja raskaiden ajoneuvojen muodostamista esteistä. Lisäksi tšetšeenien itsenäisesti toimivien osastojen väijytykset lisääntyivät venäläisjoukkojen sivustoihin ja selustaan.

Kolmannessa vaiheessa venäläisten joukkojen hyökkäys oli tarkoitus pysäyttää Groznyin kaupunkiin, johon oli valmisteltu kolme puolustuskehää kaupungin ulkoreunojen ja keskustassa sijainneen presidentin palatsin väliselle alueelle. Puolustuskehille ja niiden läheisyyteen oli valmisteltu tukikohdiksi noin 40 kerrostaloa, joihin tšetšeenien oli tarkoitus tukeutua taistelujen aikana.

Neljännessä vaiheessa tšetšeenikomentaja Aslan Mashadovin mukaan, jouduttaessa luopumaan Groznyin kaupungista, tšetšeenit valmistautuivat käymään sissisodankäyntiä vuoriston

⁷⁵ Laine – Toveri: Soitellen sotaan, s. 9 – 11. Vrt myös, Thomas, Timothy L.: The Battle of Grozny: Deadly Classroom for Urban Combat. Foreign Military Studies Office, Fort Leavenworth, KS, Parameter, 1999. Artikkelin luettavissa Internetissä: <http://fmso.leavenworth.army.mil/documents/battle.htm> (26.11.2008 15.50). Tšetšeenien ilmoittamat aseiden ja kaluston lukumäärät poikkeavat osin tekstissä mainitusta. Tämän lähteen mukaan suurimmat erot ovat: sinkojen määrä oli noin 600 asetta suurempi ja tykkien määrä 30 asetta pienempi.

⁷⁶ Knezys-Sedlickas, s. 66.

⁷⁷ Vrt. luku 3.2.

alueella. Tätä vaihetta varten tšetšeenit valmistelivat irtautumisreittejä kaupungista vuoristoon.⁷⁸

Maaseuduilla ja vuoristoisessa maastossa tšetšeenien puolustussuunnitelman edellyttämän sodankäynnin voidaan katsoa perustuneen taisteluun ilman puolustusasemaa ja -aluetta (tukikohtaa). Perusajatuksena oli pysyä jatkuvassa liikkeessä ja vihollisen tavoittamattomissa sekä välttää suoraa taistelukosketusta avoimessa maastossa.⁷⁹ Asutuskeskuksissa tšetšeenit turvautuvat taisteluiden aikana rakennuksien antamaan suojaan. Esimerkiksi Groznyissa rakennuksien seiniä lujitettiin venäläisten suora-ammunta aseita vastaan ja eri kerroksiin valmisteltiin useita taistelijoiden tuliasemia. Taisteluluiden aikana tšetšeenit eivät pyrkineet pitämään pitkiä aikoja hallussaan tiettyjä maastonkohtia. Liikkuvien osastojen käytöllä pyrittiin pääsemään kaduilla edenneiden venäläisosastojen läheisyyteen ja iskemään niiden selustoihin ja sivustoihin.⁸⁰

Venäläisten mukaan tšetšeenit olivat valmistautuneet toiseen sotaan vähintään yhtä huolellisesti kuin ensimmäiseenkin. Maahan oli perustettu sotilaiden koulutuskeskusten verkosto, joissa arvioitiin noin sadan ulkomaalaisen sotilaskouluttajan antavan tšetšeenille muun muassa sissisodankäyntiin liittyvää koulutusta. Koulutuskeskusten toiminnan rahoittamiseen osallistuivat muun muassa Saudi-Arabia, Yhdistyneet Arabi-emiraatit, Turkki, Qatar ja Jordania.⁸¹

Toisen sodan osalta suoranaista ja varmennettua tietoa tšetšeenien puolustussuunnitelmasta ei tutkimuksessa käytetyistä lähteistä ole löytynyt. Sotatapahtumien ja venäläisten kohtaaman vastarinnan perusteella Ruslan Isaevin kirjoittamaa artikkelia voidaan pitää suuntaa antavana. Artikkelin mukaan Dudajevin seuraaja presidentti Aslan Mashadov jakoi Tšetšenian kolmeen strategiseen sektoriin. Sektorit muodostivat kolme rintamaa: länsi-, keski- ja itärintaman. Länsi-rintama käsitti Bamut–Gorakorsk välisen alueen. Itä-rintama muodostui Gudermesin ja Vedenon alueista. Keskirintama käsitti itä- ja länsirintaman väliin jäävän alueen lisäksi poh-

⁷⁸ Knezys-Sedlickas, s. 71, 76-78, 88-90. Kts myös Seely, s. 226-227, 229-230, 224-226 ; Toveri-Laine . Samat vaiheet tulevat esille kaikissa lähteissä joko suoranaisesti tai venäläisten toiminnan kautta.

⁷⁹ Alafuzoff – Forsström, s.25.

⁸⁰ Olikier, Summary xiii & s. 20. Kts. myös Jackson; Laine-Toveri (1996c), s.9-11.

⁸¹ Olikier, s, 40. Kts myös. Nikolaev, Dmitrii: Gotovitsja zahvat Groznogo. Artikkelin lehdestä: Nezavisimoje vojennoje obozrenije, No 19, 2000. Venäjän voimaryhmän esikunnan antamien tietojen mukaan toisen tšetšeenit saivat rahallista tukea muun muassa Turkista. Rahallisen tuen lisäksi alueelle epäiltiin lähetettäneen palkkasotilaita tšetšeenien tueksi.

joisen neljä asutuskeskusta Naurskajan alueella. Puolustuksen painopiste luotiin ensimmäisen sodan tavoin Groznyin alueelle.⁸²

Venäjän asevoimien voimaryhmittymän arvion mukaan aseistettujen tšetšeenijoukkojen vahvuus oli noin puolet ensimmäiseen sotaan verrattuna. Tšetšeenien aseistettujen joukkojen vahvuudeksi ilmoitettiin toisen sodan alkuvaiheessa noin 15 000 sotilasta, 6 taistelupanssarivaunua, 30 miehistönkuljetus- ja rynnäkkövaunua, 15–20 tykkiä ja kranaatinheitintä, noin 10 ilmatorjuntapanssarivaunua ja yksi raketinheitin. Groznyin valtaamisen jälkeen Venäjän puolustusministeriön antaman arvion mukaan aseistettujen tšetšeenien määrä vuoristoalueella oli 7 000–8 000 sotilasta. Jälkeenpäin varsinaisten Tšetšenian asevoimien joukkojen kokonaisvahvuudeksi on arvioitu 24 000–26 000 miestä.⁸³

Ensimmäiseen sotaan verrattuna sodan alkuvaiheen siviiliväestön passiivisesta vastarinnasta venäläisjoukkoja kohtaan ei lähteistä löytynyt mainintoja. Joidenkin lähteiden mukaan tšetšeenikansa oli hajanaisempi kuin ensimmäisessä sodassa, eivätkä kaikki heimojen vanhimmat suostuneet uuden presidentin johdettaviksi. Kansan hajanaisuudesta huolimatta venäläisjoukot kohtasivat laajalla alueella tšetšeenien voimakasta vastarintaa. Vastarinnan voimakkuudesta kertoo venäläisten ilmoittamat omien joukkojen tappiot vuoden 1999 osalta. Ensimmäisten kuukausien aikana venäläissotilaita oli kuollut 1 458 ja haavoittunut 4 495 sotilasta.⁸⁴

Tšetšeenien vastarinnan voimakkuuteen voidaan olettaa vaikuttaneen ensimmäisen sodan tapaan vuoriston heimojen itsenäinen vastarinta. Kahden tai kolmen kylän väestöstä muodostunut tšetšeeniheimo käsitti yleensä 800–1 800 henkilöä. Toisen sodan aikana heimot muodostivat noin 600 taistelijan osastoja, jotka jaettiin edelleen 150 taistelijan osastoihin. Nämä osastot saattoivat jakautua vielä pienempiin noin 20 taistelijan osastoihin tehtävästä riippu-

⁸² Isaey, Ruslan: Face to Face With The Enemy, Institute for War & Peace Reporting, 17.12.1999. Artikkelin luettavissa Internetissä: http://www.iwpr.net/index.php?apc_state=hen&s=o=pcrs1=EN&s=f&o=158901 (02.12.2008)

⁸³ Alafuzoff (2000), s. 61–65. Kts. myös Tshetshnja: hronika konfliktia. Tšetšenian sodan kronikka lehdessä: Nezavisimoje vojennoje obozrenije, No 6, 2000.

⁸⁴ Tshetshnja: hronika konfliktia. Tšetšenian sodan kronikka lehdessä: Nezavisimoje vojennoje obozrenije, No 6, 2000. Tappio luvut perustuvat Venäjän federaation asevoimien komentajan sijaisen antamiin tietoihin. Kts. myös Pekka Toveri: Toinen kerta toden sanoo? -Venäjän sota Tshetshenian valtaamiseksi 1999-2000, Panssari 4/2000, s. 4-5.

en.⁸⁵ Tällaiseen toimintaan viittaavat venäläisjoukkojen löytämät lukuisat aseväköt Tšetšeni-
an vuoristoalueen talojen kellareista ja metsistä.⁸⁶

4 EPÄSYMMETRISEN SODANKÄYNNIN ILMENTYMIÄ TŠETŠENIASSA

4.1 Tšetšeenien sodankäynti asutuskeskuksissa

Asutuskeskus taistelumaastona poikkeaa huomattavasti avo- tai metsämaastosta. Infrastruktuuri muodostaa yleensä säännöllisiä muotoja, mitkä jakavat taistelualueen pysty- ja vaakasuoriin perättäisiin tai rinnakkaisiin lokeroihin. Pystysuunnassa taistelualue voi yltää kymmenien metrien korkeuteen, rakennuksien ylimpien kerroksien tasalle tai vuorostaan useita metrejä katutasen alapuolelle sijaitseviin tiloihin. Kapeat kadut ja niiden reunoilla olevat korkeat rakennukset rajoittavat hyökkääjän toiminnan vapautta asutuskeskustaistelussa.⁸⁷

Molempien sotien aikana venäläisjoukkojen ja tšetšeenijoukkojen välisiä taisteluja käytiin useissa asutuskeskuksissa. Venäläisjoukot joutuivat hyökkäämään alueelle, jossa asui myös Venäjän omia kansalaisia. Sotien aikana paikallisesta väestöstä suuri osa jäi asutuskeskuksiin. Esimerkiksi ensimmäisen sodan aikana 400 000 asukkaan Groznyissa arveltiin olevan noin 280 000 asukasta. Suurimman osan tästä luvusta muodosti paikallinen venäläisväestö, jolla ei ollut muuta mahdollisuutta kuin jäädä kaupunkiin. Paikallisväestön läsnäolo hidasti ja vaikeutti venäläisten joukkojen hyökkäyksiä asutuskeskuksiin.⁸⁸ Paikallisväestön osuutta ja vaikutusta tšetšeenien ja venäläisjoukkojen sodankäyntiin käsitellään tarkemmin alaluvussa 4.3.

Tšetšenian sodissa suurimmat asutuskeskustaistelut käytiin Groznyin kaupungissa, joka oli venäläisten päähyökkäyskohde sekä tšetšeenien puolustuksen painopiste. Venäläisjoukkojen hyökkäyksen alkaessa tšetšeenit olivat valmistautuneet puolustustaisteluun kaupungissa. Kaupungin rakennuksiin linnoitettiin taistelijoiden tuliasemia ja sinne johtavia pääteitä oli pyritty sulkemaan sulutteilla. Venäläisarvioiden mukaan tšetšeenien päävoima alueella koostui vakinaisista asevoimista ja vapaaehtoisista kootuista joukoista.⁸⁹

⁸⁵ Karasik, Theodore: Chechen clan military tactics and Russian warfare. Analyst, Marc / 2000. Artikkelin luetta-
vissa Internetissä: http://www.cacianalyst.org/view_article.php?articleid=182 (13.12.2008 16:03).

⁸⁶ Venäläislehdistöstä löytyy lukuisia mainintoja vuoden 2000 ajalta tšetšeenien ase-, ruoka- ja lääkintämateriaa-
lia sisältävistä väkiväkityksistä. Kts. esimerkiksi Tshetshnja: hronika konfliktov. Tšetšenian sodan kronikka lehdessä:
Nezavisimoje vojennoje obozrenije, No 8, 2000

⁸⁷ Liikola, Juha-Pekka: Urban Guerrilla Warfare. Teoksesta Guerrilla Warfare An Asymmetric Option, Julkaisusarja 2, Taktiikan asiantietoa, Edita Prima Oy, Helsinki 2002. s. 204-206.

⁸⁸ Knezys Stasys-Sedlickas Romanas: The War in Chechnya, Texas A&M University Press, College Station, The United States of America, 1999, s. 179. Kts. myös Bukreyev, s.38.

⁸⁹ Grau (1995) Kts. myös Alafuzoff (2000), s.; Toveri-Laine :Toinen kerta toden sanoo?, s. 11.

Tšetšeenien puolustustaistelu Groznyissa muodostui rakennuksiin ryhmitettyjen joukkojen taistelusta ja eri vahvuisten liikkuvien osastojen suorittamista ylläköistä ja iskuista venäläisiä joukkoja vastaan. Ensimmäisessä sodassa tšetšeenit olivat valmisteelleet käyttöönsä noin 40 kerrostaloa kaupungin reunoilta alkaen. Jokaista kerrostaloa kohti tšetšeenit olivat muodostaneet 30–60 taistelijan osaston, joka oli valmistellut taistelijoiden tuliasemat rakennuksien kerroksiin aina kellarikerroksesta talon katoille. Ylläköiden toteuttamista varten tšetšeenit ryhmittivät yleensä yhden tai useamman 75 taistelijan osaston katujen varsilla olleiden rakennuksien eri kerroksiin.⁹⁰

Parantaakseen ryhmien liikkuvuutta taisteluiden aikana tšetšeenit käyttivät siviilijoneuvoja ryhmien liikuttamiseen. Ajoneuvoista saatettiin poistaa takaistuimet paremman tilan saamiseksi henkilöstöä ja kalustoa varten. Tšetšeenit käyttivät myös siviilijoneuvoja, raitiovaunuja sekä junia kranaatinheitinryhmien liikkuvuuden parantamiseksi. Heittimiä varten ajoneuvoista poistettiin katto. Toisen sodan aikana tšetšeeeneillä oli autojen lisäksi käytössä moottoripyöriä heittimien siirtämiseen.⁹¹

Ensimmäisessä sodassa 31.12.1994 venäläisjoukot pyrkivät valtaamaan Groznyin panssarikolonniin suorilla hyökkäyksillä, luottaen taistelu- ja rynnäkköpanssarivaunujen tulivoimaan ja tšetšeenien vähäiseen vastarintaan. Hyökkäyksen haasteellisuutta lisäsi se, että joukot olivat alun perin koulutettu hyökkäämään aukeassa maastossa, jossa ne kykenivät käyttämään liikkuvuutta ja asejärjestelmiään suunnitellulla tavalla. Hyökkäykseen osallistuneiden venäläisjoukkojen päävoima eteni pitkin Groznyin pääkatuja, samalla kun pienemmät osastot etenivät sivukaduilla.⁹²

Tšetšeenitaistelijat antoivat venäläisten panssarikolonniin edetä tiettyyn pisteeseen, jonka jälkeen taistelijat sulki kadun kolonniin etupuolelta. Suljetulla kadulla tšetšeenit tuhosivat kolonnassa ensimmäisenä ja viimeisenä edenneet vaunut, minkä seurauksena koko panssarikolonnan liike pysähtyi ahtaalle kadulle. Tšetšeenilähteiden mukaan kärkivaunun tuhoaminen aiheutti usein paniikkia venäläisissä joukoissa. Pääosa loukkuun jääneistä vaunuista tuhottiin panssarintorjunta-aseilla kadulle. Tšetšeenit tuhosivat vaunujen miehistön kivääri- ja kranaatinheitintulella. Osa vaunuista pyrki irtautumaan rakennuksien seinien läpi talojen sisäpihoille, mutta tuhoutuivat pääosin tšetšeenien liikkuvien panssarintorjuntapartioiden toimesta. Joidenkin lähteiden mukaan tšetšeenit pyrkivät toisen sodan aikana lisäämään ylläköiden

⁹⁰ Olikier, s. 19–20. Kts. myös Knezyz-Sedlickas, s.

⁹¹ Olikier, s. 21–22. Vrt. myös Toveri, Pekka & Laine, Jukka-Pekka: Panssarit taistelussa – osa XXIV 131.

Moottoroidun jalkaväkikiprikaatin pelastusyritykset, Panssari 2/1996.

⁹² Olikier, s.8,14 Kts. myös Toveri-Laine:Soitellen sotaan, s. 10–12.

tehoa sulkemalla katujen reunoilla olevien rakennuksien ovia ja ikkunoita pitääkseen venäläissotilaat kaduilla.⁹³

Ensimmäisen Groznyin valtausyrityksen jälkeen venäläisten mukaan tšetšeenien ylläkööt osoittautuivat tehokkaimmaksi menetelmäksi Groznyin hyökkäyksen aikana. Venäläisjoukot eivät kyenneet käyttämään vaunujen pääasetta kellarikerrokseen ja rakennuksien ylimpiin kerrokseen ryhmitettyjä tšetšeeniä vastaan, koska vaunun putki ei kääntynyt riittävän alas tai ylös. Talojen rakennukset aiheuttivat katveja venäläisjoukkojen viestivälineille eivätkä edellä ajaneet vaunut kyenneet varoittamaan takana tulevia riittävän ajoissa. Erityisesti tšetšeenien liikkuvien panssaritorjuntapartioiden käyttö tuotti suuria tappioita venäläisjoukoille.⁹⁴

Epäonnistuneen hyökkäyksen jälkeen venäläisjoukot joutuivat muuttamaan taktiikkaansa. Toisen hyökkäyksen alkaessa venäläisjoukot pyrkivät etenemään varovaisemmin kaupungin keskustaan. Rakennukset pyrittiin valtaamaan yksi kerrallaan jalkaväellä, vaunujen ollessa tulituessa taka-alalla. Uutta taktiikkaa noudattaen venäläiset onnistuivat valtaamaan Groznyin kaupunginosia, mutta alueiden hallussapitäminen osoittautui vaikeaksi. Mikäli vallatut rakennukset jätettiin vartioimatta, liikkuvat tšetšeeniosastot onnistuivat tunkeutumaan rakennuksiin maanalaisen viemäri- ja tunneliverkoston kautta.⁹⁵

Tšetšeenitaistelijat käyttivät Groznyin viemäri- ja tunneliverkostoa joukkojen siirtämiseen, huoltamiseen ja venäläisten iskuilta suojautumiseen. Kummassakin sodassa tunneliverkoston rakennetta muokattiin ansoittamalla valmiita sisäänkäyntejä ja luomalla uusia sisäänkäyntejä rakennuksien kellarikerroksien lattioihin. Uudet sisäänkäynnit mahdollistivat tšetšeenien siirtymisen verkostoa pitkin venäläisjoukkojen valtaamille alueille suorittamaan iskuja, minkä jälkeen tšetšeenit vetäytyivät tunneleihin ennen venäläisten vastatoimenpiteitä. Viemäri- ja tunneliverkosto mahdollisti myös venäläisjoukkojen liikkumisen saartorenkaiden läpi. Tämän seurauksena kaupunkiin pystytettiin kuljettamaan ampumatarvikke- ja muita huollollisia täydennyksiä sekä tuomaan lisäjoukkoja alueelle.⁹⁶

⁹³ Laine – Toveri: Ei vasta-alkajille: asutuskeskustaistelu on osaavan taitolaji, s. 22. Kts. myös Jackson Timothy: David Slays Goliath: A Chechen Perspective on the War in Chechnya (1994-1996), Marine Corps Wargaming Division paper, 2000, s. 12. Artikkelin luettavissa Internetissä: <http://www.smallwarsjournal.com/documents/davidgoliath.pdf>

⁹⁴ Novichkov, N.N. – Snegovskiy, V.Ya. – Sokolov, A.G. – Shvarev, V.Yo: Rossijskie vooružennye sily v čečenskom konflikte: analiz, itogi, vyvody : po materialam otkrytoj rossijskoj i zarubežnoj pečati , Holveg – Infoglob – Trivola, Pariisi – Moskova, 1995 s. 43-44. Kts. myös Alafuzoff – Forsström, s. 23 – 26

⁹⁵ Olikier, s. 20 Katso myös Grau 1995

⁹⁶ Olikier, s.45-66. Kts. myös Thomas Timothy L.: The Battle of Grozny: Deadly Classroom for Urban Combat, Foreign Military Studies Office, Fort Leavenworth, KS, Parameter, summer 1999. Artikkelin luettavissa Internetissä: <http://fmso.leavenworth.army.mil/documents/battle.htm> (26.11.2008 15:50).

Venäläisten mukaan molemmissa sodissa tšetšeenitarkka-ampujien toiminta oli aktiivista. Tarkka-ampujat valitsivat tuliasemat korkeiden talojen ylimmistä kerroksista tai talojen kellaritiloista, joista avautui näkymä katutasoon. Tarkka-ampujien tuliasemat sijaitsivat huoneiden sisäpuolella, niin että venäläissotilaiden oli vaikea paikantaa ampujia, koska aseiden suuliekki ei näkynyt ulos ikkunasta. Groznyin taisteluiden aikana tšetšeenit käyttivät tarkka-ampujia joko ylläköiden yhteydessä tai yksittäisiin tuhoamistehtäviin venäläisjoukkojen alueella. Ensimmäisen sodan aikana venäläisjoukkojen alueella toimivien tšetšeenitarkka-ampujien käyttö oli niin yleistä että venäläissotilaat alkoivat kutsua tarkka-ampujia ”haamuiksi”.⁹⁷

Venäläisten kokemusten mukaan taistelut rakennetuilla alueilla tšetšeeniä vastaan osoittautuivat haastaviksi molempien sotien osalta oman toiminnan kannalta. Rakennukset rajoittivat joukkojen tähytystäisyyksiä, tulenkäyttöä ja liikettä. Myös joukkojen välinen yhteistoiminta ja tilannekuvan muodostuminen vaikeutuivat.⁹⁸ Toiminnan haastavuudesta kertoo myös se, että venäläisjoukoilta kesti Groznyin valtaaminen molemmissa sodissa noin kolme kuukautta, ennen kuin alueen voitiin katsoa olevan hallussa.

4.2 Tšetšeenien sissisodankäynti vuoristossa

Molemmissa sodissa tšetšeenitaistelijat toimivat laajalla alueella Kaukasus-vuoristossa. Esimerkiksi ensimmäisessä sodassa 17.4–4.5.1995 välisenä aikana tšetšeenien ja venäläisten välisiä taisteluita käytiin Bamutin, Shatoin, Vedenon ja Nozhai-Jurtin suunnissa 12 eri paikassa. Kts. Liite 1. Toisen sodan alkuvaiheessa venäläiset pyrkivät tuhoamaan vuoristossa olevat tšetšeenitaistelijat ilmavoimien pommituksilla. Esimerkiksi 13.1 ilmavoimat tekivät 130 pommitussuoritusta Argunin, Vedenon, Sharoin ja Itum- Kalen alueilla, joissa venäläisen tiedustelun mukaan sijaitsi tšetšeenitaistelijoiden asemia.⁹⁹

Vuoristosodan alkuvaiheessa tšetšeenit pyrkivät taistelemaan venäläisjoukkoja vastaan pääsääntöisesti ryhmittymällä vuoriston kyyliin ja pienempiin asutuskeskuksiin. Ryhmittyneiden joukkojen puolustustaistelua tehostettiin pienten ja liikkuvien osastojen suorittamalla väijytyksillä. Venäläisjoukot onnistuivat kuitenkin valtaamaan pitkienkin taisteluiden jälkeen suu-

⁹⁷ Knezys - Sedlickas, s. 120. Kts myös Olikier, s. 21; amina.com

⁹⁸ Bukreyev, Y.D: Counter-terrorist operation in northern Caucasus: Main lessons and conclusions. Teoksesta: Guerrilla Warfare An Asymmetric Opinion, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitoksen julkaisusarja No 2/2002, Helsinki, s. 38. Artikkelin julkaisuhetkellä (2000) kenraalievosti Y.D. Bukreyev toimi Venäjän federaation maavoimien esikuntapäällikkö.

⁹⁹ Knezys - Sedlickas, s. 155. Kts. myös Tshetshnja: hronika konfliktja. Tšetšeenian sodan kronikka lehdessä: Nezavisimoje vojennoje obozrenije, No 2, 2000.

rimmat rakennetut alueet, minkä seurauksena taisteluista selvinneet tšetšeenit vetäytyivät aukeavoittoisesta maastosta pääosin vuorten rinteille.¹⁰⁰

Jalan liikkuneilla tšetšeeeneillä oli käytössä useita vaikeakulkuisia reittejä, joiden suojaa paransivat siirtymisien aikana joenuomat ja puiden lehdet. Ensimmäisessä sodassa kesän 1995 aikana tšetšeenitaistelijat onnistuivat siirtymään kaupunkien alueelle suojaisia reittejä pitkin. Toisessa sodassa venäläiset pyrkivät tietoisesti tuhoamaan tšetšeenitaistelijat talven aikana, koska maahan satanut lumi sulki suuren osan vuoriston kulkureiteistä ja puut sekä kasvusto eivät tarjonneet suojaa. Tämän katsottiin rajoittavan tšetšeenien liikkumista ja helpottavan taistelijoiden havaitsemista vuoristossa.¹⁰¹

Kaukasus-vuoristo ja siellä kulkevat syvät laaksot eivät mahdollistaneet venäläisten maajoukkojen alueellista ylivoimaa tšetšeenitaistelijoiden tuhoamiseksi. Kapeat solat ja vuoristomaasto pakottivat venäläiset hajauttamaan joukkonsa ensimmäisessä sodassa suhteellisen pieniksi itsenäisiksi osastoiksi, jotka pyrkivät seuraamaan tšetšeenijoukkoja näiden paetessa ja tuhoamaan ne kiinni saatuaan.¹⁰² Toisen sodan aikana venäläiset pyrkivät saartamaan vuoristoalueen ja estämään tšetšeenitaistelijoiden liikkumisen muille alueille. Ensimmäisestä sodasta poiketen tšetšeenitaistelijoiden tuhoamiseen käytettiin erikoisjoukkoja ja Pohjois-Ossetiassa vuoristosodankäyntiin koulutettujen maajoukkoja. Nämä joukot suorittivat taistelijoiden etsintöjä ja pyrkivät tuhoamaan löydetty kohteet väijytyksillä tykistön ja ilmavoimien tukeamana.¹⁰³

Vuoristossa tšetšeenien yleisesti käyttämä sissisodankäynnin menetelmä molempien sotien aikana oli väijytyksien tekeminen venäläisiä joukkoja vastaan. Yhtenä esimerkkinä tšetšeenien tekemästä väijytyksestä ensimmäisessä sodassa voidaan pitää Jarysh-Mardyn ylläkköä 16.4.1996, jossa tšetšeenit onnistuivat tuhoamaan 199 venäläissotilasta ja 39 panssarivaunua. Tšetšeenikomentaja H. Iskhanovin mukaan tšetšeenitaistelijat valitsivat Jarysh-Mardyn ylläkkölle paikan mutkaiselta vuoristotieltä, jossa tien toisella puolella kohosi korkea jyrkänne ja toisella puolella jyrkkä rotko. Väijytystä varten tšetšeenit miinoittivat osan tiestä. Venäläisten kolonnan saapuessa paikalle osa panssarivaunuista ajoi tšetšeenien asentamiin miinoihin ja tippui räjähdysten voimasta rotkoon. Tielle pysähtyneet panssarivaunut ja niiden miehistöt

¹⁰⁰ Knezys - Sedlickas, s. 153-157. Kts. myös Alafusoff (2000), s. 67-70.

¹⁰¹ Dmitrii Nikolaev: Voiska idut v gori. Artikkelit lehdestä: Nezavismoje vojennoje obozrenije, No 5, 2000. Kts. myös Alafuzoff (2000), s.

¹⁰² Alafusoff (2000), s. 60.

¹⁰³ Bukreyev, s. 38 Kts. myös Nikolaev, Dmitrii: Voiska idut v gori. Artikkelit lehdestä: Nezavismoje vojennoje obozrenije, No 5, 2000. Artikkelin tieto perustuu osin Venäjän federaation korkearvoisten sotilashenkilöiden antamiin lausuntoihin.

tuhottiin tšetšeenien tulenkäytöllä.¹⁰⁴ Toisen sodan aikana tšetšeenit eivät onnistuneet teemmään yhtä tuhoisia väijytyksiä, mutta venäläislähteiden mukaan Venäjän joukot joutuivat usein tšetšeenien väijytyksiin.¹⁰⁵

Molemmissa sodissa tšetšeenitaistelijoiden suorittamat iskut sisälsivät myös harhauttavia toimenpiteitä puolustukseen ryhtymyksiä venäläisiä joukkoja vastaan. Iskut toteutettiin pääsääntöisesti pimeän turvin ja pienten ryhmien toimesta. Tšetšeenitaistelijoiden osastot soluttautuivat venäläisjoukkojen ryhmityksien väliin ja avasivat tulen sivustoille jääneitä venäläisiä vastaan. Venäläisten vastatessa tulitukseen tšetšeenit irtautuivat ryhmityksestä, mutta pimeydestä johtuneen epäselvyyden takia venäläisjoukot jatkoivat toistensa ampumista. Joissakin tapauksissa venäläiset lopettivat ampumisen vasta useiden tuntien jälkeen.

Toisena harhauttavana menetelmänä tšetšeenit käyttivät tarkka-ampujista ja sinkotaistelijoista koottuja osastoja iskujen suorittamiseen. Tarkka-ampujat ryhtyivät 400–600 metrin päähän venäläisjoukoista, minkä jälkeen sinkotaistelijat siirtyivät venäläisjoukkojen läheisyyteen ja avasivat tulen käsiaseilla. Venäläisten vastatessa tuleen kykenivät tarkka-ampujat paikantamaan ampujia ja tuottamaan tappioita venäläisjoukoille. Mikäli venäläiset yrittivät lähestyä ampujia panssaroiduilla ajoneuvoilla, joutuivat ne sinkoampujien kohteiksi. Iskun jälkeen osasto irtaantui nopeasti paikalta.¹⁰⁶

Vuoristossa tšetšeeniosastojen koko saattoi vaihdella muutaman miehen partiosta useamman sadan taistelijan osastoihin. Tšetšeenitaistelijat liikkuvat suurimmaksi osaksi noin 20–40 taistelijan osastoissa, mutta suurempia hyökkäyksiä varten tšetšeenit kokosivat noin 1 000 miehen osastoja. Taistelukosketuksesta irti olleet tšetšeenitaistelijat pysyttelivät hajautettuina ja valmistelivat uusia väijytyksiä ja hyökkäyksiä venäläisjoukkoja vastaan. Venäläisten tiedustelutietojen mukaan osa väijytyksiä ja hyökkäyksiä suorittavista tšetšeenistä asui paikallisissa kylissä ja asutuskeskuksissa naamioituneena siviiliväestöksi. Nämä taistelijat kokoonoutuivat käskyn saatuaan ennalta sovittuun paikkaan, josta ne suorittivat itsenäisinä osastoina

¹⁰⁴ Alafuzoff, Georgij: Viimeiseen mieheen, Sotilasaikakauslehti 8/2000, s. 33. Kts. myös Jackson, s. 17

¹⁰⁵ Voennaja nedelja v Sheshne. Tšetšenan sodan viikkokatsaus lehdessä: Nezavisimoje vojennoje obozrenije, numerot 9, 19, 21, 28 vuodelta 2000. Viikkokatsauksien mukaan venäläisjoukot joutuivat tšetšeenitaistelijoiden väijytyksien ja tuliylläköiden kohteeksi useita kertoja. Suurimmat yksittäisen väijytyksen tappiot olivat 20 venäläissotilasta 2.3.2000.

¹⁰⁶ Knezys - Sedlickas, s. 150. Kts. myös Jackson; Voennaja nedelja v Sheshne. Tšetšenan sodan viikkokatsaus lehdessä: Nezavisimoje vojennoje obozrenije, No 19, 2000. Toisen sodan aikana venäläislehdistön mukaan tšetšeenitaistelijat suorittivat harhautuksia väijytyksien yhteydessä. Harhautuksien toteutustavoista ei löydy mainintoja. Niiden voidaan kuitenkin olettaa olleen samantyyppisiä kuin ensimmäisessä sodassa.

ennalta suunniteltuja väijytyksiä venäläisjoukkoja vastaan. Tehtävän jälkeen taistelijat palasivat takaisin kyliin odottamaan seuraavaa iskua.¹⁰⁷

Kuten luku kolme osoittaa, vuoriston heimot muodostivat itsenäisesti toimivia osastoja. Todennäköistä on, että taisteluihin osallistuneet tšetšeeniheimojen jäsenet asuivat osittain taisteluiden aikana omissa kylissään venäläisten joukkojen valvonnassa olleilla alueilla.

Tšetšeenit käyttivät vuoristossa myös epäsuoraa tulta venäläisiä maajoukkoja vastaan. Epäsuoran tulen ampumiseen tšetšeenillä oli käytössään ajoneuvolla liikuteltavia tykkeitä, jotka vedettiin vuorten rinteille asemaan. Venäläisjoukkojen marssiryhmitykset joutuivat myös tšetšeenien epäsuoran tulen kohteeksi molempien sotien aikana. Ensimmäisessä sodassa tykit vedettiin asemaan vuoren rinteelle ja suunnattiin kapean vuoristotien suuntaisesti. Venäläisjoukkojen ajaessa tietä pitkin tykillä olleet taistelijat ampuivat venäläisten marssiryhmitystä ja pakenivat välittömästi paikalta. Toisen sodan aikana tšetšeenillä oli käytössään moottoripyöriä kranaatinheittimien liikuttamiseen vuorten rinteillä.¹⁰⁸

Tšetšeenien sissisodankäyntiin vuoristossa liittyi myös miinojen ja tarkka-ampujien käyttö. Tšetšeenit käyttivät tarkka-ampujia sekä miinoja väijytyksien yhteydessä ja alueilla jotka eivät mahdollistaneet muuta keinoa vaikuttaa viholliseen. Erityisesti toisen sodan aikana tšetšeenit miinoittivat tieuria, joita venäläisjoukot käyttivät huoltoreitteinä tai alueiden partioreitteinä. Tšetšeenit asensivat pääsääntöisesti miinat pimeän aikana. Venäläiset pioneeri-joukot joutuivat tarkastamaan tieurat jokaisena aamuna ennen muita joukkoja. Tämän havaittuaan tšetšeenit alkoivat miinoittaa tieuria pioneerijoukkojen tarkastuskierrosten jälkeen valoisin aikana. Venäläisjoukkojen kannalta tarkka-ampujien havaitsemista vaikeutti niiden tulen liittäminen osaksi tšetšeenien kranaatinheittimien tulta. Epäsuoran tulen aikana venäläisjoukot eivät kyenneet havaitsemaan tarkka-ampujien laukauksia, minkä seurauksena niiden paikantaminen vaikeutui.¹⁰⁹

4.3 Paikallisväestö ja tšetšeenien sodankäynti

Epäsymmetriseen sodankäyntiin liitetään usein taistelu siviiliväestön keskuudessa. Epäsymmetrisen sodankäynnin kannalta paikallisväestö voi olla voimavara taisteleville joukoille tai

¹⁰⁷ Hodarenok, Mihail: Pobeda po-preshnemu "za gorami". Artikkelit lehdestä: Nezavismoje vojennoje obozrenije, No 10, 2001. Kts. myös Knezys - Sedlickas, s. 152-157.

¹⁰⁸ Knezys - Sedlickas, s. 144. Kts. myös Hodarenok, Mihail: Pobeda po-preshnemu "za gorami". Artikkelit lehdestä: Nezavismoje vojennoje obozrenije, No 10, 2001

¹⁰⁹ Jackson. Kts. myös. Hodarenok, Mihail: Pobeda po-preshnemu "za gorami". Artikkelit lehdestä: Nezavismoje vojennoje obozrenije, No 10, 2001.

se voi läsnäolollaan vaikeuttaa merkittävästi hyökkääjän toimintaa. Erityisesti sissisotaa käyvän osapuolen kannalta paikallisväestön tuki nähdään usein ratkaisevana tekijä sodankäynnin jatkuvuudelle.¹¹⁰ Tšetšenian sodissa paikallisväestön muodostivat tšetšeenien siviiliväestö (naiset, lapset, vanhukset), alueella asuva venäläisväestö sekä muut vähemmistökansojen edustajat, jotka eivät osallistuneet varsinaisiin taistelutoimiin.

Ensimmäisen sodan alkupuolella paikallinen tšetšeeniväestö muodosti passiivista vastarintaa venäläisiä joukkoja vastaan. Kylissä ja maaseuduilla venäläisten etenemistä vaikeuttivat naiset ja lapset, jotka kieltäytyivät siirtymästä venäläisjoukkojen edestä ja pysäyttivät niiden liikkeen. Tämän jälkeen paikallisväestöksi naamioituneet tšetšeenitaistelijat riisuivat pysähtyneet venäläissotilaat aseista ja ottivat nämä vangeiksi. Paikallisväestö vaikeutti myös venäläisten etenemistä muun muassa sytyttämällä pysähtyneitä ajoneuvoja tuleen ja puhkomalla niiden renkaita. Passiivinen vastarinta hidasti venäläisjoukkojen etenemistä Groznyin alueelle useita päiviä.¹¹¹

Molemmissa sodissa venäläisjoukot joutuivat hyökkäämään rakennetuille alueille, joilla oli tšetšeenisotilaiden lisäksi paikallisväestöä. Tšetšenian ensimmäisen sodan aikana, noin 400 000 asukkaan Groznyissa, arvioiden mukaan oli tšetšeenisotilaiden lisäksi noin 280 000 asukasta. Suurin osa asukkaista oli paikallista venäläisväestöä, joilla ei ollut muuta mahdollisuutta kuin jäädä kaupunkiin.¹¹²

Sotien aikana tšetšeenisotilaat pyrkivät hyödyntämään paikallisväestön läsnäolon oman sodankäyntinsä kannalta. Venäläisten mukaan tšetšeenit käyttivät molemmissa sodissa paikallisväestöä ”ihmiskilpinä” suojautuakseen. Ensimmäisen sodan aikana tšetšeenit ottivat panttivangeiksi 2 000 paikallisväestöön kuuluvaa venäläistä, minkä seurauksena venäläisjoukot joutuivat vetäytymään alueelta. Toisen sodan aikana venäläiset joukot joutuivat keskeyttämään hyökkäyksensä Groznyissa noin vuorokaudeksi, koska tšetšeenisotilaat olivat ryhmittyneet puolustukseen alueelle, jossa oleskeli 20 000 siviiliä.¹¹³ Vaikka kyseinen tieto saattaa sisältää venäläisten propagandaa tavoitteena välttää yleiset syytökset siviiliväestölle tuotetuista tappioista, niin ensimmäisen ja toisen sodan perusteella voidaan olettaa paikallisväestön, erityisesti venäläisväestön, tuottaneen vaikeuksia venäläisjoukkojen hyökkäykselle. Joissakin lähteissä todetaan, että tšetšeenitaistelijat epäilivät venäläisten käyttävän esimerkiksi epäsuo-

¹¹⁰ Barnett, s. 18. Kts myös Kesseli (1998), s. 22-23.

¹¹¹ Seely, s. 226-227. Kts myös Knezys - Sedlickas, s. 71-73.

¹¹² Knezys - Sedlickas, s. 179.

¹¹³ Tshetshnja: hronika konfliktov. Tšetšenian sodan kronikka lehdessä: Nezavisimoje vojennoje obozrenije, No 1, 2000. Kts. myös Thomas, Timothy L.: The Battle of Grozny: Deadly Classroom for Urban Combat, Foreign Military Studies Office, Fort Leavenworth, KS, Parameter, summer 1999. Artikkelin luettavissa Internetissä: <http://fmso.leavenworth.army.mil/documents/battle.htm> (26.11.2008 15:50).

raa tulta asutuskeskuksiin ja kyliin, joissa tiedettiin olevan paikallisväestöä jäljellä. Kuitenkaan tämän kaltaisten väittämien todentaminen osoittautui mahdottomaksi.

Tšetšeenit pyrkivät vaikuttamaan paikallisväestön suhtautumiseen taistelijoita sekä venäläisjoukkoja kohtaan. Ensimmäisen ja toisen sodan aikana tšetšeenit pyrkivät levittämään huhuja venäläisjoukkojen vetäytymisestä ja sodan päättymisestä. Venäjän federaation turvallisuuspalvelun FSB:n mukaan toisen sodan aikana tšetšeenillä oli suunniteltuja operaatioita, joilla pyrittiin vaikuttamaan paikallisväestön mielipiteeseen. Suunniteltuun toimintaan kuului myös paikallisen venäläisväestön pelottelu. Pelotteluun käytettyjä keinoja olivat muun muassa uhkailut ja venäläisväestön pahoinpiteleminen.¹¹⁴

Venäläis- ja tšetšeenilähteiden mukaan tšetšeenien tiedustelujärjestelmä toimi hyvin molempien sotien aikana. Tšetšeenijoukkojen toiminnan kannalta tärkeässä asemassa tiedustelun onnistumisessa oli paikallisen siviiliväestön tuki. Paikalliset naiset, lapset ja vanhukset osallistuivat tiedustelutiedon tuottamiseen venäläisten joukkojen liikkumisesta ja ryhmitysmuutoksista sotien aikana. Tšetšeenien mukaan erityisesti nuoret naiset soveltuivat tiedon tuottamiseen venäläisten hallussa olevista asutuskeskuksista, koska venäläiset epäilivät vähiten naisia tšetšeenitaistelijoiden tukemisesta. Tämän seurauksena naiset kykenivät liikkumaan alueilla vapaasti. Joidenkin lähteiden mukaan tšetšeenien kerrotaan antaneen myötämieliselle paikallisväestölle puhelimia, joiden avulla he pystyivät viestittämään tiedustelutietoja venäläisjoukkojen toiminnasta.¹¹⁵ Vaikka tšetšeenilähteiden mukaan tiedustelutieto jouduttiin usein varmistamaan muilla menetelmillä, niin voidaan tiedon katsoa osittain mahdollistaneen liikkuvien tšetšeeniosastojen iskujen valmistelun ja niiden suuntaamisen venäläisjoukkoja vastaan.

Groznyin valtaamisen jälkeen venäläisjoukoilla oli vaikeuksia tunnistaa tšetšeenisotilaita paikallisväestön joukosta. Venäläiset perustivat kulunvalvontapaikkoja, mutta paikallisväestö mahdollisti tšetšeenien soluttautumisen väestön sekaan. Tämän seurauksena tšetšeenisotilaat kykenivät liikkumaan osin vapaasti venäläisjoukkojen alueella. Ensimmäisen sodan aikana venäläislehdistö alkoi käyttää tšetšeeniestä usein nimeä ”bojavik ”, millä tarkoitetaan joko paikallisväestön sekaan soluttautunutta tai maan alla piileskelevää taistelijaa, joka suorittaa tuhoisia iskuja vihollisen alueella.¹¹⁶

¹¹⁴Nikolaev, Dmitrii: Spetsoperatsija zaveršilas, a voina prodolzatsja. Artikkelit lehdestä: Nezavismoje vojennoje obozrenije, No 8, 2000.

¹¹⁵Nikolaev, Dmitrii: Voiska idut v gori. Artikkelit lehdestä: Nezavismoje vojennoje obozrenije, No 5, 2000.. Kts. myös Jackson.

¹¹⁶Knezys Stasys-Sedlickas Romanas: The War in Chechnya. Texas A&M University Press, College Station, The United States of America, 1999, s.66, 337. Kts. myös Korbut, Andrei: Boevie deistvija na izlome. Artikkelit lehdestä: Nezavismoje vojennoje obozrenije, No 5, 2000

Molemmissa sodissa tšetšeenit hyödynsivät paikallisväestöön soluttautumisen mahdollisuutta tiedustelutiedon hankkimiseen, tarkka-ampujien tulitehtäviin, venäläisupseerien sieppaamiseen ja hyökkäyksien tekemiseen. Ensimmäisessä sodassa tšetšeenien mukaan paikallisväestöksi naamioituneet taistelijat hankkivat tiedustelutietoa muun muassa suoraan venäläisjoukoilta keskustelemalla sotilaiden kanssa. Groznyissa yksittäiset tšetšeenitarkka-ampujat liikkuvat paikallisväestöön soluttautuneina ja pyrkivät sekoittumaan väestöön joukkoon tulitehtävän suorittamisen jälkeen. Joissakin lähteissä mainitaan tarkka-ampujien käyttäneen Punaisen ristin työntekijöiden käsivarsinauhaa. Tarkka-ampujien toiminnan seurauksena venäläisotilaat yrittivät löytää aseiden jättämän rekyylin jälkiä tarkastamalla ihmisten olkapäät kulunvalvontapaikoilla.¹¹⁷

Tšetšeenit onnistuivat sieppaamaan useita venäläisupseereita ensimmäisen sodanaikana. Tšetšeenikomentaja S. Iskhanovin mukaan venäläisupseereiden sieppaaminen kaupunkien keskustoista ja kuljettaminen ulos onnistui helposti paikallisen miliisin avustamana. Tšetšeenit pyrkivät vaihtamaan siepatut upseerit venäläisten vankeina oleviin tšetšeenitaistelijoihin. Venäjää puhuvat tšetšeenit käyttivät upseereiden vaatteita soluttautumiseen venäläisjoukkojen alueelle. Toisen sodan aikana tšetšeenit pyrkivät sieppaamaan osan Groznyin hallituksen ”avainhenkilöistä”, mutta osa yrityksistä epäonnistui.¹¹⁸

Paikallisen miliisin osuus tšetšeenien liikkumiseen venäläisjoukkojen alueella voidaan katsoa olleen merkittävä ensimmäisen sodan aikana. Ensimmäisessä sodassa tšetšeenitaistelijoita onnistui soluttautumaan paikallisen miliisin joukkoihin. Miliisien tukemana tšetšeenitaistelijat onnistuivat hyökkäämään Groznyin alueelle toukokuussa 1996 ja suorittivat iskuja pimeään turvin venäläisjoukkojen aseisiin. Elokuussa 1996 tšetšeenitaistelijat onnistuivat valtaamaan lopullisesti Groznyin kaupungin, minkä seurauksena venäläisjoukot vetäytyivät lopulta Tšetšeniasta. Tšetšeenien mukaan Groznyin alueelle siirtyminen onnistui helposti, koska venäläisjoukkojen oma valvonta kaupungin alueella oli heikosti järjestetty. Venäläislähteiden mukaan toisen sodan aikana yhdenkään alueen valvontavastuuta ei voitu ensimmäisen sodan tapahtumien perusteella jättää paikallisille viranomaisille.¹¹⁹

¹¹⁷ Jackson. Kts. myös Thomas

¹¹⁸ Jackson. Kts. myös Udmantsev, Vadim: Naprjazhenie ne spadaet. Artikkelit lehdestä: Nezavismoje vojennoje obozrenije, No 24, 2000.

¹¹⁹ Korbut, Andrei: Boevie deistvija na izlome Numero 8. Kts. myös Jackson; Sandell – Tuominen – Mäkinen s. 66. Miliisillä tarkoitetaan paikallista poliisiviranomaista. Toisen sodan aikaisesta venäläislehdistöstä löytyy useampi maininta miliisien osuudesta Groznyin menettämisessä ensimmäisen sodan aikana. Osin tämä todentaa sekundaarilähteissä olleita mainintoja tšetšeenien soluttautumiseen paikallisen poliisin joukkoihin ensimmäisen sodan ajalta.

Tšetšeenitaistelijoiden tunnistaminen paikallisväestön joukosta osoittautui vaikeaksi molemmissa sodissa, koska taistelijat eivät kantaneet soluttautuneina aseita mukanaan. Tämän mahdollistivat lukuisat asekatköt, joita tšetšeenillä oli useita. Asutuskeskuksissa tšetšeenit koontuivat talojen kellaritiloissa sijainneille katkoille tietyillä merkeillä ja suorittivat kokoontumisen jälkeen iskuja venäläisiä vastaan.

Molemmissa sodissa venäläisten hyökkäys aiheutti paikallisväestössä suuren pakolaisvirran. Esimerkiksi ensimmäisen sodan aikana noin 1,2 miljoonan tšetšeeniväestöstä noin 370 000 ihmistä oli virallisesti rekisteröitynyt pakolaisiksi. Toisen sodan aikana Venäjän federaation turvallisuuspalvelu FSB:n mukaan myötämieleisesti tšetšeenisotilaisiin suhtautuneet pakolaiset suorittivat ruoka- ja lääkintätäydennyksiä tšetšeenitaistelijoille järjestelmällisesti humanitaarista apua tarjoavista leireistä. Järjestelmällisyys ilmeni siten, että leireiltä lähteville pakolaisille annettiin mukaan muun muassa ruokaa, vaatteita ja lääkintämateriaalia. Muutaman päivän kuluttua samat pakolaiset palasivat takaisin leireihin ja lähtivät uudestaan leireistä seuraavien päivien aikana. Tiettyjen henkilöiden osalta samat toimenpiteet toistuivat useita kertoja.¹²⁰ Ensimmäisen sodan osalta kyseisestä toiminnasta ei löytynyt mainintoja.

Venäläisten mukaan ensimmäisen sodan aikana tšetšeenit hyödynsivät kotiin palaavien pakolaisten ryhmiä. Tšetšeenitaistelijat onnistuivat liikkumaan venäläisjoukkojen alueelle soluttautumalla pakolaisryhmiin ja suorittamaan alueella iskuja venäläisjoukkojen ryhmyksiin. Esimerkiksi Groznyin alueelle onnistui pakolaisten mukana soluttautumaan noin 200 tšetšeenitaistelijan osasto 16.–18.5.1996 välisenä aikana.¹²¹

Toisen sodan aikana tšetšeenitaistelijat hyödynsivät paikallista väestöä myös aseiden ja räjähteiden salakuljettamiseen venäläisjoukkojen miehittämällä alueella ja asutuskeskuksissa. Esimerkiksi naiset kantoivat mukanaan julkisessa liikenteessä laukuissa tai isoissa kasseissa räjähteitä ja aseita väestöön soluttautuneille tšetšeenitaistelijoille. Venäläislähteiden mukaan tämän kaltainen toiminta oli tšetšeenien puolelta hyvin organisoitua varsinkin suuremmissa kaupungeissa. Tyypillisesti naiset kuljettivat aseet tai räjähteet ennalta sovittuun paikkaan. Paikalle saapui toinen henkilö, joka viritti esimerkiksi pommin toimintakuntoon. Pommin räjäyttämiseen käytettiin vielä erillistä kolmatta henkilöä. Joidenkin lähteiden mukaan kol-

¹²⁰ Nikolaev (8/2000). Kts myös Knezys - Sedlickas, s. 179. Pakolaisten määrää on pidettävä suuntaa antavana. Arviot vaihtelivat 380 000 - 480 000 pakolaisen välillä ensimmäisen sodan osalta.

¹²¹ Novichkov, s. 81-83.

mansina henkilöinä käytettiin paikallisia narkomaaneja, jotka räjäyttivät pommin saaden palkkioksi tehdystä iskusta päivän huumeannoksen.¹²²

Ensimmäisen sodan osalta edellä mainitusta toiminnasta ei löytynyt mainintoja. Tähän on voinut vaikuttaa se, että ensimmäisen sodan aikana venäläiset antoivat osan alueita paikallisen miliisin valvontaan, joka suhtautui osin myönteisesti tšetšeenitaistelijoihin. Toisen sodan osalta venäläislähteiden mukaan alueiden valvominen vaati aina aseellisten joukkojen paikallaoloa, jonka seurauksena tšetšeenitaistelijoiden toiminta on voinut vaikeutua ja he ovat joutuneen turvautumaan tämän kaltaiseen toimintaan. Osin on myös mahdollista, että valvonnan tehostaminen johti tšetšeenien toiminnassa aseväkijoukkojen käyttöön, mikä oli venäläislähteiden mukaan varsin yleistä vuoden 2000 aikana.

4.4 Muita tšetšeenien käyttämiä menetelmiä

Venäläisjoukkojen hyökkäyksen alkamisen jälkeen tšetšeenit pyrkivät vaikuttamaan venäläissotilaiden taistelutahtoon. Ensimmäisen sodan aikana taistelleiden venäläisten mukaan tšetšeenit ripustivat roikkumaan kuolleiden venäläissotilaiden ruumiita talojen ikkunoista ja taistelivat samoista ikkunoista käyttäen ruumiita suojinaan. Myös venäläisten hävittäjälentäjien kerrotaan saaneen kirjeitä ja puhelinsoittoja, joissa lentäjien perheiden turvallisuutta uhkailtiin.¹²³

Toisen sodan aikana tšetšeenit pyrkivät myös vaikuttamaan Groznyin hyökänneiden venäläissotilaiden motivaatioon. Tšetšeenien sanotaan levittäneen muun muassa kuvamateriaalia toiminnasta, jossa tšetšeenitaistelijat onnistuvat räjäyttämään tienvarsipommilla venäläisten ajoneuvon ja tuhoamaan panssarivaunun miehistöinen sinkojen ja käsiaseiden tulella. Tšetšeenit levittivät kaduilla myös venäjänkielisiä lentolehtisiä, joissa vedottiin venäläissotilaita palamaan takaisin kotiin.¹²⁴ Näiden keinojen psykologista vaikutusta venäläisjoukkojen taistelutahtoon on vaikea todentaa. Kuitenkin viitteitä venäläissotilaiden huonosta motivaatiosta suorittaa annettua tehtävää löytyy ensimmäisen sodan ajalta. Esimerkiksi paikallisväestön

¹²² Udmantsev, Vadim Vzrivoopasnii Groznii. Artikkelit lehdestä: Nezavisimoje vojennoje obozrenije, No 33, 2001. Artikkelissa ei mainita tiedon alkuperäistä lähdettä, joten siihen suhtauduttava kriittisesti.

¹²³ Thomas, Timothy L.: The Caucasus Conflict and Russian Security: The Russian Armed Forces Confront Chechnya III. The Battle for Grozny, 1-26 January 1995. Foreign Military Studies Office, Fort Leavenworth, KS, Journal of Slavic Military Studies

¹²⁴ Udmantsev, Vadim: Naprjazhenie ne spadaet. Artikkelit lehdestä: Nezavisimoje vojennoje obozrenije, No 24, 2000. Vol. 10, No. 1 (March 1997) s. 50-108. Artikkelit luettavissa Internetissä: <http://fmso.leavenworth.army.mil/documents/chechpt3.htm> (25.11.2008 17:50).

sekaan soluttautuneiden tšetšeenitaistelijoiden kerrotaan vaihtaneen alkoholia venäläissotilaiden ampumatarvikkeisiin.¹²⁵

Venäläisjoukkojen toiminnan vaikeuttamiseksi tšetšeenit käyttivät paljon miinoitteita. Toisen sodan aikana tšetšeenien miinasodankäynnissä yleistyi erilaisten tienvarsipommien ja räjähteiden käyttö venäläisiä joukkoja vastaan. Tšetšeenit käyttivät pommien valmistamiseen muun muassa räjähtämättömiä ampumatarvikkeita, tykistön ja kranaatinheittimistön ampumatarvikkeita sekä eri räjähdysaineita. Pommien vaikutusta saatettiin tehostaa lisäämällä räjähteen joukkoon esimerkiksi nauvoja, metallilaakereita tai helposti syttyvää palavaa ainetta. Toisen sodan aikana venäläiset menettivät useita ajoneuvoja tämänkaltaisten pommien räjähdyksissä.

Tšetšeenien asentamien pommien havaitseminen oli vaikeaa venäläisjoukoille. Havaitsemista vaikeutti pommien sijoittaminen esimerkiksi rakennuksissa vaahtosammuttimien tai tienvarsilla peltitynnyreiden sisään. Pääsääntöisesti pommit räjäytettiin kaukolaukaisuperiaatteella radion tangenttia painaen. Venäläiset pyrkivät vaikuttamaan kaukolaukaistavien pommien toimintaan asentamalla ajoneuvoihin lähettämiä, joilla pyrittiin häiritsemään räjäyttämiseen käytettäviä radioaaltoja.¹²⁶ Tämän seurauksena tšetšeenit alkoivat käyttää pommeja, joissa radioaaltoihin reagoiva sytytin varmennettiin sähkösytykkeillä.

Tšetšeenit käyttivät runsaasti myös passiivisia ansoja, joilla pyrittiin vaikeuttamaan venäläisten toimintaan asutuskeskuksissa. Ansojen toiminta perustui räjähdysvaikutukseen, joka saatiin aikaan esimerkiksi singon ontelokranaatilla. Kahden talon väliin saatettiin virittää ohut laukaisunaru. Kun venäläiset ajoivat laukaisunarun alitse, niin vaunun antenni katkaisi narun ja tämä laukaisi rakennukseen sijoitetun singon ontelokranaatin kohti vaunua.¹²⁷

Groznyin valtaamisen jälkeen vuoden 2000 aikana tšetšeenien sissisodankäynti jatkui venäläisjoukkoja vastaan vuoristossa ja laaksoissa. Tšetšeenit alkoivat käyttää itsemurhaiskuja venäläisiä vastaan asutuskeskuksissa. Tyypilliset iskut toteutettiin räjähteillä täyteen lastatuilla ajoneuvoilla. Ajoneuvo ajettiin esimerkiksi asutuskeskusta valvovan venäläisjoukkojen tukikohtaan, jossa se räjähti välittömästi pysähtyttyään. Joissakin tapauksissa räjähteillä lastattu ajoneuvo saatettiin ajaa suoraan päin venäläisjoukkojen vartiopaikkaa tai ajoneuvoa.

¹²⁵ Seely, s. 232.

¹²⁶ Udmantsev, Vadim: Vzrivoopasnii Groznii. Artikkelit lehdestä: Nezavismoje vojennoje obozrenije, No 33, 2001. Pommien ja räjähteiden käytön yleistymisen perustuu vuoden 2000 venäläislehdistössä toistuviin mainintoihin. Kts. esim. Tshetshnja: hronika konfliktia. Tšetšeenien sodan kronikka lehdessä: Nezavismoje vojennoje obozrenije, numerot 6/2000, 21/2000, 24/2000, 28/2000.

¹²⁷ Hodarenok, Mihail: Pobeda po-preshnemu "za gorami". Artikkelit lehdestä: Nezavismoje vojennoje obozrenije, No 10, 2001.

Venäläislähteiden mukaan useassa tapauksessa iskun suorittaja oli nainen.¹²⁸ Itsemurhaiskujen ja kaukolaukaistavien pommien yleistynyt käyttö saattoivat olla merkki tšetšeenien vastarinnan hajanaisuudesta ja heikentyneestä kyvystä käydä aseellista taistelua venäläisjoukkoja vastaan. Vuoden 2000 lopulla varsinaisten taistelutoimien hajanaisuudesta tšetšeenitaistelijoiden ja venäläisjoukkojen välillä saattaa kertoa myös se, että venäläislehdistöstä löytyi varsin vähän viitteitä venäläisten ja tšetšeenien välisistä taistelutoimista.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa esitellään tutkimuksen johtopäätökset, tutkimuksen toteutuminen sekä luotettavuus. Johtopäätökset on muodostettu aineiston kriittisen tarkastelun ja induktiivisen päättelyn kautta. Luvun lopussa esitetään vielä mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

Kuten tutkimusraportin toisesta luvusta ilmenee, epäsymmetrinen sodankäynti koetaan usein heikomman osapuolen tavaksi käydä sotaa vahvempaa vihollista vastaan. Tässä luvussa on tarkoituksena vastata edellä esitetyn aineiston perusteella tutkimusongelmiin ja näin ollen tarkastella tutkimuksen johtopäätöksiä.

Tutkimuksen tarkoituksena on ollut selvittää, miten epäsymmetrinen sodankäynti ilmeni tšetšeenien sodankäynnissä venäläisiä maajoukkoja vastaan, ja miten kyseinen tšetšeenien epäsymmetrinen sodankäynti vaikutti venäläisten maajoukkojen toimintaan Tšetšeniassa.

Tutkimusongelmat ratkaistiin määrittelemällä, mitä epäsymmetrinen sodankäynti on sekä selvittämällä, mitkä tekijät vaikuttivat tšetšeenien sodankäyntimenetelmien valintaan venäläisiä joukkoja vastaan ja mitkä tekijät tekivät tšetšeenien sodankäynnistä epäsymmetristä venäläisjoukoille. Lisäksi tutkimuksessa selvitettiin, mitä epäsymmetrisen sodankäynnin keinoja ja menetelmiä Tšetšeenit käyttivät venäläisjoukkoja vastaan.

5.1 Epäsymmetrisestä sodankäynnistä

Kuten tutkimusraportin toisessa luvussa mainittujen sotateoreetikkojen ajatukset osoittavat, on sodankäynnissä esiintynyt aina ajatuksia ja teorioita epätavanomaisista sodankäynnin keinoista ja menetelmistä tavanomaiseen sodankäyntiin turvautuvia asevoimia ja joukkoja vastaan. Epäsymmetrinen sodankäynti mielletään usein heikomman osapuolen keinoksi käydä

¹²⁸ Seely, s. 310-311. Kts. myös Voennaja nedelja v Sthesthne. Tšetšenian sodan viikkokatsaus lehdessä: Nezavisimoje vojennoje obozrenije, No 21 ja 24, 2000.

sotaa vahvempaa vastaan. Epäsymmetrisen sodankäynnin keinoja käytetään, kun käsitetään, että vastustajaa ei pystytä kohtaamaan tavanomaisin keinoin. Pääsyinä keinojen käyttöönottoon on luultavasti puuttuva kyky hankkia tarpeellinen poliittinen tai sotilaallinen voima, joka mahdollistaa vastustajan suoran kohtaamisen.

Epäsymmetrisessä sodankäynnissä onkin pelkistetyimmillään kyse omien vahvuuksien käyttämisestä vastustajan heikkouksiin iskemiseksi yllättävällä ja ennalta arvaamattomalla tavalla. Toisaalta epäsymmetrisen sodankäynnin menetelmissä voidaan myös pyrkiä vaikuttamaan vastustajan vahvuuksiin. Tällöin tavoitteena on vähentää toisen osapuolen resurssien tuomaa ylivoimaa ja tätä kautta pyrkiä tasoittamaan osapuolten välisiä voimasuhteita. Tuloksellisten epäsymmetrisen sodankäynnin menetelmien valinta ja niiden välitön tehokkuus edellyttää vastustajan toiminnan tuntemista. Epäsymmetrinen sodankäynti voi olla sotilaallista tai ei-sotilaallista toimintaa. Usein epäsymmetrisen sodankäynnin toteuttajaksi nähdään ainoastaan ei-valtiollisen toimijan tekemät toimenpiteet. Kuitenkaan näin mustavalkoisesti ei voida ajatella, sillä myös valtiollisten toimijoiden sodankäynti pitää sisällään epäsymmetrisiä keinoja, kuten informaatio-sodankäynnin.

Epäsymmetristä sodankäyntiä tarkastellessa on hyvä muistaa, että epäsymmetrisyys on osin katsojasta kiinni. Se, mikä sodankäynnin keinojen kohteeksi joutuneesta tuntuu epäsymmetriseltä, voi keinojen käyttäjälle olla tavallinen tapa toimia. Epäsymmetrisessä sodankäynnissä keinojen ja menetelmien käytön tavoitteena voi olla tappioiden tuottamisen lisäksi vastustajan kalustollisen ja henkilöstömäärällisen ylivoiman kiistäminen taisteluiden aikana. Tähän voidaan pyrkiä viemällä taistelut alueelle, jossa vastapuolen joukkojen toiminta vaikeutuu tai niiden käyttämien asejärjestelmien teho laskee.

Epäsymmetrisen sodankäynnin kohteeksi joutuvan sodan osapuolen on jatkuvasti pyrittävä kehittämään omia sodankäynnin menetelmiä, jotta sen joukot pystyvät vastaamaan vastapuolen käyttämiin keinoihin taisteluiden aikana. Tämä edellyttää vastapuolen käytössä olevien keinojen jatkuvaa seurantaa ja niiden vaikutusta omiin joukkoihin. Paras keino ennaltaehkäistä vastapuolen käyttämien keinojen vaikutus, on valmistaa joukot tämän kaltaisiin sotatoimiin jo niiden koulutusvaiheessa. Sanomattakin on selvää, että kaikkia vastustajan käyttämiä epäsymmetrisen sodankäynnin keinoja ei pystytä huomioimaan etukäteen yleisessä koulutuksessa. Tämän seurauksena omat joukot tulee kouluttaa ennen operaatiota sen vaatimalla tavalla. Koulutuksessa tulisi käyttää ennakoon saatuja tiedustelutietoja vastustajasta ja sen mahdollista toimintatapaperiaatteista. Tärkeää on myös huomioida pakallisväestön ennakkoasenteet omia joukkoja kohtaan.

Tutkimuksessa ilmeni, että epäsymmetristä sodankäyntiä tarkastellessa on hyvä muistaa, että epäsymmetrisyys on osin katsojasta kiinni. Se, mikä sodankäynnin keinojen kohteeksi joutuneesta tuntuu epäsymmetriseltä, voi keinojen käyttäjälle olla tavallinen tapa toimia. Epäsymmetrisen sodankäynnin menetelmiä ja keinoja käyttävä osapuoli pyrkii rikkomaan taistelukentän symmetrisyyden, jotta vastapuolen käyttämä sodankäyntiä menettää vaikutuksensa ja omalla toiminnalla päästään haluttuun tavoitteeseen.

Tutkimuksen toisen luvun lopuksi kyettiin vastaamaan ensimmäiseen alaongelmaan ja määrittelemään epäsymmetrinen sodankäynti tähän tutkimukseen liittyen. Epäsymmetrisellä sodankäynnillä tutkimuksessa tarkoitettiin tšetšeenien ja heidän puolella taistelleiden joukkojen sodankäyntiä venäläisiä joukkoja vastaan epäsymmetrisen sodankäynnin menetelmiä ja keinoja hyödyntäen. Tavoitteena oli rajoittaa ja vaikeuttaa venäläisten toimintaa sekä tuottaa suoranaisia tappioita joukoille. Epäsymmetrisin keinoin ja menetelmin taistelua käytiin siviilien keskuudessa, sissisodankäynnin keinoin, salaamalla omaa toimintaa, suorittamalla räjähdyskuja, taistelemalla asutuskeskuksissa sekä hajauttamalla omaa toimintaa.

5.2 Tšetšeenitaistelijoiden epäsymmetrisen sodankäynnin menetelmien taustat

Tutkimuksen toisena alaongelmana oli selvittää, mitkä tekijät vaikuttivat tšetšeenien sodankäyntimenetelmien valintaan venäläisiä joukkoja vastaan.

Tutkimuksen perusteella on helppo todeta ne kiistattomat taustat tšetšeniamaiseen epäsymmetriseen sodankäyntiin. Venäjän asema suurvaltana ja sen maantieteellinen koko ovat aina edellyttäneet vahvoja asevoimia. Valtion oli varauduttava maailmansotaan, jossa käytettäisiin osapuolten sotilaallisia, taloudellisia ja moraalisia voimia pyrkimyksenä tukahduttaa vihollisen järjestäytynyt vastarinta lopullisesti massamaisella resurssien käytöllä. Tämä perustui siihen, että toisen maailmansodan jälkeen Neuvostoliiton määrittämän viholliskuvan muodostivat Yhdysvallat ja sen liittolaiset, joilla oli hallussa ydinase ja Neuvostoliittoa paremmat taloudelliset resurssit. Vihollinen ja siitä seuranneet uhkakuvat pysyivät oleellisilta osiltaan muuttumattomina aina Neuvostoliiton hajoamiseen saakka. Viholliskuvaan pohjautuen asevoimien kehitys painottui kohti liikkuvampaa sodankäyntiä, millä kyettäisiin aloittamaan mahdollinen suursota länttä vastaan.

Koska venäläisen syvän taistelun perusajatuksena oli välttää pitkään kestäviä kulutustaisteluja ja saada aikaan ratkaisu nopealla liikesodalla, sen sotilaalliset voimat keskitettäisiin valittuihin painopistesuuntiin, joissa iskettäisiin mahdollisimman samanaikaisesti ja tehokkaasti vihollis-

sen voimaryhmittymän koko syvyyteen. Ydinohjukset, tykistön kantaman kasvu ja sittemmin kehitetyt täsmäasejärjestelmät nostivat kokonaistuhovoiman niin suureksi, että tulivalmistelun arvioitiin voivan jo sinällään määrittää voittajan ja häviäjän. Tulivalmistelun teho perustui tiedustelun, maalinmäärityksen sekä asejärjestelmien yhdistettyyn että mahdollisimman automatisoituun toimintaan. Tavoitteena oli tuhota tai lamauttaa vastustajan ydinaseet, tärkeimmät asejärjestelmät ja kriittiset kohteet koko operaatioalueen syvyydessä ennen maajoukkojen taisteluun ryhtymistä.

Kun tätä taustaa vastaan verrataan sitä tosiseikkaa, että itsenäiseltä Tšetšenialta puuttui kokonaan varsinaiset sotilasjoukot, on helppo todeta syyt epäsymmetrisen sodankäynnin keinojen käyttöönottoon Tšetšeniassa. Dudajev hankki asemateriaalia sekä sotilaallista osaamista värväämällä joukkoihinsa entisiä Neuvostoliiton ja Venäjän armeijoissa palvelleita tšetšenejä. Hänen joukkoihin liittyi muun muassa Neuvostoarmeijassa palvelleet tykistöupseeri eversti Aslan Maskhadov, joka toimi alkuvaiheessa Dudajevin esikunta- ja tykistöpäällikkönä. Venäjän ja Tšetšenian välien kiristyessä Dudajev värväsi myös kansallisuuden ulkopuolelta lisää sotilaita tšetšeenien riveihin.

5.3 Havaintoja sotien kulusta

Venäjän tukemana oppositio suoritti vuoden 1994 syyskuussa hyökkäyksen kolmeen Groznyin lähistöllä sijaitsevaan lähiöön. Hyökkäys torjuttiin Dudajevin joukkojen toimesta, minkä seurauksena seitsemän venäläistä erikoisjoukkojen sotilasta vangittiin. Syyskuun aikana tehtiin vielä kaksi iskua. Venäläiset Alfa- erikoisjoukkojen hyökkäsivät Groznyin TV-tornille 14.9 ja lentokentälle 30.9. Viimeisenä keinona Dudajevin vastainen oppositio ja sitä tukemaan lähetetyt venäläisjoukot yrittävät yhteisellä operaatiolla vallata Groznyin kaupungin 26.11. Operaatiolla onnistuttiin tuhoamaan ainoastaan tšetšeenien lentokalusto ja Dudajevin joukot onnistuvat torjumaan varsinaisen valtausyrityksen. Pääosa opposition ja sitä tukeneiden joukkojen kalustosta jäi Dudajevin joukkojen saaliiksi.

Joulukuun aikana Venäjän maajoukot etenivät Groznyin alueelle ja onnistuvat lopulta miehittämään kaupungin vuoden 1995 helmikuun aikana. Groznyin kaupungin miehittämisen jälkeen venäläisjoukot valtasivat maaliskuuhun aikana muita tšetšeenijoukkojen hallussa olleita kaupunkeja. Asutuskeskustaisteluiden jälkeen tšetšeenijoukot joutuivat vetäytymään venäläisjoukkojen painostuksesta yhä syvemmälle Kaukasuksen vuoristoon. Tšetšeenit jatkoivat iskuja venäläisjoukkoja vastaan välittämättä yksipuoleisesta tulitauosta. Kesäkuun 14. venäläisjoukot valtasivat viimeisen tšetšeenijoukkojen hallussa olleen asutuskeskuksen. Sa-

mana päivänä tšetšeenit valtasivat 150 kilometrin päässä sijainneen venäläisen Budjonnovskin kaupungin synnytyssairaalan, minkä seurauksena Venäjän kansan luottamus omaa poliittista ja sotilaallista johtoa kohtaan heikentyi huomattavasti. Venäläisten sotilaiden kannalta ensimmäinen sota päättyi tappioon.

Budjonnovskin tapauksen seurauksena Venäjä ja Tšetšenia kävivät neuvotteluja aina vuoden 1995 lopulle saakka. Neuvottelut ja eivät kuitenkaan tuottaneet tulosta ja joukkojen väliset sotatoimet jatkuivat. Lopullinen ratkaisu sodan päättymiselle tapahtui vuoden 1996 elokuussa, kun tšetšeenit onnistuvat valtaamaan takaisin Groznyin kaupungin ja torjumaan venäläisjoukkojen hyökkäykset. Tämän seurauksena maat solmivat rauhansopimuksen ja venäläisjoukot vetäytyivät Tšetšeniasta.

Vuoden 1996 elokuussa solmittu rauhansopimus takasi Tšetšenialle osittaisen itsenäisyyden. Itsestään selvää oli, että Venäjä pyrki estämään Tšetšenian irtautumisen emämaasta. Ratkaiseva käänne koettiin vuoden 1999 elokuussa, kun tšetšeenitaistelijoiden joukko hyökkäsi Dagestaniin Shamil Basajevin johdolla. Hyökkäyksen tavoitteena oli vapauttaa Dagestan Venäjästä. Venäjä aloitti välittömästi vastatoimenpiteet ja onnistui lyömään tšetšeenisissit takaisin Tšetšenian puolelle. Elokuun lopulla Dagestanissa ja Moskovassa räjähti kaksi pommia surmaten noin 70 ihmistä. Syyskuun aikana räjähti vielä kaksi uutta pommia surmaten yli 250 ihmistä. Viimeinen pommi-isku tapahtui syyskuun puolivälissä Volgodonskin kaupungissa surmaten ainakin 17 ihmistä. Tšetšeenit kiistivät osallistumisen pommi-iskuihin ja syyttivät niiden toteutuksesta Venäjän turvallisuuspalvelua.

Loka-marraskuun aikana venäläisjoukot onnistuvat valtaamaan Tšetšenian tasankoalueita ja pyrkivät saartamaan tšetšeenijoukot. Joulukuun alkuun mennessä venäläisjoukot saavuttivat Groznyin kaupungin ja alkoivat piirtää kaupunkia. Kaupungin lopullinen valtaaminen ja puhdistaminen tšetšeenitaisteliijoista kesti aina vuoden 2000 maaliskuun alkuvaikeille asti.

Tutkimuksen perusteella vuosien 1994-1996 sekä 1999-2000 Tšetšeniassa käydyistä sodista, niiden kulusta sekä tutkijan käyttämästä aineistosta muodostettuihin havaintoihin perustuvista päätelmistä voidaan muodostaa seuraavanlaisia johtopäätöksiä:

1. Venäjän ja Tšetšenian asejärjestelmien voimasuhteet: Molemmissa sodissa tšetšeenit jouduivat kohtaamaan ennalta ajatellen aseistukseltaan selkeästi vahvemman vihollisen. Tšetšeenillä ei olisi ollut kalustollista mahdollisuutta taistella venäläisjoukkojen rynnäkö- ja taistelupanssarivaunuja ja niiden asejärjestelmiä vastaan avonaisessa maastossa tai suorassa taiste-

lussa. Ensimmäisen sodan hyökkäysvaiheessa venäläisten rynnäkkö- ja taistelupanssarivaunujen määrän suhde tšetšeenien määriin oli noin 8:1. Toisessa sodassa samainen suhde oli 10:1.¹²⁹ Toisena tekijänä voidaan nähdä tšetšeenien ilmasodankäynnin kyvyn puuttuminen. Venäläiset onnistuivat tuhoamaan ennen ensimmäistä sotaa kaikki tšetšeenien lentokoneet Dudajevin vastaisen opposition hyökkäyksen yhteydessä. Venäläisten ilmaherruuden voidaan katsoa lisänneen tšetšeenien suojautumisen tarvetta

2. Yhteiskunnan rakenne: Tšetšeenien yhteiskuntarakenne perustuu jossakin määrin heimoihin ja niiden sisäisiin verisiteisiin. Alueella elää yli 150 heimoa, jotka ovat pyrkineet säilyttämään oman kulttuurinsa ja siihen liittyvät perinteet. Erityisesti vuoriston alueella elävät heimot ovat pitäneet kiinni omista juuristaan ja noudattaneet ”oman käden” -oikeutta puolustaessaan omaa identiteettiään venäläisiä vastaan läpi historian. Tšetšeenien sodankäynnin suunnittelun kannalta heimojen tahto puolustaa omaa identiteettiä voidaan nähdä merkittävänä voimavarana tšetšeenitaistelijoiden rekrytoinnissa ja itsenäisesti toimivien osastojen muodostumisessa.

3. Alueen toimintaympäristö. Tšetšenian pinta-alasta noin 80 % on tasankoa tai muuten aukeavoittoista aluetta. Eteläinen vuoristo ja syvät laaksot olivat asutuskeskusten lisäksi ainoita alueita, jotka tarjosivat suojaa venäläisten suora-ammunta aseita vastaan. Toimintaympäristö ja paikallistuntemus mahdollistivat sen, että tšetšeenit kykenivät valitsemaan toiminta-alueekseen itselleen edulliset maastot, ja näin heidän vastarinnallaan oli mahdollisuudet menestyä. Venäläisten kalusto, koulutus ja toimintaperiaatteet taas puhuivat aukean maaston puolesta. Voidaan siis nähdä, että puolustaja pakotti hyökkääjän taistelemaan sille epäedullisessa maastossa.

Venäjän asevoimien suorituskyvyn kehittämiseltä oli puuttunut jatkuvuus jo useamman vuoden ajan. Tämä näkyi esimerkiksi asutuskeskustaistelussa, jota neuvostoliittolaiset analyytikot olivat tutkineet varsin paljon toisen maailmansodan jälkeisten vuosikymmenten aikana, mutta tutkimuksista saadut opit oli lähes tulkoon unohdettu 1990-luvulle tultaessa. Sotataidollisen jatkuvuuden puutetta kuvaa myös se, että venäläiset lakkauttivat viimeisen asutuskeskustaisteluun erikoistuneen joukon helmikuussa 1994, juuri ennen ensimmäistä Tšetšenian sotaa. Näin ollen venäläisten osaaminen asutun alueen taisteluun oli heikko, joten venäläiset kokivat asutuskeskukset vieraaksi taistelukentäksi.

---

¹²⁹ Vaikka kalustomäärät perustuvat tšetšeenien kannalta osin arvioihin ja saattoivat todellisuudessa poiketa hieman venäläisten arvioista, niin todennäköisesti suhdeluku ei olisi muuttunut tšetšeenien kannalta merkittävästi edullisemmaksi.

5.4 Epäsymmetrian ilmentyminen tšetšenien toiminnassa

Viimeisenä alaongelmana oli selvittää, mitä epäsymmetrisen sodankäynnin keinoja ja menetelmiä tšetšeenit käyttivät venäläisjoukkoja vastaan.

Sekä symmetrisessä että epäsymmetrisessä sodankäynnissä yhtenä lähtökohtana voidaan pitää vastustajan toimintatapojen, kaluston ja asejärjestelmien tuntemista. Näiden toiminnan tunteminen mahdollistaa iskemisen vihollisen heikkoihin kohtiin ja luo mahdollisuudet onnistumiseen ylivoimaistakin vihollista vastaan. Kuten tutkimusraportista käy ilmi, venäläiset kohtasivat ensimmäisessä sodassa vastarintaa, joka perustui juuri suuren asevoiman heikkouksien hyödyntämiseen.

Tšetšenian asevoimat eivät muodostaneet kummassakaan sodassa organisaatioltaan tyypillistä armeijaa. Armeijaa ei organisoitu samalla tavalla hierarkkisesti kuin asevoimia yleensä, vaan sen voidaan katsoa muodostuneen vakinaisten asevoimien joukoista ja vapaaehtoisten paikallisväestön muodostamista joukoista sekä itseään puolustavista tšetšeeniheimojen kodinturva- ja sissijoukkojen yksiköistä. Vapaaehtoisia käytettiin apuna taisteluissa, eivätkä vastarintaa tehneet taistelijat aina erottuneet paikallisväestöstä.

Ensimmäisessä vaiheessa venäläisten joukkojen etenemistä vaikeutettiin ja hidastettiin siviiliväestön passiivisella vastarinnalla kylissä ja pienemmissä asutuskeskuksissa maan rajoilta alkaen. Varsinaisten tappioiden tuottamiseen käytettiin itsenäisesti toimivia tšetšeeniosastoja, jotka toteuttivat ylläköitä ”iske- ja pakene” -taktiikkaa hyödyntäen. Venäläisten vastustajat siis turvautuivat ennalta suunniteltuihin ja tarkoin harkittuihin sissisodankäynnistä tuttuihin iskuihin, joilla pyrittiin maksimaaliseen hyötyyn käytössä olevilla joukoilla. Epäsymmetriaa lienee myös se, että tšetšeenit jatkoivat iskuja venäläisjoukkoja vastaan välittämättä yksipuoleisesta tulitauosta.

Tšetšeenien puolustus suunnitelman edellyttämä sodankäynti voidaan katsoa perustuneen maaseuduilla ja vuoristoisessa maastossa puolustustaisteluun ilman puolustusasemaa ja -aluetta. Perusajatuksena oli pysyä jatkuvassa liikkeessä vihollisen tavoittamattomissa ja välttää suoraa taistelukosketusta avoimessa maastossa. Liikkuvien osastojen käytöllä pyrittiin pääsemään kaduilla edenneiden venäläisosastojen läheisyyteen ja iskemään niiden selustoihin ja sivustoihin.

Kuten tutkielman toisessa luvussa ilmenee, yhtenä heikomman osapuolen epäsymmetrisen sodankäynnin menetelmänä voidaan käyttää taistelupaikan valintaa. Taistelupaikan valinta voi luoda epäsymmetriset lähtökohdat taisteluille. Molemmissa Tšetšenian sodissa tšetšeenit pyrkivät sitomaan taistelut alueille, joissa pystyttiin välttämään venäläisjoukkojen suora kohtaaminen taistelukentällä. Päätaistelupaikoiksi tšetšeenit valitsivat alueella kohoavan Kaukasus-vuoriston ja Tšetšenian asutuskeskukset. Vuoristoalue mahdollisti tšetšeenitaistelijoille suojaisan liikkumisen ja väijytyksien tekemisen venäläisiä joukkoja vastaan.

Molemmissa sodissa venäläisten ongelmaksi muodostui paikallisväestön valvonta asutuskeskuksissa. Paikallisväestön läsnäolo suurissa asutuskeskuksissa loi epäsymmetrisen toimintaympäristön taisteluille venäläisten joukkojen kannalta.

Myöhemmässä vaiheessa itsemurhaiskujen ja kaukolaukaistavien pommien yleistynyt käyttö saattoivat olla merkki tšetšeenien vastarinnan hajanaisuudesta ja heikosta kyvystä käydä aseellista taistelua venäläisjoukkoja vastaan.

5.5 Tutkimustulosten tarkastelua

Alaongelmien ratkaisun kautta on kyetty vastaamaan tutkimuksen pääongelmaan.

Epäsymmetrisiä sodankäynnin keinoja käytetään yleensä, kun omat sotilaalliset valmiudet eivät riitä kohtamaan toista osapuolta tavanomaisessa sodankäynnissä. Tšetšenian ensimmäisen sodan lähtökohtatilanteen voidaan katsoa jo sinällään vaikuttaneen tšetšeenien päätökseen käyttää epäsymmetrisen sodankäynnin keinoja maan puolustamiseen. Tšetšeeniltä puutui itsenäisyyden alkuvaiheessa kokonaan varsinaiset asevoimat, kun puolestaan vastustajan asevoimat lukeutuivat kooltaan maailman suurimpiin.

Tšetšeenillä ei ollut mahdollisuutta kouluttaa ja kalusto ei mahdollistanut suoraa kohtaamista. Kymmeniä kertoja Venäjää pienemmällä Tšetšenialla ei myöskään väkilukunsa puolesta ollut mahdollisuutta muodostaa ja kouluttaa armeijaa, joka olisi pystynyt kohtaamaan vihollisen joukot jatkuvassa suoranaيسessa taistelussa tavanomaisin keinoin.

Kuten aiemmin on jo tullut ilmi, Venäjän yleisesikunnan laatima hyökkäyssuunnitelma ja joukkojen taktisen käyttö pohjautui neuvostovallan ajalta periytyneeseen sotataitoon, minkä seurauksena sotatoimet aloitettaisiin vihollisen rajojen sisäpuolella useasta eri suunnasta.

Odottamaton vastarinta ja sen epäsymmetrinen ilmeneminen pakotti venäläiset kuitenkin muuttamaan taktiikkaansa.

Helposti voisi kuvitella, että niin suuren ylivoiman omaa valtio kykenee kukistamaan pienemmän vihollisen. Mutta kun asevoimilta viedään kyky käyttää sen asejärjestelmiä ja sotataittoa, on sillä kaksi vaihtoehtoa: joko sopeutua tilanteeseen ja voittaa sota tai hakata päätä seinään, niin kauan ettei sen moraali anna myöden kertoa sotilaiden äideille heidän poikansa kuolemista.

Tšetšenian sodissa venäläiset kohtasivat vihollisen, jonka sodankäynti ei vastannut venäläisten joukkojen taktista käyttöä. Venäläisten sotataito perustui Neuvostoliiton aikaisiin oppeihin, missä moottoroitujen ja mekanisoitujen yksiköiden ylivoimalla pyritään murtautumaan läpi puolustuslinjojen vihollisen syvyyteen. Molemmissa sodissa tšetšeenit eivät sitoutuneet taistelemaan kiinteisiin puolustuslinjoihin kuin hetkellisesti asutuskeskuksissa ja vuoristossa. Tämän voidaan katsoa muodostaneen erityisesti ensimmäisessä sodassa venäläisten maajoukkojen toiminnan kannalta epäsymmetriset lähtökohdat taisteluille, missä venäläiset eivät kyenneet käyttämään joukkojen ylivoimaa, nopeutta ja asejärjestelmiä ennalta suunnitellulla tavalla tšetšeenitaistelijoiden tuhoamiseksi.

Molemmissa Tšetšenian sodissa tšetšeenien sodankäynnin suunnittelun lähtökohtana voidaan katsoa olleen tieto vastustajan sotataidosta. Ensimmäisessä sodassa kuollut Tšetšenian presidentti Dzhohar Dudajev, hänen seuraajansa Aslan Maskhadov sekä monet muut tšetšeenien riveissä taistelleet olivat palvelleet neuvostoarmeijan riveissä. Tämän seurauksena venäläisten joukkojen taktikka, kalusto ja toimintatavat olivat tšetšeenitaistelijoiden tiedossa. Näiden tekijöiden tuntemisen seurauksena voidaan olettaa tšetšeenien tiedostaneen omat mahdollisuutensa vaikuttaa venäläisjoukkojen vahvuuksiin ja heikkouksiin sekä valita omat sodankäynnin menetelmät venäläisten hyökkäystä vastaan.

5.6 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuudella tarkoitetaan tutkimuksen kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. Tutkimuksen luotettavuus ja paikkansapitävyys voidaan todeta usealla tavalla.¹³⁰ Käsittelen seuraavaksi tutkimuksen luotettavuutta tukevia seikkoja, sekä toisaalta tutkimuksen luotettavuutta heikentäviä asioita ja havaintoja, joita esiintyi tutkimuksen teon yhteydessä.

¹³⁰ Mäkelä, Klaus: Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet. Teoksessa: Mäkelä, K. (toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Gaudeamus. Helsinki 1990, 47-48.

Tutkimuksessa kerättyä tietoa voidaan pitää epäsymmetrisen sodankäynnin ilmenemisen tutkimisen kannalta merkittävänä, sillä käytetty näkökulma eroaa aikaisemmista aihetta käsitelleistä tutkimuksista. Tutkimus esittää uuden tavan käsitellä aihetta ja muodostaa siitä johtopäätöksiä. Tutkimuksen tuloksia ei lähtökohtaisesti voida pitää ainoina oikeina totuuksina, sillä jokainen ihminen tulkitsee aihetta ja johtopäätöksiä omien näkökulmiensa kautta ja muodostaa niihin pohjautuen oman totuutensa ja johtopäätöksensä.¹³¹ Tutkimuksessa esitetyt johtopäätökset tarjoavat ennemminkin uusia näkökulmia ja ajattelutapoja kuin varsinaisia totuuksia. Tutkimusprosessi on edennyt alusta loppuun johdonmukaisesti ja raportoinnissa on kuvattu sen eteneminen yksityiskohtaisesti. Tutkimuksen johtopäätökset eivät esiinny ainoastaan viimeisessä luvussa vaan aineistosta tehtyjä johtopäätöksiä on esitelty kaikissa luvuissa aineiston käsittelemisen ohessa.

Kvalitatiivisen aineiston riittävyydelle ei voida Mäkelän¹³² mukaan antaa tarkkoja määriä. Aineiston kerääminen voidaan lopettaa silloin, kun se ei enää tuo lisää uutta tietoa tutkimukseen. Vaikeus on siinä, että tutkija ei etukäteen voi tietää mikä tuo raja on. Analysointi kannattaa kuitenkin aloittaa pienestä aineistosta ja päättää sen jälkeen mitä lisäaineistoa tarvitaan. Aineiston keräämisessä tulee myös harkita kuinka suuren aineiston on valmis käymään huolellisesti läpi.¹³³ Tähän tutkimukseen liittyen aineistoa oli tarjolla paljon ja ongelmaksi muodostuikin oikeanlaisen ja luotettavan aineiston löytäminen. Tutkimusaiheesta on lukuisia kirjoituksia venäjänkielisissä lehtiartikkeleissa, mutta niihin oli suhtauduttava kriittisesti. Varsinaisia tutkimuksia tai julkaistuja teoksia tšetšeenien sodankäyntiin liittyen on vain muutamia.

Tämän tutkimuksen laajuus huomioiden aineisto oli kuitenkin riittävä ja laajemman aineiston analysointi olisi luultavasti jäänyt pintapuoliseksi ja johtopäätökset vaillinaisiksi. Tšetšeenien toisesta sodasta, joka alkoi vuonna 1999, ei ollut mahdollista löytää aineistoa yhtä kattavasti kuin ensimmäisestä sodasta. Tämä ei kuitenkaan haitannut merkittävästi tutkimuksen tekemistä, sillä havainnot, joita toisessa sodassa on tehty epäsymmetrisestä sodankäynnistä, ovat samankaltaisia ensimmäisessä sodassa tehtyjen havaintojen kanssa. On todennäköistä, että tutkimustehtävän kannalta olennaiset asiat saatiin selvitettyä nimenomaan aineiston huolellisella analysoinnilla. Täytyy kuitenkin myöntää, että tulokset olisivat luultavasti olleet monipuolisempia jos tutkimuksessa olisi käytetty laajempaa koonnosta aihetta käsittelevistä artikkeleista ja teoksista.

---

¹³¹ Eskola, Suoranta, 210-212

¹³² Mäkelä, 52-53

¹³³ Mäkelä, 53

Tutkimuksessa käytetty merkittävin aineisto koostuu venäläisten lehtiartikkeleista. Tulokset olisivat mahdollisesti erilaisia, jos aineistona olisi käytetty laajemmin myös tšetšeenien itse tekemiä tutkimuksia ja teoksia. Tutkimuksen kattavuuden lisäämiseksi palasin tutkimuksen edetessä ja erityisesti viimeistellessäni raportointia useasti tutkimuksen alussa tekemiini määritelmään epäsymmetrisestä sodankäynnistä ja uskon, että onnistuin osoittamaan yhteyden aineiston ja siitä saatujen tulosten välillä.

Mikäli tutkimus toistettaisiin myöhemmin samalla tavalla ja saataisiin samansuuntaiset tulokset, voitaisiin tutkimusta pitää luotettavana. Tällä perusteella toisen tutkijan samalla näkökulmalla laatima tutkimus tulisi päätymään samoihin johtopäätöksiin. Tutkimuksen tulokset eivät ole tutkijan omia mielipiteitä, vaan perustuvat lähdeaineistosta käytössä olleilla tutkimusmenetelmillä saatuihin johtopäätöksiin.

Tutkimuksessa on pyritty tutkittavan aiheen objektiiviseen tarkasteluun puolueettomuudella, sekä käyttämällä monipuolisia lähteitä pyrkien tutkittavan ilmiön mahdollisimman tarkkaan kuvaamiseen. Objektiivisella tutkimusotteella on pyritty lisäämään tutkimuksen toistettavuutta ja luotettavuutta. Kuitenkin tutkimuksessa haasteeksi osoittautui primäärilähteiden käytettävyys, etenkin toisesta sodasta. Tämä on osiltaan saattanut vaikuttaa siihen, että tutkimustuloksista ei ole kyetty saamaan niin tarkkoja, kuin tutkija olisi halunnut. Kuitenkin voitaneen sanoa, että tutkimusongelmiin kyettiin vastaamaan riittävällä tarkkuudella lähdeaineiston haasteellisuudesta huolimatta.

Tutkimuksen onnistumista voidaan käsitellä myös arvioimalla sen pätevyyttä. Pätevyydellä tarkoitetaan kykyä mitata juuri sitä, mitä oli tarkoituskin tutkia.¹³⁴ Tämän tutkimuksen pätevyyttä tukee tarkkaan rajattu näkökulma ja tutkimustehtävä, joiden avulla oli mahdollista keskittyä tutkimaan vain määritettyä aihetta ja tutkimusongelmaa.

Tutkimuksen raportointia seuraamalla lukija voi muodostaa itsenäisesti myös omia johtopäätöksiä. Raportti on kirjoitettu niin, että se ei pakota lukijaa hyväksymään tai kieltämään tutkijan tekemiä johtopäätöksiä, vaan tarjoaa yhden tavan ja näkökulman aiheen tarkasteluun.

---

¹³⁴ Hirsijärvi – Remes – Sajavaara 226-227

5.7 Jatkotutkimustarve

Mikäli tutkimus kyettäisiin toistamaan käyttämällä primäärilähteitä laajemmin, kyettäisiin tutkimuksen tuloksia todennäköisesti tarkentamaan huomattavasti. Lisäksi tutkimuksessa käsiteltyä aihetta voisi tarkastella suomalaisen sotataidon näkökulmasta. Korpimäki tutki pro gradu –tutkielmassaan asutuskeskustaistelutekniikoiden käytettävyyttä ja soveltamista suomalaisille joukoille, mutta tämän tutkimuksen perusteella voisi olla hedelmällistä tutkia epäsymmetrian esiintymistä ja siitä saatavia oppeja sekä miettiä sotien kokemuksia alueellisen maanpuolustuksen kehittämisen kannalta. Toisin sanoen, olisiko näistä tutkimuksessa käsitellyistä sodista jotain opittavaa myös suomalaiselle? Mitä epäsymmetrian keinoja voisimme hyödyntää maanpuolustuksessa?

Lisäksi tapaustutkimuksen käyttö tutkimusmenetelmänä voisi antaa lisäarvoa suomalaisen sotataidon kehittymiselle. Yksittäisen taistelutapahtuman tarkastelu antanee yksityiskohtaisempia tutkimustuloksia.

LÄHTEET

1. JULKAISTUT LÄHTEET

Alafuzoff, Georgij: Venäläinen operaatiotaito ja sen toteutus Tshetsheniassa, Sodan ja taistelun kuva, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitoksen julkaisusarja 2, N:o 3/2000.

Alafuzoff, Georgij: Venäjän sotilasdoktriini ja sen kehittyminen, Venäjän asevoimat 2000-luvun alussa, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitoksen julkaisusarja 2, N:o 1/1999.

Alafuzoff, Georgij: Viimeiseen mieheen, Sotilasaikakauslehti 8/2000.

Alafuzoff, Georgij – Forsström, Pentti: Arvioita Venäjän Tshetshenian operaatioista, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitoksen julkaisusarja 4, työpäperi 14/2001.

Barnett, Roger W.: Asymmetrical Warfare: Today`s challenge to U.S. military power, Brassey`s Inc, Washington DC 2003.

Felgenhauer Pavel: The Chechen Campaign. <http://www.amina.com/article/chapter3.html>, (22.9.2007 12:00).

Eskola, Jari - Suoranta, Juha: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 3. painos. Vastapaino. Tampere 1998.

Evangelista Matthew: Tshetshenian sodat, Hajoaako Venäjä?, Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu 2004.

Glantz, David M.: The Military Strategy Of the Soviet Union, A History, Frank Cass Limited, London 1991.

Hirsjärvi, Sirkka – Remes, Pirkko – Sajavaara, Paula: Tutki ja kirjoita, 13.-14., osin uudistettu painos. Otavan kirjapaino Oy. Keuruu 2008.

Hodarenok, Mihail: Pobeda po-preshnemu ”za gorami”. Artikkelin lehdestä: Nezavisimoje vojennoje obozrenije, No 10, 2001.

Isaev, Ruslan: Face to Face With The Enemy, Institute for War & Peace Reporting, 17.12.1999. Artikkele luettavissa Internetissä:

http://www.iwpr.net/index.php?apc_state=hen&s=o&o=p=crs&l=EN&s=f&o=158901
(02.12.2008 15:50)

.

Isby, David C.: Weapons and Tactics of the Soviet Army, Jane`s Publishing Company Limited, London 1988.

Jackson Timothy: David Slays Goliath: A Chechen Perspective on the War in Chechnya (1994-1996), Marine Corps Wargaming Division paper, 2000. Artikkele luettavissa Internetissä: <http://www.smallwarsjournal.com/documents/davidgoliath.pdf> (25.11.2008 13:00).

Karasik, Theodore: Chechen clan military tactics and Russian warfare, Analyst, Marc / 2000. Artikkele luettavissa Internetissä: http://www.cacianalyst.org/view_article.php?articleid=182 (13.12.2008 16:03).

Kesseli, Pasi (toim.): Kumouksellinen ja vastakumouksellinen sota, Tutkimus Malaijan (1948-60), Vietnamin (1946-75), ja Algerian (1954-62) sodista, Maanpuolustuskorkeakoulun Historian laitoksen julkaisusarja 2, N:o 4, Gummerus Kirjapaino Oy, Saarijärvi 1998.

Knezys Stasys-Sedlickas Romanas: The War in Chechnya, Texas A&M University Press, College Station, The United States of America, 1999.

Korbut, Andrei: Boevie deistvija na islome. Artikkele lehdestä: Nezavisimoje vojennoje obozrenije, No 2, 2000.

Kulomaa Jukka: Syvään taisteluun, Johdatus Neuvostoliiton maavoimien sotataitoon 1917-1991, Maanpuolustuskorkeakoulun Sotahistorian laitoksen julkaisu, Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä 2004.

Laine, Jukka-Pekka – Toveri, Pekka: Soitellen sotaan, Sotilasaikakauslehti 9/1996.

Laine, Jukka-Pekka – Toveri, Pekka: Ei vasta-alkajille: Asutuskeskustaistelu on osaavan taitolaji, Sotilasaikakauslehti 10/1996.

Leitzinger, Antero: Entinen neuvostoliitto, Painosampo, Helsinki 1992.

Liddell Hart, Sir Basil Henry: Strategy, The Indirect Approach, Faber and Faber Limited, 24 Russel Sguard, London 1965.

McKenzie, JR. Kenneth F.: The Revenge of the Melians: Asymmetric Threats and the Next QDR, INTL Law & Taxation publ , Washington D.C. 2000.

Mäkelä, Klaus: Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet. Teoksessa: Mäkelä, K. (toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Gaudeamus. Helsinki 1990.

Mäkinen Juha – Sandell Jan – Tuominen Juha: Erikoisjoukot erikoisella kotikentällä, Sotilas-aikakauslehti 4/1997.

Nezavismoje vojennoje obozrenije, Tšetešenian sodan kronikat ja viikkokatsaukset No:t 1/2000, 6/2000, 9/2000, 19/2000, 21/2000, 24/2000, 28/2000.

Nichols, Johanna: The Inghus (with notes on the chechen): Background information, University of California, Berkeley, February 1997. Artikkelin luettavissa Internetissä: http://linguistics.berkeley.edu/~ingush/ingush_people.html (06.10.2008 11:00)

Nikolaev, Dmitrii: Voiska idut v gori. Artikkelin lehdestä: Nezavismoje vojennoje obozrenije, No 5, 2000.

Nikolaev, Dmitrii: Spetsoperatsija zaveršilas, a voina prodolžatsja. Artikkelin lehdestä: Nezavismoje vojennoje obozrenije, No 8, 2000.

Nikolaev, Dmitrii: Gotovitsja zahvat Groznogo. Artikkelin lehdestä: Nezavismoje vojennoje obozrenije, No 19, 2000.

Novichkov, N.N. – Snegovskiy, V.Ya. – Sokolov, A.G. – Shvarev, V.Yo: Rossijskie vooružennye sily v čečenskom konflikte: analiz, itogi, vyvody : po materialam otkrytoj rossijskoj i zarubežnoj pečati , Holveg – Infoglob – Trivola, Pariisi – Moskova, 1995

O'Brien, Kevin-Nusbaun, Joseph: Intelligence gathering on asymmetric threats – part one, Jane's intelligence review – October 01, 2000. Artikkelin luettavissa Internetissä: <https://www.milnet.fi/search.janes.com/Search/documentView.do?docId=/content1/janesdata/>

mags/jir/history/jir2000/jir05144.htm@current&pageSelected=allJanes&keyword=intelligence%20gathering&backPath=https://www.milnet.fi/search.janes.com/Search&Prod_Name=JIR &, viitattu (12.11.2008 11:30)

Oliker, Olga: Russia`s Chechen Wars 1994-2000: Lessons from Urban Combat, Santa Monica USA 2001.

Olsen, John Andreas: Asymmetric warfare, The Royal Norwegian Air Force Academy 2002.

Pike, John: The Second Chechnya War -1999-???. Artikkelin luettavissa Internetissä: <http://www.globalsecurity.org/military/world/war/chechnya2.htm> (23.11.2008 12:30).

Pursiainen, Christer: Venäjän päätöksenteko ja Euroopan unionin vaikutusmahdollisuudet: Tshetshenian tapaus, Ulkopoliittinen instituutti, Helsinki 1996.

Raunio, Ari – Jouko, Petteri - Kesseli, Pasi - Kulomaa, Jukka: Suursotien vuosisata, Sodan ja taistelun kuva 1900-luvulla, Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotahistorian laitoksen julkaisusarja 2 No:8, Hakapaino Oy, Helsinki 2002.

Rekkedal, Nils Marius: Nykyaikainen sotataito, Sotilaallinen voima muutoksessa, Edita Prima Oy, Helsinki 2006.

Rekkedal, Nils Marius: Asymmetric warfare and Terrorism – An Assessment, The Norwegian Atlantic Committee, Security Policy Library 5 – 2002, Hegland Trykkeri AS, Flekkefjord 2002.

Saarelainen, Jorma – Alafuzoff, Georgij – Heiskanen, Paavo – Tynkkynen, Vesa – Hyytiäinen, Mika – Hämäläinen, Tapani – Metteri, Jussi: Venäjän asevoimat 2000-luvun alussa, Julkaisusarja 2, Taktiikan asiatietoa N:o 1/1999, Hakapaino Oy, Helsinki 1999.

Saarelainen, Jorma – Kekäle, Petri: Guerilla warfare – an asymmetric option, Julkaisusarja 2, Taktiikan asiatietoa, Edita Prima Oy, Helsinki 2002.

Sandell Jan – Tuominen Juha – Mäkinen Juha: Erikoisjoukot erikoisella kotikentällä, Sotilas-aikakauslehti 4/1997.

Seely, Robert: Russo-Chechen conflict, 1800-2000, A Deadly Embrace, Frank Cass Publishers, Great Britain 2001.

Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2004, Valtioneuvoston selonteko VNS 6/2004, Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 16/2004.

Thomas, Timothy L.: The Battle of Grozny: Deadly Classroom for Urban Combat, Foreign Military Studies Office, Fort Leavenworth, KS, Parameter, summer 1999. Artikkelin luettavissa Internetissä: <http://fmso.leavenworth.army.mil/documents/battle.htm> (26.11.2008 15:50).

Thomas, Timothy L.: The Caucasus Conflict and Russian Security: The Russian Armed Forces Confront Chechnya .Part one, section one: Military Activities of the Conflict During 11-31 December 1994, Foreign Military Studies Office, Fort Leavenworth, KS, Journal of Slavic Military Studies Vol. 8, No. 1 (June 1995) s. 257-290. Artikkelin luettavissa Internetissä: <http://fmso.leavenworth.army.mil/documents/chechpt2.htm> (26.11.2008 16:40).

Thomas, Timothy L.: The Caucasus Conflict and Russian Security: The Russian Armed Forces Confront Chechnya III. The Battle for Grozny, 1-26 January 1995, Foreign Military Studies Office, Fort Leavenworth, KS, Journal of Slavic Military Studies Vol. 10, No. 1 (March 1997) s. 50-108. Artikkelin luettavissa Internetissä: <http://fmso.leavenworth.army.mil/documents/chechpt3.htm> (25.11.2008 17:50).

Toveri, Pekka: Toinen kerta toden sanoo? - Venäjän sota Tšetšhenian valtaamiseksi 1999-2000, Panssari 4/2000.

Toveri, Pekka & Laine, Jukka-Pekka: Panssarit taistelussa – osa XXIV 131. Moottoroidun jalkaväkirykmentin pelastusyritykset, Panssari 2/1996.

Tzu, Sun: Sodankäynnin taito, Tietosanomata Oy, Helsinki 1990.

Udmantsev, Vadim: Naprjazhenie ne spadaet. Artikkelin lehdestä: Nezavisimoje vojennoje obozrenije, No 24, 2000.

Udmantsev, Vadim: Vzrivoopasnii Groznii. Artikkelin lehdestä: Nezavisimoje vojennoje obozrenije, No 33, 2001.

Venäjän federaation sotilasdoktriinin perussäädökset. (tiivistelmä). Maanpuolustuskorkeakoulun strategian laitoksen julkaisu: strategian asiatieto. Julkaisusarja 3. Helsinki 1994.

Ware, Robert Bruce: Soviet Union, The Conflict in Chechnya, Encyclopedia of modern ethnic conflicts, Greenwood Press 2003.

LIITTEET

Liite 1

Tšetšenian kartta

Tšetšenian kartta

Chechnya

Lähde: http://www.lib.utexas.edu/maps/commonwealth/chechnya_rel01.jpg, (4.11.2007 12:00)